VIPRANARAYANA

8002

P. L. NARASIMHA RAU,

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

[ఆఱంకముల నాటకము.]

ఇది

ప్రచండ చాణక్యము; నర్మదాపురుకుత్సీయము
మొదలగు నాటకములు రచించిన,

పానుగంటి - లక్ష్మీనరసింహారావుగారిచే

రచియింపఁబడి,

[illegible]

శ్రీ సౌదామినీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడి

ప్రకటింపఁబడియె.

1909

 మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

వెల 0—12—0

పీఠిక.

ఈనాటకము విష్ణుభక్తులలో నొకఁడగు విప్రనారాయణునిచరిత్రమైయున్నది. ఈచరిత్రము ప్రబంధరూపమున వైజయంతీ విలాస మను పేర నాంధ్రభాషలో నున్నది. ఈకథలోనికడపటిభాగమును గొంతనేను గాలానుగుణముగ మార్చితిని. ఈనాటకము ఆన సం 1908 డిసెంబరు 6 వ తేదీని ప్రారంభించి సం 1909 జనవరి 12 వ తేదీకి ముగించితిని. దీనినిగూడ మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ. శ్రీ. పీఠికాపురసంస్థాన ప్రభువువారే యచ్చు వేయించిరి. విద్యాభిమానులును, లోకోపకార ప్రియులు నగు శ్రీ. శ్రీ రాజారావు వేంకటకుమారమహీపతిసూర్యరాయప్రభువు వారికి సర్వేశ్వరుఁడుసకల శ్రేయోభివృద్ధుల నొసఁగిరక్షించుఁగాక:—

దీనికి నాందీప్రస్తావనలను నామిత్రులగు బ్రి॥ శ్రీ. కూచినరసింహముగారువ్రాసి దయచేసిరి. కాన వారి కనేకనమస్కారములు చేయుచున్నాను.

పీఠికాపురము.
19—12—09.

పా॥ లక్ష్మీనరసింహారావు.

ఈనాటకమున వచ్చువాగలు.

పు రు షు లు.

విప్రనారాయణుఁడు—కథానాయకుఁడు.

శ్రీనివాసుఁడు—విప్రనారాయణుని శిష్యుఁడు.

మాధవుఁడు—ఒకవిటుఁడు.

రాజు—చోళభూపాలుఁడు

స్త్రీ లు.

దేవదేవి—కథానాయికయగువేశ్య.

మధురవాణి—దేవదేవియక్క.

వేశ్యమాత—దేవదేవితల్లి

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

నాంది

రారాజన్మణికుండలస్ఫురితదీ ♦ ప్తశ్రోత్రసంభావ్యుఁడున్
నీరేజాయతపత్త్రమిత్రవిలస ♦ న్నేత్రోజ్జ్వలాస్యుండు భ-
క్త్యావ్యూహాత్మకదృష్టిపర్వసుభగ ♦ శ్యామాంగుఁడై పొల్చునా
శ్రీరంగేశుఁడు మీకొసంగుతయుశ ♦ శ్రీలాయురారోగ్యముల్.

(నాంద్యంతమందుఁ దెరలో)

ఉ. కోకిలపల్కులన్నులుకు ♦ గుబ్బలతళ్కులఁజూపుబెళ్కులన్
సోకిసువర్ణవర్ణమును ♦ జూపెడుసన్నికమంబుపోలికన్
దేఁకువగల్గుభక్తులను ♦ స్త్రీజనసక్తులఁజేయుపుచ్చుబి
బ్బోకనతుల్ చెలంగుదురు ♦ హో! సువయోవిభవాభిరామలై.

సూ—(చెవియొగ్గి విని) ఏమిది? ప్రతిధ్వనియా? కాదు కాదు! నాయ వ్యాజస్తుతికిఁ బ్రత్యధిక్షేపాశీర్వాదము పద్యరూపముగఁ జదువఁబడినది. చదివినవా రెవ్వరని యాలోచింప నేల? ఈస్వరము నెఱజాణ యగునటి శ్రావ్యకంఠస్వరము. అదియెప్పుడును బరిహాసప్రియ గదా.

(నటి ప్రవేశించును.)

నటి—పరిహాసమున కిం దేమున్నది? మీరుపురుషులు. మీయిష్టదైవము పరమపురుషుఁడు! సభ్యు లందఱో, పెక్కురో పురుషులు.

వారి కందఱ కాయురారోగ్యసంపత్సమృద్ధి మీరు వేఁడఁగాఁ బా
పము! స్త్రీజాతికిమాత్రము శుభ మక్కఱలేదా యని చింతిం
చి మీవలె గంభీరశార్దూలధ్వనులతోఁ బహిరంగముగఁ గాకపో
యినను దెరమాటునుండి సన్నని గొంతుతో మాకలువకంటుల
పై నొక చిన్న యాశీర్వాదోత్పలమాల వైచితిని. ఇందున కింత
యాక్షేపమేల! శ్రీరంగనాథుఁడు మీపురుషులకు శుభమిచ్చు
చుండ మాయబలలను వారి సహజనితావయవములనే శుభపరి
కరములుగఁ జేసికొనుచుంటిని. ఇందుఁ దప్పేమున్నదో యీము
గ్ధ యగు కింకరురాలికిఁ దెలియఁజేయఁ గోరెదను.

సూ—ఏమీ యభినవప్రౌఢతక్కు వాగ్వ్యాహిని! ఈతళుకు బెళుకులు శుభపరికరములా! కావు. తమకు నితరులకుం గూడ నపారఘోర పాపకరములు. హరిభక్త్యాదిపుణ్యలేశవిదారణ మారణక్రూర ములు. ఐహికసుఖసాధనంబులైన నగుంగాక. నటీ! కవితల్లజుఁ డైన పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు ముత్తులు మూటగట్టినట్లు చేసిన "వైజయంతీవిలాస" మను తొలిచిన్న నవనాటకమిది బహు జాగరూకతతోఁ బ్రదర్శింపవలయు నని యొంత బ్రతిమాలి చెప్పి నను మొట్టమొదటనే రసాభాసము సేసితివి!

గీ. విప్రనారాయణుని తీవ్ర ♦ విష్ణుభక్తి
మాపె నా దేవదేవి యె ♦ మ్మోసకై వచ్చి
యాసరణి వచ్చి గంగలోఁ ♦ ద్రోసినావు
నాహృదయమందుఁ గల్గును ♦ త్రాసమంత.

నటి—అట్లనెదరేమి? దేవదేవిప్రయత్నముతుదకు భక్తిభ్రంశకారణము నకు మాఱు భక్త్యుచ్ఛ్రాయహేతువై యతని నాళ్వారుగను,

నామెను విరాగినిగను మార్చినది కదా! నాయాదిమశృంగార ప్రశంసయు వల్లే రసశోషణకరమునకుమూలు రసపోషణకరమగునేమో యెవ రెఱుఁగుదురు? నారాయణతీర్థ, జయదేవ, లీలాశుకభక్తత్రితయమునకు వారిశృంగారవర్ణనము లేమైన కొఱంతదీసికొనివచ్చినవా? అదియుంగాక స్త్రీవ్యామోహపాశబద్ధు లెవరో యథార్థ శ్రీహరిపాదకీలితబుద్ధు లెవ్వరో తెలిసికొనుటకు విలాసినులు సాధనములు గాన వారి దీవించితిని.

సూ—ఆలాగుననా?

గీ. వీరు యోగ్యు లయోగ్యులు ♦ వీరటంచుఁ
తెలియఁబఱుతురు నీచెప్పు ♦ కులుకులాఁడు
లవని జనులకు సరియె! యే ♦ మందు వింకఁ
బతితుఁడైనట్టిపురుషునిఁ ♦ బడఁతి గూర్చి?

గీ. లలితభక్తాగ్రగణ్యాళి ♦ లాశుకాది
వరమతులు, పారలౌకిక ♦ భక్తిపార
వశ్యమున బాలకృష్ణుని ♦ బాడుకొనిరి
కాని చేసిరె పలుగాకి ♦ కావ్యములను.

కం. శృంగారపు సంగీతం
బంగీకృత మానెయిట్టి ♦ యువసతులకున్
బంగారపుభక్త్యర్చల
కంగజమంత్రముల కెట్టు ♦ లమరును ముదితా!

నటి—నిర్యుక్తికముగ నేమేమో సెల విచ్చితిరి. వాదమునకుఁ బ్రతివాదము వచ్చునని కాఁబోలుఁ బుణ్యాంగన నగునన్నుఁ బణ్యాంగనకుఁ బోల్చి గీతమధ్యమునం దిటకించి తిట్టని తిట్టు తిట్టితిరి. పెద్ద

లగుపురుషు లేమన్నను సమీచీనవాక్యము లగును. గోలలగు స్త్రీలమనోజ్ఞవచనములు దుష్టపరిహాసవచనములుగ మాఱును మాఱు మాటాడక భర్తృవరబోధంబులు శ్రుతిశాసనవాక్యములవలె శిరసావహించెదను గాని యొకసంశయము నన్నిఁకను బాధించుచున్నది?

సూ—అది యేది?

నటి—వెనుక నొకసారి యీకవినాటకము నే యొక్కదానిఁ బ్రదర్శించుతఱిఁ బ్రసంగవశమున మీయాపూర్వపక్షమునే నేచేయ నప్పుడు భక్తిశృంగారములకైక్యానుసంధానము చేసివాకట్టు కట్టితిరి. అది మనసునఁ బెట్టుకొని యిటుసేయ నన్ను దూఱనారంభించితిరి. అత్తలయొత్తుడికంటె స్వవచనవ్యాఘాతప్రసంగుల ప్రబోధబాధ యెక్కుడుగ నున్నది.

సూ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! విను.

గీ. కాముకుఁడు భర్తఁ డనురాగ ♦ కలన నేక
మంటినేకాని యన్నింట ♦ నట్లె యనఁగ
రాదు సుమి! ప్రేమతావులు ♦ భేద మాట
హాస్తిమశకాంతరము వారి ♦ కలసగమున!

సీ. కడుపార నన్నంబు ♦ గుడుచుసౌఖ్యముకంటె
నధికంబు ధనభూమ ♦ గాదు లుంట
దానికంటెను సుఖ ♦ తరము విస్తృతరాజ్య
భాగ్యముల్ గొని పెద్ద ♦ పదవినుంట
దానికి నధికంబు ♦ తరుణవయోరూప
గుణయుక్త యగుకాంతఁ ♦ గూడి యుంట

దానికి నెక్కుడు ♦ తతశాస్త్రవైదుష్య
మధికంబు దానికి ♦ నమలకవిత

గీ. దానికింగూడ నధికంబు ♦ దైవభక్తి
భక్తిసుఖమున కెనలేదు ♦ వసుధ నెదియు
నిట్టిసుఖతారతమ్యంబు ♦ దెలిసియుండ
నతివ! యన్నియు నెక్కుడే ♦ యనుటతగునె?

నటి—ఆర్యా! ఇప్పుడు నిస్సంశయముగ సుఖముల కుండుభేదంబులును సద్భక్తిస్వభావంబును దెలియఁబఱిచితిరి కాని మనమాడఁబోవు నాటకమందుత్తమభక్తిమంతుఁడైన విప్రనారాయణుఁ డంతభక్తియు వదలి యధమవిషయసౌఖ్యలోలుఁడై దేవదేవివెంట నేల పఱువెత్తెను? ఇదిచాల నాశ్చర్యముగ నున్నదే!

సూ—అది స్థిరభక్తి లేమిని, నింద్రియములబలిమిని, మీస్త్రీజాతిరూపయౌవనలావణ్యకౌశలప్రభావంబును, బ్రకటించుచున్నవి.

నటి—అట్లయిన భక్తిప్రధాన మంతయల్పమా?

సూ—కాదు.

గీ. పూర్వసుకృతంబుచేతను ♦ బుట్టు భక్తి
పూర్వదుష్కృతముల నడ్డి ♦ పొలియఁ గొంత
యిహపురాకృతకర్మంబు ♦ లేచి నరునిఁ
ద్రిప్పఁజుమిజలావర్తస్థ ♦ తృణముగతిని.

క. పడుచు న్లేచుచు మఱలన్
బడుచు నడక నేర్చునట్టి ♦ బాలునిపగిదిన్
బుడమిని మనుజుఁడు భక్తినిఁ
గడియింపఁగఁ బడునుదొల్తఁ ♦ గడగండ్లసఖీ!

నటి—ఆర్యా! నాసంశయవిచ్ఛేదంబు చేసి భక్తితత్త్వము నుపదేశించినం దులకు మీ కిదిగో యొక చేమోడ్పుఁ గావించి పరిదర్శనకార్యము నకుం బోయెదను.

సూ—శుభమస్తు.

గీ. పూర్వుఁ డోఁటకు నలదేవ ♦ దేవి మధుర
వాణియును, బోయినప్పుడు ♦ వారిఁ గనక
పోయినటువంటి విప్రనా ♦ రాయణునివి
నిర్మలపుభక్తి నీకెప్డు ♦ నిలుచుఁ గాత.

(ఇది ప్రస్తావన.)

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—శ్రీరంగమున విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.

[ప్రవేశము—దేవదేవి, మధురవాణి, అనునిద్దఱు వేశ్యలు.]

దేవ—అక్కా! మధురవాణీ! ఈవనమెవనిదో కాని యెంత శృంగారముగ నున్నది!

మధు—దేవదేవీ! ఇది విప్రనారాయణుఁడను భాగవతోత్తముని పుష్పవనము.

దేవ—భాగవతోత్తముఁడని బ్రహ్మాండమంత పేరు చెప్పితివి! మనము మాత్రము భాగవతోత్తమలము కామా?

మధు—ఆ! పణ్యస్త్రీలమగు మనము భాగవతోత్తమల మెట్లగుదుము?

దేవ—ఆతనికవలగ్న బంధము; మనకవలగ్న బంధము. ఆతనికి వెనుకబిగి కచ్చ; మనకు వెనుకబిగి కచ్చ; ఆతనికాళ్లకుగజ్జెలు; మనకాళ్లకు గజ్జెలు. ఆతని చేతిలోఁ దాళపుఁజిప్పలు; మనచేతిలోఁ దాళపుఁజిప్పలు. ఆతనినోటఁ గావేరిరంగని పదములు; మననోటఁ గావేరిరంగని పదములు. ఆతనికిఁ దెయితక్కలు; మనకుఁ దెయితక్కలు. మనకంటెనాతనివిశేషమేమి? భాగవతోత్తముఁడని వానికేఁడు బిరుదావళిని బఠించితివి! భాగవతోత్తముఁడనఁగఁ

బుణ్యస్త్రీప్రాయుఁడన్నమాట! తెలిసినదా? ఆతఁడు దేవదాసుఁడు; మనము దేవదాసులము. ఆతని యేమపు పరపురుషానుసంధానము కొఱకు; మన యేడుపు పరపురుషానుసంధానము కొఱకు.

మధు—కాని యాతనికిఁ బుణ్యము; మనకుఁ బాపము. ఆతనికి స్వర్గము. మనకు నరకము.

దేవ—అదే తెలివితక్కువమాట! స్వవృత్త్యనుసరణ మెన్నఁటికి దోషముకాదు. అన్నివృత్తులు జీవనాధారము కొఱకేర్పడినవి. చక్రవర్తి మొదలుకొని చండాలునివఱకు ధనముకై దేవులాడనివాఁడొకఁడును లేఁడు. వేదఘోషము సేయుచు యజ్ఞోపవీతము నొడుకుకొని జీవించు బ్రాహ్మణునకుఁ బరమపదమును, కల్లుగీచుకొని జీవించు గవలవానికిఁ గుంభీపాకమునా? ఖడ్గపాణియై శత్రువధమొనర్చి జీవించు శూరాగ్రేసరునకు వీరస్వర్గమును, గేశఖండన మొనర్చి జీవించుమంగలికి మహానరకమునా? ఒక్కమగని కొడలమ్ముకొనిన సుందరికి సుగతియు, ననేకులకొడలద్దెలకిచ్చునునకధోగతియునా? ఏమిమాట? మనవృత్తి ననుసరించి—

మధు—మనవృత్తి మనవృత్తి యనెద వేమి? అదివ్యభిచారమను కొంటివా?

దేవ—అనుకొనుటయే కాదు. నేనే కాదు.

మధు—మనజాతి మొదట దేవాలయము లందలి యర్చావిగ్రహముల సన్నిధిని నృత్త్యగానములొనర్చుట కేర్పఱుపఁబడినది. స్వామికి సహస్రనామోచ్చారణముతోఁ బూజఁజేయు నర్చకుఁడెట్టివాఁడో భగవద్గుణవర్ణనపవిత్ర ప్రబంధగాన శీలురమగు మనమట్టివారము. మనవృత్తి మొదట పవిత్రమైనదే. మనముగూడ

సర్వసంసారిణులవలెఁ బతివ్రతలమై కాలక్షేపముఁ జేసి యుండిన బాగుగనుండి యుండును. కన్నుగానక, రొుదలు తెలియక, పొగరెక్కి, మనవృత్త్యధికతను మనము మన్నుఁ జేసికొనుటయే కాక లోకమున నెట్టి నీచజంతువైనఁ జేయని యీయధమాధమపాపమునుగూడ శాశ్వతముగ మెడకుఁ జుట్టుకొనినారము.

దేవ—పాపమని చెప్పకుము. నాకుఁ దలనొప్పి వేయుచున్నది. మనజాతి యీరీతిగానుండుటయే లోకోపయోగకరమని నమ్ముము. జగదుపకారక కృత్యము సుకృతము కాక దుష్కృతమగునా?

మధు—మన లోకోపకారము మండినట్లే యున్నది.

దేవ—నీవు తత్వమును గనిపెట్టక మాటలాడుచున్నావు. అవనిపతులు ధర్మసత్రము లేల కట్టించుచున్నారు? చలి పందిరు లేల వేయించుచున్నారు? మంద బయళ్లేల నిర్మించుచున్నారు?

మధు—లోకోపకారము కొఱకై—

దేవ—అనఁగ—

మధు—గృహాది సాధనములులేని పాంథుల యుపయోగమునకు—

దేవ—అట్లే బ్రహ్మచారులకై—భార్యాదూరులకై—భాగవతోత్తములకై—మనము నిర్మింపఁబడినాము. మనమే లేకుండునెడల ప్రబలబలాతిరేకులగు వీరి మదపుఁ బిచ్చవిసరులు, వీరిబందిపోటులు, సంసారిణులకొంపలు తీసివేయవా! ఎందఱుత్తమకాంతలు భ్రష్టలై పోవుదురు! పురుషులలో నెట్టిమహాకలహములు సంభవించును! లోకవిపత్తును మన మిట్టులావుటచే మనము లోకోపకారిణులము.

మధు—మనము గుడిసెవేటులమై పరస్త్రీలను బతివ్రతలుగఁ జేయుచుంటిమా! మనము మహాపాపాత్ములమై యితరులను బుణ్యాత్ములుగఁ జేయుచుంటిమా! ఏమి వెఱ్ఱి! పతివ్రతను బాడుచేయు

వాఁడెవ్వఁడునులేఁడు. తపస్సు, దైవము, నామెన్నడ్డప్పుడుఁ గా పాడు చుండును; కాని వీధిలోని మగగాడిదెలు, కుక్కలైన మనలఁగాంచి కన్ను గీటునంతటి పరమ లాఘవస్థితిని బడి యింక నధోగతికిఁ గ్రుంకుచున్న మనమా! స్వతేజోదుర్నిరీక్ష్యలగు పతివ్రతలను రక్షించుట!

దేవ—సరి సరి! ఇఁక నీవు వారకాంతావ్యాపారమును మాని భాగవతోత్తమత నవలంబింతువా యేమి?

మధు—ఇదివదలవచ్చునుగాని యది సంభవించుటెట్లు?

దేవ—ఇది వదలినవెంటనే తనంత తానే యదిసిద్ధించును. అన్నివన్నెలు చిన్నెలుధనముతోనే యున్నవి. వ్యాపారము వదలిన ధనము క్షీణించును. ధనలోపమునఁ దత్త్వజ్ఞానవృద్ధియేకదా? కడుపునిండినచిలుకకునికిపాటులు పడునుగాని కడుపుమండిన చిలుక రంగ రంగా యని కూయదా!

(నేపథ్యమున) రంగ! రంగరంగా!

మధు—అదుగో! భక్తాగ్రేసరుఁడగు విప్రనారాయణుఁడిటు వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. అతని పుణ్యాదర్శనమునఁ బవిత్రుల మగుదుము.

దేవ—నీవు కమ్ము. నేను గానక్కఱలేదు. నేనాతని నాదర్శనమున పవిత్రునిగాఁ జేయకుండు నెడల చాలును.

(నేపథ్యమున) చాలును. అంతేచాలును. ఈకాంచన పుష్పములతో దివ్యమగుదండ యగును.

మధు—మఱియొక కంఠరవము వినఁబడుచున్నది. అతనికొక శిష్యుఁడు కూడ నున్నవాఁడేమో!

దేవ—పణ్యస్త్రీకొక్కబానిస, పుణ్యస్త్రీకొక్క పూర్వసువాసిని, శ్రీరంగదాసున కొక్కశిష్యుఁడు లేకున్న గ్రంథమే నడువదు గాదా?

(నేపథ్యమున) “రంగడే రంగడు, అని నేను చేసిన గ్రంథమును నీవు విందువా?

(నేపథ్యమున మఱియొక ధ్వనితో) చిత్తము.

దేవ—నేను జేసిన గ్రంథమును చున్నాఁడు. ఈతనికింక నహంకారము వదలలేదు. నీవు విందువాయనుచున్నాఁడు. ఒకనిమెప్పు నింకన పేక్షించుచున్నాఁడు. ఈతఁడు స్తుతి ప్రియుఁడు. ఈతనికింక భక్తి పూర్ణముగఁ గుదుర లేదు.

విప్ర—(నేపథ్యమున) బాలకా! పాడెదను వినుము.

దేవ—బాలకుఁడేకాఁడు. బాలికలు గూడ విననై యున్నారు.

(విప్రనారాయణుఁడు శ్రీనివాసుడను శిష్యునితో “రంగఁడేరంగఁడు, అని పాడుచుఁ బ్రవేశించును.)

విప్ర— బలహంసరాగము—ఏకతాళము.

రంగఁడే రంగఁడు ♦ రమ్యగుణాభంగుఁడే (రంగ)
భంగహీనభక్తకోటి ♦ పాలనాత్తసంగుఁడే (రంగ)

(తాండవించును.)

దేవ—అక్కా! భంగహీనభక్తుఁడనుచున్నాఁడు. భక్తికిభంగములుప్రాయికములని యెఱిఁగి యనుచున్నాఁడు సుమా!

విప్ర—మంగళలలితాంగుఁడే ♦ మహితదయాపాంగుఁడే
అంగసంగతోద్గదార ♦ థాంగశంఖశార్ఙ్గుఁడే (రంగ)

(తాండవించును.)

హా! రంగ! రంగ! రంగా! కస్తూరిరంగా! కావేరిరంగా!

దేవ—అక్కా! నానవిడిచినఁ గాని నారియే నాట్య మాడలేదు. అట్టి చోనట్లుచేయు పురుషుఁడెంత లజ్జారహితుఁడై యుండవలయును! అందులో కాళ్లగాలిన క్రోఁతి చిందులవంటి యీదిక్కుమాలిన మిట్టగంతులను వేయుటకు మఱెంత సిగ్గుమాలినవాఁడై యుండ

వలయును. సిగ్గులేక యూరందటి యెదుట మనమెగుములాడ వంతకంటె సిగ్గులేక మనయెదుట నీతఁడెగురు లాడుచున్నాఁడు. ఈతఁడు వేశ్యల పాలివేశ్యయై వెల్గుచున్నాఁడు. వేశ్యలీతని యొద్ద శిష్యులుగా నుండవగినంత మహాప్రభావము గలవాఁడు.

మధు—నీవు హేళనమునకై యనుచున్నను బరమార్థమే నీనోటి నుండి వెడలినది.

శ్రీ—గురూత్తమా! దేవరవారు రచించిన యీపదము దివ్యముగ నున్నది. బ్రహ్మముఖోద్భూతమగు గాయత్రీమంత్రములో మూడవ వంతు ఫలమీయఁ దగియున్నది.

విప్ర—ఎల్లయ్యా! శ్రీనివాసా! (పుష్పములు మాలగ గ్రుచ్చుచుండును)

శ్రీ—గాయత్రికి మూఁడు చరణములు. దేవరపదమున కొకచరణమే!

దేవ—(తనలో) శ్రీనివాసా! తెలివిగలవాఁడవే. కాని గాయత్రికంటె నీతని రంగకీర్తనమే యధికఫలప్రదమని చెప్పినయెడల బాగుగ నుండును. ఏలనఁ, జతుర్ముఖ బ్రహ్మోద్గతమగు గాయత్రికిఁ జరణత్రయముండు నదికె దుర్లభమైపోయెను. ఏకముఖ బ్రహ్మోద్గతమగు కీర్తనమునకుఁ బూర్ణముగ నొక్కచరణమున్నది. గొప్పకాదా?

విప్ర—నీవు నన్నేదో యొకకారణమున స్తుతిచేయుచునే యుందువు. నీకెన్ని మాఱులు చెప్పినను—

శ్రీ—ఆత్మస్తుతి కూడదని చెప్పినారు. కాని గురుస్తుతి కూడదని చెప్పియుండ లేదు.

దేవ—(అపవారించి) అక్కా! వింటివా? గురుశిష్యసంభాషణ మెంత శ్రావ్యముగ నున్నదో! చెప్పితినని గురుఁడనును! చెప్పియుండ లేదని శిష్యుఁడనును! గురుఁడసత్యవాదియైనఁ గావలయును. శిష్యుఁడు గురుద్రోహియైనఁ గావలయును.

మధు—(అపవారించి) చెల్లెలా! పూజ్యుల నధిక్షేపింపకుము.

విప్ర—శ్రీనివాసా! పరమపవిత్రమై, సర్వశక్తిదమైన గాయత్రీమంత్ర
మెక్కడ! మనసుండఁబట్టలేక యేదో వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిగ నఱచిన నా
కీర్తన మెక్కడ! శ్రీరంగదేవునకు, శ్రీరంగకింకరుఁడనగు నాకెం
త యంతరమున్నదో గాయత్రికి నాకీర్తనమున కంతయంతర
న్నది. నాదియొక భక్తియేనా! నాప్రార్థనమొక ప్రార్థనమేనా!
నేను జడుఁడను—దురభిమానిని—పాపాత్ముఁడను—కుటిలుఁడ
ను—అధముఁడను—దౌర్భాగ్యుఁడను—చపలుఁడను—పశువ
ను—రంగ—రంగ—రంగా!

శ్రీ—తమ శిష్యుఁడనగుటచే నేను గాడిదను—కాకిని—కంబళిపురుగ
ను—పలుదోము పుల్లను—దారమును—పీచను—ఏనను—
ఈఁకెను. నారాయణ! నారాయణ! నారాయణ!

దేవ—(తనలో) ఈఁకెలో నొక్కవెండ్రుకవు. వెండ్రుకకాలిన కమరవు.
శుంఠ! శుంఠ! శుంఠా! (అపవారించి) అక్కా! వింటివా? గురు
శిష్య వైచిత్ర్యానుసంధానబంధుర గ్రంథసందోహరచనా ధౌరం
ధర్యము! ఆహా! ఆచారమునను సరించి యధమత్వములో నన్యో
న్యాధిక్యము నపేక్షించి యవక తవకలలో నొకనితలపై నొకఁడు
దాఁటఁదలఁచి, యజ్ఞాన కృతడంబాచారధోరణిని వీరాడిన య
వాచ్యా సందర్భాలాపములు బహుపాపప్రదములై వీరినంతటివా
నిగఁ జేయునుసుమా?

మధు—ఎందుచేత?

దేవ—దైవదివ్య మంగళ విగ్రహప్రతిబింబముగ నీ నరదేహము నిర్మిం
పఁ బడినది. తన్మహాతేజఃపవిత్రస్ఫులింగమైన యాత్మ యీదేహ
మున నుంచఁ బడినది. అందుచే స్వనిందాపరుఁడగు వాఁడు దైవ
నిందాకరుఁడు. ఆత్మఘాతుకుఁడు దైవఘాతుకుఁడు. కాన్నేబ

హ్మానుమకొని యనుసంధించు నడ్డబొట్టుటద్వైతినైన నాయప్ర మేయుఁడామోదించునుగాని తానుఁబొదిననిపలుమాఱు పడఁది ట్టుకొను పంగనామాల భాగవతోత్తముని సాగఁదీయక మానఁ డు. ఈతనిపాటు లిఁక ముందున్నవి. ఆత్మగౌరవము లేనివానికి హమునందుఁ బరమునందుఁ గూడ దుర్గతియే.

మధు—చాలు; చాలు! నాల్గుముక్కలు చదివితినని విఱ్ఱవీఁగి విష్ణుభ క్తులను విపరీతముగఁ దూలనాడుచున్న నీపాటులు ముందెట్లుం డునో యోజించుకొనుము.

విప్ర—

గీ. ఎన్నికోటులజీవు లీ ♦ యిలనుగలవొ!
ఇట్టిగోళమువంటివి ♦ యెన్ని యర్బ
దంబులున్నవో! అందు జీ ♦ వంబులెట్టి
వెన్నిశంఖాను శంఖంబు ♦ లున్నవొక్కొ!

గీ. ఏతదతిసంఖ్య జీవసం ♦ ఘాతములను
వివిధనైజరూపధ్వని ♦ భేదగతుల
లీలసృజియించి రక్షించి ♦ గోళకోటు
లిద్ధగతిఁద్రిప్పు నతఁడబ్బ! ♦ యెంతవాఁడొ!

(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ. ఇంత జేయు నాతనిబుద్ధి ♦ యెంతొ! తేజ
మెంతొ! కల్పనావైచిత్ర్య ♦ మెంతొ! దృష్టి
యెంతొ! రక్షణ సామర్థ్య ♦ మెంతొ! యాజ్ఞ
యెంతొ! ఇన్నియుఁగలయతఁ ♦ డెంతొ! యెంతొ!

(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ. మనకు ముందునకుంజూడ ♦ వెనుకనున్న;
కనిన విన లేము! వినుచుఁ బ ♦ ల్కంగ లేము;

పల్కుచుండి వ్రాయఁగ లేము ♦ వ్రాయుచుండి
తలఁప లేము; తలంపులో ♦ నిలువ లేము.

గీ. మనకుఁ దెలిసిన దేదైన ♦ మహినిఁ గలదె?
ఇదిగో! పుష్పము. పూవన ♦ నేమి? ఊఁహూ!
యెట్లు పుట్టిన? దూఁహూఁహూ ♦ ఇట్టి రంగు
లెటు కలిగె? నూఁహూ! యేవస్తు ♦ విద్ది? ఊఁహూ!

గీ. తృణమనఁగ నేమొ! యెట్టిదో ♦ తెలియ లేక
ప్రకృతిశాస్త్రులు కొందఱు ♦ వ్రాయుచుండ్రు
తలపయిని వెండ్రుకెట్టిదో ♦ తెలియ లేక
యాత్మజిజ్ఞాసముఁ గొంద ♦ రాచరింత్రు.

గీ. మెఱుపు మింటఁ దళుక్కనఁ ♦ దెఱువుదప్పు
జనుఁడు దైవాంతికమునకు ♦ సరణిఁ జూపు
గోడపై నెక్కఁదలఁచిరు ♦ గునతఁడు పర
మాత్మకెగఁ బ్రాఁకమోతు నూ ♦ త్రాళిఁ బన్ను.

గీ. కనులు మూసికొని సతిరూ ♦ పును దృఢముగఁ
గనఁగ లేని నరుఁడు దేవుఁ ♦ గాంచితి నను
నెందులకుఁ బుట్టెనెఱుఁగక ♦ యెటులొ పుట్టి
తానె బ్రహ్మమటంచును ♦ దలఁచు నొకఁడు.

గీ. బ్రహ్మము నెఱుంగ నరుఁ డెన్ని ♦ పాట్లుపడిన
నన్ని వెఱ్ఱిపోకలసంధు ♦ లతిశయించు;
తెలియ లేని దెఱుఁగు టెట్లు? ♦ తెలియకుంట
మతియె లేని తెలివికంటె ♦ మంచిగాదె?

గీ. వస్తుతత్త్వమెఱుంగుట ♦ వట్టి కల్ల
మనకుఁ దెలివిక్షోనింతయుఁ ♦ బనియె లేదు

భక్తిఁ గింకరోహమ్మని ♦ భగవదర్చ
నంబు తప్పఁజేసికొనుచుమో ♦ క్షంబు తెలుపు.

గీ. అట్టి బ్రహ్మమూర్త్యారూప ♦ మందిరియచట
రంగఁడై వెలసెనుగాన ♦ రంగ, రంగ,
రంగ రంగ, రంగా రంగ, ♦ రంగ, యనుట
కంటె నిహపరోత్తారక ♦ గతియు లేదు.

(నేపథ్యమున) రంగ రంగ రంగ రంగా! రంగ! (ధ్వనులగుచున్నవి.)

ఓహో! గానాధనుఁడొనర్చు పుష్పమాలాకైంకర్యమునకు వేళయైనది. రంగా! రంగా!

మధు—దేవదేవీ! ఈమహానుభావుఁడింక శ్రీరంగదేవాలయమునకుఁబోవును. మనము మనయింటికిఁబోవుదము. రమ్ము.

దేవ—ఈతనిని సమీపించి మాటలాడి మఱిపోవుదము.

మధు—విష్ణుసామీప్య మొందవలసిన భక్తాగ్రేసరుఁడు విటసామీప్యముచే నపవిత్రయగు వేశ్యచే సమీపింపఁబడుట యనర్థమగును గాదా? అటుగాక, ఆతనికి మనకేమిమాటలున్నవి? ఆతనినిఁబరిహసింతుమా! బంగారునగలకై బాధింతుమా! పరపణ్యాభామినులఁగాంచి కన్నుగీటుమని చెప్పుదుమా! దేవదేవీ! మనమాతనిని సమీపింపవలదు! నీవు హేళనస్వభావము గలదానవు. ఆత్మశక్తివిశ్వాసాధికతగలదానవు. తొందరచే నేమాట నీనోటనుండి జాఱునో! భగవద్భక్తులతోడి పరిహాసపుమాటలు పాములతోఁజెరలాటలు! కావున దూరమునుండియే యొక్కనమస్కారమర్పించిపోవుదము రమ్ము.

దేవ—ఇక్కడనుండి చేయు నమస్కారమెదుటికిఁబోయియే చేయుదము నీకేమియుభయమక్కఱలేదు. నేనాతనిఁబరిహసింపను. లెమ్ము

మధు—పరిహాసింపక పోవుటయే కాదు. భాషించుటకూడవలదు.

దేవ—సరే. పోవుదము.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణుని కెదురుగఁ బోవుదురు)

మధు—మహాత్మా! దాసురాలి ప్రణామమంగీకరించవలయును. (నమస్కరించును.)

దేవ—దేవా! దేవదేవి మ్రొక్కుచున్నది. (నమస్కరించును.)

(విప్రనారాయణుఁడు వారివంకఁజూడక యాశీర్వదింప కూరకుండును.)

విప్ర—

శ్లో. కుడతిశై, ముడియైవైత్తు, కుణదిశై పాదనీట్టి
వడతిశై పిన్బుకాట్టి త్తెన్ తిశైయిలంగై నోక్కి
కడల్ నిఱక్కడవుళెన్దై యరవణై త్తుయిలుమాకణ్
డుడలెనక్కురుకు మాలో వెన్ శెయ్ గేనులగత్తీరే.

నంబెరుమాళ్ తిరువడిగళే శరణం (నిష్క్రమించును.)

శ్రీ—అడియేనికంత వ్యుత్పదనుక నక్కఱలేదు. దేవర తిరువడిగళే శరణం

(నిష్క్రమించును.)

మధు—మహాత్ముని దర్శనమైనది. కృతార్థులమైతిమి. పోవుదము. రా!

దేవ—కృతార్థుల మెట్లయితిమి?

మధు—దర్శనమువలన—

దేవ—ఆతనిదర్శనము మనమాచెట్టుక్రిందనుండి చేయలేదా! అంతమాత్రమునకే కృతార్థుల మగునెడల నిదివఱకే యైతిమే! ఇతనిసమీపమునకు వచ్చినమనముగాంచిన యాధిక్యమేమున్నది? ఆతని మనముచూచుటతోడనే సఫలత స్వర్గప్రాప్తి కలుగునా? మననమస్కారము నాతఁడు గ్రహించెనా? ఆశీర్వదించెనా? ఎక్కడివారని కుశలప్రశ్న మొనర్చెనా? ఏమియునక్కఱలేదు. కన్నెత్తి చూడనైనఁ జూచెనా? ఈమాత్రపాదరణమునకే ధన్యులమైతి

మా! తొలిత పాపలమైతిమా? సమార్జితపుణ్యాల మైతిమా! మోక్షనిశ్రేణికారోహణ మొనర్చుచుంటిమా! శరీరములతో శ్రీమహావిష్ణులోకమును జేర సిద్ధముగనుంటిమా! ఏటిమాటలు!

మధు—మనము నమస్కరించకున్నను నమస్కరించినట్లు భావించుకొని, తాఁ జేతులజోడించుకొని యాశీర్వాదములంతము లేకుండ జేయుటకితఁడు నోటికి దలుపును ద్వారబంధమును లేక వటవట వెట్టికాఱులఱచు విటాధముఁడా? బహుమితభాషియైన భాగవతోత్తముఁడు. ఇంటికివచ్చినతోడనే మనమెవ్వరమును మాటలాడకున్నను „అత్తా! సీకుఁడలద్రిప్పు తగ్గినదికద„ యనిమనయమ్మను, „బావా! ఖండువా మాసినట్లున్న దేమోయి! బొట్టుకనఁబడుట లేదు; భోజనమింకఁగా లేదా?„ యనిమనసోదరుని, దుట్టతుదకు „ఏమే! ఈసారికోరలపున్నమికిఁ గోకతప్పకయిచ్చెదను గోపపడ„ కని మనయిల్లాడ్చుదాసిదానినైనఁ గారవించుటకు,బరామర్శించుటకు,శాంతింపఁ జేయుటకు,బహుమానించుటకు, బతిమాలుకొనుటకు, కుశలవార్తలడుగుటకు, నెడలిమదముచే మనతోఁగాని బ్రదుకలేక, మనదయాలేశముకొఱకు, మనబంధువులకు, మనమిత్రులకు, మనయింటికుక్కలకుఁగూడ నధమాధమదాస్యముఁ జేయుచు, లేనిపోని మమకారములు వెల్లడింపుచు, పడికాపులుపడుచు, ప్రాఁకులాడుచు, పాదములనల్లుకొనుచు, నూతనసంసారబంధసహస్రమునను జిక్కుకొని గిజగిజ కొట్టుకొనుచు, గిరగిర దిరుగుచు, పడుచు, లేచుచు నింద్రియాధమాధమదాసుఁడైయుండి మన యారోగ్యాధిక ప్రశ్నమే యష్టాక్షరీమంత్రముగ జపించి „జారిణీమయమిదంజగ,త్తని ఘోషించుట కితఁడు జారపిశాచమనుకొంటివా? హరిహరీ! ప్రాపంచికాఖిలపాశబంధప్రదారణపటిష్ఠుఁడగు భక్తశిఖామణి! „మనల

నుగన్నెత్తి చూడనైనరాదా?, యనియంటివి. చెల్లెలా! నీ కెం
త వెఱ్ఱి! మనలఁ గన్నెత్తి చూచుటకు, కన్నుఁబ్రాల్చిచూచుటకు,
నోరగఁ జూచుటకు, చూచిచూడనట్లుచూచుటకు, చూచి కన్ను
గీటుటకు, గిఱికిక్కురుమనక తటస్థముగఁ జూచుటకు, టక్కుట
మారులమారి దొంగలగురువగుకులటాకుత్సితపతియా? శ్రీరంగ
దివ్యమంగళ విగ్రహసందర్శన పరమపవిత్రనేత్రుఁడు. మహాంత
ర్ముఖుఁడగు వైష్ణవప్రపన్న శేఖరుఁడు. అతఁడేమి? మనతో మా
టలాడుటయేమి? మనలఁ జూచుటేమి? మనకుశలమడుగుటేమి?
మనతో మాటలాడువాఁడు మనలజూచువాఁడునైనయెడల మన
కోర్కెకుఁదవిటియుండలు సేయుచు పెరిగిపోయిన మనగజ్జెలలోని
కిదారమును బేనుచు, మనమంచములనల్లులను జంపుచు మనయిం
టిలోనే బంట్రై, బానిసయై పంట్రెండు పశువులక్రిందఁ బరమప
డించినట్లు పడియేయుండును. అదిగాక—

దేవ—అంతటితో నాఁగుము. నీసిద్ధాంతమునకుఁగొండపీటిచేఁద్రాడు
నకువలెఁ గొనయేగోచరింపకున్న దేమి! ఇంతకు నీయభిప్రాయ
మేమోనాకు బాగుగఁ దెలియనే లేదు! మనలనాతఁడు చూచు
నఁకి భగవద్దాసుఁడుపణ్యావనితాదాసుఁడై పోవునా? మనతో
మాటాడునఁకి శ్రీరంగసంకీర్తనమంతయునష్టేటఁగలసి నాట్యాం
గనకు వెనుక సుపాంగమువట్టుచు నక్కిరి బిక్కిరియగు విటుఁ
డగునా? హరిహరి! ఇంతయఖర్వ గర్వాతిశయముండునా? అ
ష్టాంగసహితముగ నవనతులమగు మనకు—మనమధములమే
కానీ, యాతఁడత్యుత్కృష్టుఁడే కానీ, మనమధికపాపులమే కానీ,
యాతఁడమిత పుణ్యాత్ముఁడే కానీ మనమింద్రియవశ్యులమే కానీ,
యాతఁడజితేంద్రియుఁడే కానీ, మనము తుచ్ఛమైనధనమునకై మన
మానము విటులకమ్ముకొనిన వేశ్యలమే కానీ, యాతఁడుత్తమ

మగు మోక్షమునకై దనయాత్మను విష్ణ్వధీనముగఁ జేసిన విరాగిశిఖామణియే కాని, ఆ, యని నోరు తెఱచి యంత యాశీర్వదింపఁగూడదా? అంతటితోడనే హరిభక్తి యంతయు నంతరించునా? నోరు తెఱచుటకు రంగఁడూఁచి పుచ్చుకొని యొకటి నోటిపై వాయించునా? నాకేమియు బోధపడ లేదు! ఏల మనలఁ జూడ లేదు? ఏల మనతో మాటాడ లేదు?

మధు—ఆతఁడేల చూడ లేదో, ఏల మాటాడ లేదో యనునాలోచనము లేశముగాని మనకావశ్యకత లేదు. ఆతఁడు పుణ్యమూర్తి. ఆతని దర్శించితిమి. ఆతనికి నమస్కరించితిమి. చక్క వచ్చితిమి. మన పని యంతవట్టునకే. ఆతని యాలోకనములతో మనకేమి? ఆతని యాశీర్వాదములతో మనకేమి? ఆతఁడాశీర్వదించినఁగాని మనకుఁ బుణ్యము లేదనుకొంటివా? ఆతఁడు చూచినఁ గాని మనకు సుగతి లేదనుకొంటివా? పుణ్యకార్యమని నమ్మి పుణ్యకార్యమును జేసితిమి. కృతార్థతను బొందితిమి. ఇతర చింతలతో మనకుఁ బని లేదు.

దేవ—ఇదిగో పొందిన కృతార్థత! అరకాలుమంట శిఖకెక్కుచున్నది. ఆ! చూడనే చూడ లేదు! ఆతఁడేమి మహాధికుఁడా? నిశ్చలసమాధినిష్ఠాగరిష్ఠుఁడగు యోగియా? శ్రీరంగదేవుని శిరముపై నెగిరిపోయినాఁడా? ఆతనికున్నంతభక్తి యాతనికున్నది. నాకుఁ దగినంతభక్తి నాకున్నది. ఆతనిహృదయమున నొకరంగఁడు నా హృదయమున నొక రంగఁడున్నాఁడా? నన్నుఁ జూచుటకైనఁ దగనంత నీచత నాయందే మున్నది? శ్రీరంగదేవుని సేవించిన నేత్రములతో వీధిలోని కుక్కలను, గాడిదెలను, పందులను జూచుట లేదా? మనమంతకంటెఁ జెడిపోయితిమా? ఇదియేనా భక్తుని లక్షణము! తనయాత్మవంటిదే యితరులలో నున్నదని తెలియఁ

జాలనివాఁడు భక్తుఁడగునా? పాపాత్ములనాదరించి, పాపశాంతికై మంగళాను శాసనమే పలుకలేని పరమతుచ్ఛగర్వభావుఁడు భక్తుఁడగునా? మాటలాడవేమి? ఏలయాఁతఁడు మనల నాశీర్వదింపలేదు?

మధు—ఆతనినేమియు ననకుము. ఆతఁడు మహాభక్తుఁడు. ప్రపన్నాగ్రేసరుఁడు. ఏపుణ్యకార్యమైనను ఫలమునుగోరి చేయఁగూడదని పెద్దలు చెప్పుదురు. మనమాతని కొనర్చిన నమస్కారము తన్మంగళాను శాసన ప్రతిఫలాపేక్షచేఁ జేయఁబడినది కాదనియాతఁడెఱిఁగి యాశీర్వదింపలేదు. సరేనా?

దేవ—ఎంతచతురవు! ఫలాపేక్షచే మనము నమస్కరింపఁగూడదు. కాని యాతఁడాశీర్వదింపఁగూడదా? ఆతనికేమి ప్రత్యవాయము?

మధు—అదిగాక శ్రీరంగపాదభక్తపరవశుఁడై మాలాకైంకర్యోత్సాహమున ద్రావిడ ప్రబంధమును బఠించుచుఁ బోవుచున్న యాతఁడు మనల నెట్లాశీర్వదించును?

దేవ—నోరు పనిచేయుచున్నది కాననాశీర్వదింపలేదందువా? నమస్కారాంగీకారసూచకముగఁ దలనింతవంచరాదా? చేయినింతయెత్తరాదా? పోనీ! కన్నులనూపైననే గంగలోఁ బడెను?

మధు—భక్తిపారవశ్యమున నున్నాఁడని చెప్పలేదా? ప్రపంచమునకే పరాఙ్ముఖుఁడైన భక్తుఁడు మనలఁ జూడలేదందువేల?

దేవ—ప్రసవమాలను గూర్చుటకుఁ బారవశ్యము లేదేమి? పాశురమును బఠించుటకుఁ బారవశ్యము లేదేమి? పాదచారమునకుఁ బారవశ్యము లేదేమి? భక్తుఁడు కాఁబోలు ననువెఱ్ఱిచే బానిసనై మ్రొక్కిన నా ప్రణామమును బ్రతిగ్రహించుటకు మాత్రమే యీ పారవశ్యము బయలుదేరినదా?

మధు—భగవత్కైంకర్యసాధకకార్యములందుఁ దదేకలగ్నతయే పారవశ్యము. అట్టితదేకలగ్నతచేతనే యితరకార్యమైముఖ్యము సిద్ధించును. ఇట్టిస్థితి పారవశ్యమే కాదందువేమి!

దేవ—పారవశ్యముకాదు. పాషండత్వము—ప్రబలగర్వభూయిష్ఠత—పరనిందాప్రవీణత—కన్నులున్నగ్రుడ్డితనము—చెవులున్నబధిరత్వము—నోరున్న మూకత్వము—ఒడలెఱిఁగిన పరవశత్వము—డంబాచారము తోడిఁ రాగత—మఱియున్నపిచ్చి.

మధు—అట్టులెంత మాత్రమనఁగూడదు. తలఁపఁగూడదు. ఆతఁడుయథార్థ భక్తుఁడు. నమస్కరించిన పుణ్యము బుగ్గియగుటయేకాక మీఁకుమిక్కిలిభాగవతాపచార మహాదుష్కృతముగూడ మెడకుఁ జుట్టుకొననైయున్నదా? ఆతనినట్టులుతూలనాడఁ దగునా?

దేవ—అట్లుతూలనాడుట తప్పను చుంటివా? పోనీ! ఆతఁడుమృతుఁడు! మొఱఁడు! మొద్దు! కొయ్య! పాషాణము! ఈసారిసరియేనా?

మధు—ఔను. ఆతఁడు మృతుఁడే! ప్రపంచమునకు—ఆతఁడు మొఱఁడే! సుఖదుఃఖములకు—ఆతఁడు మొద్దే! ఇంద్రియములయూఁపులాటకు—ఆతఁడు కొయ్యయే! శ్రీరంగనామసంకీర్తనేతరగాథాశ్రవణమునకు—అతఁడు పాషాణమే! పరవనితాపాంగ మహిమకు—

దేవ—ఆహా! మింటిపై నెగిరిపోవుమాటలను జెప్పుచున్నావు. పరవనితాకటాక్షముమాట తరువాతఁ జూడవచ్చును. మొదట స్వవనితాకటాక్షపాత్రుఁడైన గరగువాఁడేనా? అక్కడఁ గూడ కాఱుతాయియేనా? ఏమో! భార్యను జక్కబెట్టలేక భాగవతోత్తముఁడై నాఁడేమో? శక్తిలోని కొక్కుటకు శక్తిచాలక భక్తిలోఁబడెనేమో? ప్రపంచమునఁ గనఁబడు బోడిబుఱ్ఱల బాపనయ్యలు తాళపుఁజప్పలదానులు, కాళ్లగజ్జెలభక్తులు తరచుగఁ గొలక

కానికొయ్యలగు భార్యలతోఁ బలివెలుపలిధాటి కాఁగ తేటలోకాతి తులైనవారే లే!

మధు—ఎందులకూరక పుణ్యశ్లోకమునంతను దూషింతువు?

దేవ—భూషించి మహాపుణ్యము నీవు కట్టుకొందువు కానిముం దది చెప్పుము. ఈతఁ డీవనమున వనితతోడనే యుండెనా?

మధు—ప్రస్తుత మిద్దఱువనితలతో నున్నాఁడు.

దేవ—పరిహాస మేల? ఈతనిభార్య యెవతె? ఎచ్చట నున్నది?

మధు—ఈతఁడు బ్రహ్మచారి. ఎఱుఁగవా?

దేవ—ఆలాగా? బ్రహ్మచారియా? ఆఁ! అందుపైఁ బహుచువాఁడా? దానిపై బలాఢ్యుఁడా? అటుపై శ్రీరంగదేవ్యాచితచిత్రాన్నదధ్యోదనమాషఖండాపూపాదిమృష్టాన్నభోజనప్రియుఁడా? ఆపైఁ బ్రసవవనవిహారలోలుఁడా? అందుపై భక్తుఁడా? మఱి యందుపై భాగవతోత్తముఁడా? మఱి యింక నందుపైఁ బ్రమదాపరాఙ్ముఖుఁడా? ఆహా! బాగుగ నున్నది!

మధు—అంత హేళనముగ నందు నేమి?

దేవ—ఇఁకఁ బహుచుబ్రహ్మచారిభక్తుని బ్రమకు కడతేరినట్లే!

మధు—దుఃఖపూర్ణప్రపంచసంబంధ మగుబ్రమకు కడతేరుటచేతనే భక్తుఁడయ్యెను.

దేవ—భక్తుఁ డయ్యెనా? ఆఁ! నీకు మతి పోయెనా యేమి? నీవు ప్రపంచాతీత వైతివా యేమి? నీవు యుక్తాయుక్తవిమర్శనాదూర వైతివా యేమి? భక్తుఁడు భక్తుఁ డనెద వేమి? ఎవఁ డాభక్తుఁడు ఎవనికాభక్తి! ఎక్కడ నాభక్తి! చందనాదిచర్చల ధరించి, పూలదండలు మెడమునుఁగఁ బూని, దివ్యము లగుపీతాంబరములఁ గట్టి, కస్తూరీఘనసారకుంకుమ పుష్పవాసనలచే గమగమలాడుచుఁ జెన్నంగిగొబ్బరికాయయంతశిఖ గన్నేరు పూలమాలతో

వెన్నెన వసియాడుచుండ నిగనిగ లాడుచుఁ జేవలు దేలుచు, గుమ్మడిగింజవలె, పనసపిక్కవలె, తాండ్రబెత్తువలె, పందికొక్కువలె పోతువలెగాఁబలిసికొనియొడలిపొంగరుపొంగలుగ్రక్కుచు సందులేక పెటపెట లాడుచుఁ గన్నెతీకవుఁబెండ్లికొడుకులగురువుగఁ బ్రకాశించునీతని భక్తుఁ డనెద వేమి? జితేంద్రియుఁ డనెద వేమి? సర్వసంగపరిత్యాగి యనెద వేమి?

మధు—రంగరంగా! ఎట్టిదురాలాపము లాడుచున్నావు. శ్రీరంగదేవు నినిర్మాల్యము లగుపూలమాలలు మహాభక్తిచే ధరించినయితఁడు శృంగారలోలుఁ డగునా? శ్రీరంగప్రసాద మగుచందనశ్రీపాదరేణువులను మహానందమునఁ దనివి తీఱక యొడలంత బూసికొనినయీతఁడు విటాధముఁ డగునా? నిగనిగ లాడుచుఁ జేవలు దేలుచు నని యేమేమో చెప్పితివే. సాంసారికదుఃఖదూరతచే, శ్రీరంగదేవదర్శనైకానందమహిమచే, సత్వసంపన్నతచే, భక్తియోగప్రథిమచే, నూర్ధ్వరేతస్కతచే, బ్రహ్మతేజస్సంపన్నతచే ధగధగ లాడుచు దుర్నిరీక్ష్యుఁ డై నిండుగ వెల్గుచున్నవాఁడు! పందివలె నుండెనా? దున్నపోతువలె నుండెనా? రంగరంగరంగా! కన్నెతీకముల పెండ్లికొడుకువలె నుండెనా?

దేవ—వలెనుండుటయే కాదు. వానినిమీఱి దాఁటిపోయిన ట్లున్నాఁడు. ఈతని జెఱచిన నట్టిచవ్రటిపెద్దమ్మ లార్గు అగుదురు.

మధు—వాచాదోషము లేల? చాలును! భక్తుఁ డేమిటి? చెడుట యేమిటి! విటుఁ డగుట యేమిటి?

దేవ—చెడక—యీతనిభక్తి నిలుచునా? పడుచుదన మెక్కడ? భక్తి యెక్కడ? ప్రపంచసుఖవిరాగికిఁగదా భక్తి యుదయింపవలసినది. అనుభవించి యనుభవించి యేవపడినవానికిఁగదా వైరాగ్యము లభింపవలసినది. రాగమునఁ గొంతకాలము వన్నెలవిసఱుకొన్నవ

తె తళుకుతళుకు లాడుచు నూఁగులాడి, మొండలోని సీతాకోకచిలుకవలెఁ గనఁబడినపుష్పవతి యగుకొమ్మపైకి మకరందపానాపేక్ష నెగిరియెగిరి మొదవ్రాయినగిత్రవలె స్త్రీలవెంబడి అంకెలు వేయుచుఁ గెవ్వమనుచుఁ గాండ్రించుచు దిరిగి తిరిగి విరహాశృంగారమునఁ బాముచలెబుసకొట్టి క్షయరోగివలె, దిక్కులేనివానివలె నగమై, దైన్యపడి, యేడ్చి యేడ్చి, చోరునివలె గోడలు దాఁటి, కాళ్లు విఱుగఁబడి, రోగములఁబడి శక్తు లుడిగి, శాంతిఁ బడినప్పుడుగదా విరాగ ముదయింపవలసినది! కొంతకాలము స్త్రీల కొప్పులలోఁ బూలు ముడిచినపిమ్మటఁగదా శ్రీరంగదేవునిశిరముపైఁ బూ లుంచుట! కొంతకాలము స్త్రీకపోలములపైఁ బూచికపుల్లతో మకరికాపత్త్రములు వ్రాసి వ్రాసి తుడిచి తుడిచి, యూది యూది, మఱల వ్రాసి వ్రాసి చేతులు నొప్పులుపెట్టిన తరువాతఁగదా. గంటముతోఁ ద్రాటాకుపైఁ బాశురములో, భగవత్కీర్తనములో వ్రాయుట! కొంతకాలము కాంతల పసుపు లత్తుక కస్తూరితో నుడలంత పెద్దపులివేషమునకువలె వింతవింత రంగులై వ్రేలుకచ్చు తోఁకవలె జీరాడ వెట్టివెట్టియూట లాడిన తరువాతఁగదా! యూరంగులు తుడుచుకొని విభూతిరేఖలో ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములో ధరించి నెత్తిమీఁదికుళ్లాయిలను గోముఖములుగఁ జేసికొని జపించుట! కొంతకాల మధరపానము చేసిన తరువాతఁగదా! శ్రీపాదతీర్థపానము! కొంతకాలము జుట్టుపెరుచిరిగి నభోదర్శనము చేసినతరువాతగదా! శిరోముండనమో! లేక జటాధారణమో! స్త్రీపాదదాసుఁడై కొంతకాలము పరిచర్య చేసినపిమ్మటఁగదా! శ్రీరంగదాసుఁ డగుట! అట్లుకాక—

మధు—ఏమి! నీసంభాషణమునఁ జెవులు గుయ్యి మనుచున్నవి. నీయభిప్రాయ మేమో కూడ బోధింప కున్నది.

దేవ—అటులైన స్పష్టముగఁ జెప్పెదను, వినుము. భక్తికిఁ బదునుఁదనముచుక్క యెదురు. రక్తపువేఁడియున్న దేహములో భక్తి మొలకెత్తదు. కాదాచిత్కముగ మొలచినను వెంటనే పిట్టతలలు వైచి మొలకలుబడి మాఁడును. భక్తి బంగాళాదుంపవలె శీతప్రదేశమునఁ గాని వృద్ధి పొందదు. ఇంక స్పష్టముగఁ జెప్పలేదా? పండ్లూడినఁ గాని భక్తిబయలుదేరదు. తలవెండ్రుకలు పండినఁ గాని భక్తి చిగుర్పదు. నడుము వంగినఁ గానిభక్తి లేవదు. దేహము క్షీణించినఁ గాని భక్తి వృద్ధి పొందదు. చూచితివా? మనఅమ్మ ధరించినతులసిపూసలమాలను మనము ధరింతుమా? ఆమె శ్రీరంగనామస్మరణము మన కున్నదా?

మధు—నీయూహము కేవల మసత్యము. నీవు వెల్లడిపఱచుచున్నావు. భక్తిమొదట యదృచ్ఛచే నసఁగ, దైవేచ్ఛచేఁ బూర్వపుణ్యము ననుసరించి కలుగును. సత్సహవాసాదులవలన వృద్ధి పొందును. బాల్యయౌవనాదు లందులకుఁ గారణములు గావు. వార్ధకమే భక్త్యంకురవృద్ధులకుఁ బ్రధానకాల మని నీవు చెప్పితివి. ఇది కేవల మసందర్భ మగుమాట! సుఖానుభవసాధనములు తగ్గినకొలఁది సుఖవాంఛ హెచ్చగును. శక్తు లుడిగినకొలఁది వృద్ధియగునది యాత్మచింత కాదు;—ఆశ. నపుంసకుఁడు భక్తాగ్రగణ్యుఁడగు నని నీయభిప్రాయము. వాఁడతిదుర్మార్గునికంటెఁ దుచ్ఛతరవాంఛాలంపటతాతిపంకిలాత్ముఁడు. పండ్లున్నవాఁడు తననోటిలో నేదైన నున్నప్పుడు చప్పరించును, గాని పండ్లు లేనివాఁడు రేయింబగళ్లు సర్వావస్థలయందు నొక్కటే చప్పరించు. మనయమ్మయేమో భక్తురా లనుచున్నావు. ఆమె కున్నంతధనాశ మనకు లేదు. ఆమె కున్నంతచావుభయము మనకు లేదు. స్వోత్కృష్టులయందలియనురాగమే భక్తి. అనురాగ మనునది

సద్వాసనాసక్తులకో వార్ధకమున నశింపక మానదు. పడుచుఁదనమే యందుచేత భక్తికిఁ గొంత ప్రధానకాల మని చెప్పవచ్చును. అందుకుఁ బ్రహ్లాదాదులు సాక్షులు.

దేవ—ఆఁ! వార్ధకమున భక్తులైనవా రెవ్వరు లేరా?

మధు—ఉండిన నుండవచ్చును. వార్ధకముచేమాత్ర మైనవారు కారు, దైవేచ్ఛచేత. పడుచుఁదనమున భక్తుఁ డగువాఁడుమాత్రము పడుచుఁదనముచే నయ్యెనా? పడుచుఁదనముచేఁ జెడునా?

దేవ—అబ్బబ్బ! దైవేచ్ఛ యని నీకు నాకుఁ గూడ నర్థము దెలియని మాటనొకదానిని జెప్పినావు. కాలభేదము లేకుండ భక్తి దైవేచ్ఛచేతనే యుదయించు నంటివి. సరే—భక్తి చెడుటకూడ దైవేచ్ఛచేతనే చెడునా?

మధు—పూర్వజన్మప్రారబ్ధముచేత—

దేవ—అంతకంటె నర్థముతెలియని మఱియొకమాట చెప్పుచున్నావు. నీవు చెప్పినరెండును గూడఁ గారణములు కావు. భక్తి యుదయించుటకుఁ గాని, చెడుటకుఁ గాని, మనబుద్ధియే కారణము. మనబుద్ధి చిన్నతనమునఁ బొట్లపిందెవలె మిగుల వంకలు గలిగి యుండును. భవభారము దిగలాగినకొలఁది తిన్నఁబడును. అప్పుడు పరిపక్వస్థితి నొందును. ఇన్నిమాట లేల? నే నిప్పుడు నీకు నామతమును నిదర్శనముగ శిలాశాసనముఁ జేయఁ దలఁచినాను.

మధు—అదేమిటి?

దేవ—ఈబాపనబిచ్చగానిమూలమునఁ గదా నీకు నాకు గ్రుద్దులాటవఱకు వచ్చినది. దైవేచ్ఛచేఁ గదా యీతఁడు పడుచుఁదనమున భక్తుఁ డయ్యె నని చెప్పితివి. నాయిచ్ఛచేత నిన్నెట్టి భ్రష్టుని జేసెదనో చూతము. దేవదేవభక్తుఁ డని నీచేఁ గొనియాడఁబడిన

వానిని దేవదేవీపాదదాసునిఁగాఁ జేయుదునో లేదో చూడుము. నా చమత్కారము.

మధు—చాలుచాలు! ఇంతవఱకే యాలస్య మైనది. ఇంటికిఁ బోవుదము. రమ్ము.

దేవ—అదిగో! తిరిగి పోవుచున్నావు. నీమాటపై నీవునిలువక తప్పదు.

మధు—ఛీఛీ! అయోగ్యపుఁదలంపులు కూడ మహాపాపప్రదములు. చాలులే. ఇంటికి రా!

దేవ—నీ వొక్కపనిఁ జేసిన నే నింటికి వచ్చెదను.

మధు—ఏదది?

దేవ—"ఈతని భక్తి దొంగభక్తి. ఇతఁడు దేవదేవీవిలాసాదులకువశ్యుఁడై భక్తి భ్రష్టుఁడు కాగలఁడు" అనుము.

మధు—నాజిహ్వఁ గోసిన నే నామాట ననుదానను గాను.

దేవ—జిహ్వఁ గోసినఁగాని నీ వనలేనిమాటను, నేను నాజిహ్వాచమత్కారమున నిదర్శనముగఁ జేసెదను. చూచుకో—

మధు—జిహ్వాచమత్కారములే నిదర్శనములు గావలయును గాని క్రియలు గావు.

దేవ—అలాగేమి? నే నీతని భ్రష్టునిఁ జేసి క్రోఁతినివలె వేశ్యావీథి నాడింపక పోయినయెడల నావేశ్యావృత్తి వదలుకొని నీకు మరణపర్యంతము దాస్యము చేయుదును. అట్లు చేసినయెడల నీవు నాకట్లాచరింతువా?

మధు—చెల్లెలా! నీకేమి మతిపోయినదా యేమి? వసిష్ఠ విశ్వామిత్రులు పోరాడి హరిశ్చంద్రుని బాధించినట్లు మన మీతనికిఁ జిక్కులు గల్గఁజేయ నుంటిమా? పాప మింక వేఱే మాటఁ గట్టుకొన నక్కఱలేదు.

దేవ—అక్కా! నాతో నింక నేమియుఁ జెప్పకుము. ఈతఁడు యథార్థభక్తుఁడని నీకు నమ్మకము పూర్ణముగ నున్నయెడల నాపన్నిదమున కంగీకరింపుము.

మధు—నా కావిషయమున నీనమ్మకముకంటె సంపూర్ణమైన నమ్మకమున్నది.

దేవ—అట్లయినఁ బన్నిదమున కొప్పుకొంటివి.

మధు—ఊఁ.

దేవ—ఊఁ, కాదు. ఒప్పుకొంటి ననుము.

మధు—ఒప్పుకొంటిని. మనదాస్యమునకు మరణపర్యంతము మితియున్నట్లే, ఈతని భ్రష్టునిగఁ జేయుటకుఁ గూడ మరణపర్యంతమే మితియా యేమి?

దేవ—ఎంతపరిహాసము. ఒక్కమాసము మితి.

మధు—ఒక్కమాసము కాదు. ఆఱుమాసము లిచ్చితిని.

దేవ—అక్కఱ లేదు.

మధు—అక్కఱ లేకపోవుట కాదు. పందె మాత నీవు వచించితివి కద. అందులకు నేనంగీకరించితిని గద—ఈమితిమాత్రము నేను వచించినది కావున నీ వంగీకరింపుము.

దేవ—సరే! ఇఁక నీవు నీదారినిఁ బొమ్ము.

మధు—నీ విచ్చట నేయుండి యిప్పు డేమి చేయుదువు?

దేవ—నాపాటు లేవ్వో నే నింకఁ జూచుకొందును. నీవుపొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—ఈబ్రాహ్మణునకుదూరముననుండినమస్కరించియింటికిఁబోవుద మనిన వినకపోయితివి. అదియింతముప్పునకుఁ గారణమయ్యెను.

దేవ— నేనే గెలిచితి నేని యింతనిశ్చలుఁడైనవానిని దేవదేవి యిట్టి యాటాడించె నని లోకమంతయు నాప్రఖ్యాతి వెల్లడి యగును.

లేదా, అక్కగారిపాదము లొత్తుచుఁ గాలక్షేపము చేసెదను. ఇందున నముప్పేమున్నది?

మధు—నీవు గెలిచినప్పుడు గలుగుప్రఖ్యాతికై యిప్పుడు సంతోషించుచుంటివి కాని; అక్కగారిచేతఁ గాళులు పట్టించుకొన వలసివచ్చుటకు విచారించుచున్నట్లు కనఁబడుట లేదు.

దేవ—అట్టియవస్థ యెన్నఁటికి సిద్ధింప దనియేకదా నీనమ్మకము! నీకు భక్తుని నిశ్చలత్వ మెుక్క సాహాయ్యమున్నది దైవేచ్ఛ యొక సాహాయ్యమున్నది. పూర్వజన్మపుణ్య మను మఱియొక్క సాహాయ్య మున్నది. నాకన్న, ముక్కుతీరు, వాణి, తప్ప నా కేమున్నది? ఆలస్య మగుచున్న దని యిదివఱకే యెన్నిమాఱులో యంటివి. పొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—సరే. పోక తప్పునా? నిన్నెప్పుడు తిరిగి చూతును?

దేవ—నన్ను నీవుఁ జూడిని గూడ వేశ్యావీథిలో నాలుమాసములలోపునఁ జూతువు.

మధు—ఏమో! నీకొక్కటే పట్టుదల! లేనిపోనియీగొడవ యంతయు నెందులకు?

దేవ—నాయం దింక దయ యుంచి పొమ్ము.

మధు—సరే. అప్పుడప్పుడు క్షేమవార్తను దెలుపుచుందువు గాదా?

దేవ—సరే—

మధు—నేఁ బోయెదను (నిష్క్రమించును.)

దేవ—ఏమి చేయుటకు నేమియుఁ దోఁచకున్నది. అయిన నుచితవేషమున రేపటి యుదయమున విప్రనారాయణుని సేవింపఁ బోయెదను. (నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము—విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.

ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు, శ్రీనివాసుఁడు.

విప్ర—రంగా! రంగా! రంగ రంగ రంగా! రంగా!

శ్రీ—దేవరవారిఁక నట్టిచింత మానుదురుగాక! తత్సంబంధము లగు నన్నిచింత లవశ్యము మానుదురుగాక!

విప్ర—రంగరంగా! ఎంతమాటాడితివి! శ్రీరంగనామస్మరణమే యింక మాననా? శ్రీరంగనివాసమే యింక మాననా? పుష్పమాలాకైంకర్యమేయిఁకమాననా? శ్రీరంగదేవదివ్యపదారవిందదర్శనమే యిఁక మాననా? శ్రీరంగేశ్వర నిర్మాల్యాఘ్రాణమే యిఁక మాననా? తిరుకావేరీతీర్థపానమే యిఁక మాననా? ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములే తుడిచివైచుకొందునా? రంగభక్తి నిఁక గంగాప్రవేశము సేయనా? బ్రహ్మచర్యవ్రతమును దగులఁబెట్టనా? గజ్జెలు వదలి స్త్రీకటాక్షమాలికాశృంఖలలు కాళ్లకుఁ దగిలించుకొందునా? వింజామరను వదలి పైఁటచెఱఁగు చేతఁ బుచ్చుకొని వేశ్యాకపోలఫలకస్థలవిలసితఘర్మవారి నపనయింపనా? రంగ

రంగరంగా! రంగా! (ఏడ్చును) (యోగినివేషముతో దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—తథాస్తు! నాచే ముందు గాఁదగినకార్య మిప్పుడు గజ్జెలు కట్టుకొని యీతనినోటఁ దాండవించుచున్నది. ఏ రింక నిక్కడ నే మిమాట లాడుకొందురో విందును.

శ్రీ—అది యేనివిన్నపమును దేవరవారు మనఃపూర్వకముగఁ జిత్తగింపలేదు.

విప్ర—నీమాట నాకు బాగుగ బోధము కాలే దండువా? గురునివాగ్వైఖరి శిష్యునికి బోధింపకపోవుట యెప్పుడు సహజము గాని యిది యేమి? ఇట్టివిపరీతము! ఇట్టియాశ్చర్యము! నాబ్రదు కిట్టి తలక్రిం దగునా?

శ్రీ—స్వామీ! దాసు నొకమాఱు కటాక్షింపుడు.

విప్ర—నే నొకనిఁ గటాక్షించుశక్తి గలవాఁడను గాను. నాకు శ్రీరంగదేవకటాక్షము కావలయును. అందుకొఱకుఁ బుట్టితిని. అందుకొఱకుఁ బ్రదుకుచుంటిని. దానితోడనే చావవలయును. రంగ రంగరంగా! (మూర్ఛించును.)

శ్రీ—నిత్యభక్తియోగప్రపూర్ణు లగుదేవరకుఁ గూడ భగవత్కటాక్ష లోపము గలుగునా?

విప్ర—కలుగనే కలిగినది. సంతతమందహాస సుందరవదనారవిందదివ్య సందర్శనప్రదాత యగునాముద్దులరంగఁడు, నాకస్తూరిరంగఁడు, నేఁ డేమో నా కప్రసన్నముఖుఁడై యుండుటయే కాక కించిత్కోపావేశవికటీకృతనిటలతటుఁడై యుండె నని నేను నీతో నిదివఱ కెన్నిసారులు చెప్పుకొని యేడ్చితిని. ఇంకను—

శ్రీ—అదిగో! ఆచింతనే మానుకొనుఁ డని నే నిదివఱకు విజ్ఞాపనముఁ జేసికొనఁగ మీ రన్యథా భావించి యిట్టిదుఃఖాధికతను బొందినారు.

విప్ర—ఆచింతను మానుకొననా? నాతర మగునా? మానుకొని నేను చేయవలసిన దేమి? రంగా! రంగరంగా!

ఆ. వె. తల్లి లేదు; లేఁడు తండ్రి; భ్రాతలు లేరు;
లేమ లేదు; గృహము లేదు; నీవు
దక్క నెవియు లేదు; దాసునిఁ గోపింప
నేదిదిక్కు? రంగ! యెట్టు లుందు?

దేవ—(జనాంతికముగ) నీకు లేమ లే దనుకొన నక్కఱలేదు. ఇదిగో! ఇచ్చట నీకొఱకే వచ్చియున్నది. నీ కమ్మ లేకపోయిన నత్త యున్నది. భ్రాతలు లేకపోయిన బావ లున్నారు. ఇల్లున్నది. ఇచ్చి పుచ్చుకొనుట లున్నవి. మడి యున్నది. మాన్య మున్నది. సొంతవ్యవసాయ మున్నది. అన్నియు నున్నవి. నీకు బుద్ధిమాత్ర ముండవలయును. అనఁగ—లేకుండవలయును.

విప్ర—నాకు బుద్ధి లేదు. మనసుకుదురు లేదు. భక్తి లేదు. రంగా! రంగా! నీ వెట్లు ప్రసన్నుఁడ వగుదువు? ఏమి చేయుదును?

దేవ—(జనాంతికముగ) ఏమి చేయుదువా? తెగి పడి భోగమువీథి కడ్డుపడుము.

శ్రీ—దేవా! భక్తి నిలువఁబడుట కొకమార్గ మున్న దని నేను వింటిని.

విప్ర—ఆలాగా! చెప్ప వేమి?

శ్రీ—గంజాయి చిలుములో నుంచి కాల్చినయెడల.

దేవ—(జనాంతికముగ) శ్రీనివాసా! గంజాయి జ్ఞానపత్త్రిము కాని భక్తిపత్త్రిము కాదు. భక్తినిగుడుర్చుపత్త్రి మిదనఁగ—తీర్చలేని ఋణపత్త్రిము.

విప్ర—(పరధ్యానముగ) రంగరంగరంగా! ఏమంటివి?

శ్రీ—ఇంతతులసీవనముతోఁ బ్రయోజన మేమి? ఇది కొంత పెఱికివైచి గంజాయిమొక్కలు నాఁటి పెంచినయెడల—

విప్ర—హా! రంగ రంగా? ఎంతవిపరీతముగఁ జెప్పుచుంటివి!

గీ. పల్లవితకుసుమితపూత ♦ వనమునందుఁ
దులసి నున్మూలన మొనర్చి ♦ ధూమ్రపత్త్రి
వృద్ధిఁ జేయింపు మంటివో ♦ హృషీకని విష్ణు
భక్తి విడిచి వేశ్యారక్తిఁ బడయునట్లు.

దేవ—(జనాంతికముగ) సెబాస్ ఓటిపలుకు లారంభ మైనవి. విటుఁగఁ దలఁచినకజ్జముందు పెటపెటలాడుట సహజమే కాదా?

విప్ర—గీ. చల్లనికటాక్షములఁ జల్లు ♦ జలజభవను
జల్లనగువనమాలను ♦ సరసహృదయ
మందుఁ గలుగురంగేశ! నా ♦ యందునీకుఁ
దీక్ష్ణభావంబు తగునయ్య ♦ దేవదేవ!

శ్రీ—తీక్ష్ణభావ మామహామహుఁడు వహించినట్లు మీరు భ్రమ పడుచున్నారు! ఆయనతిరుమొగమును మీరు బాగుగఁ జూచినారో లేదో! అప్పుడు దీపపుఁగ్రీనీడ గాని, మఱి యేదైనఁగాని తన్ముఖమండలప్రసన్నతను దగ్గింప నట్టివికాసశూన్యత మీభక్తి లోపమునఁ గలిగినదనిభావించి పరితపింపవచ్చునా? అదిగాక మీభక్తి కిప్పుడు లోపమేమి కలిగెను? వ్రాసెడుపాశురములు వ్రాయుచునే యున్నారు. గుచ్చెడుపూలుగుచ్చుచునే యున్నారు. వాయించెడుతాళములు వాయించుచునే యున్నారు. త్రొక్కెడునాట్యములు త్రొక్కుచునే యున్నారు. చేసెడుస్మరణములు చేయుచునే యున్నారు.

దేవ—(జనాంతికముగ) తిట్టుకొన్నతిట్టులుతిట్టుకొనుచునే యున్నారు. పెట్టినపట్టెనామములు పెట్టుకొనుచునే యున్నారు. పూసిన గందము పూయుచునే యున్నారు. పుచ్చుకొనుతీర్థముపుచ్చుకొనుచునే యున్నారు. త్రాగినకూడక్ త్రాగుచునే యున్నారు

మ్రింగెడుచిత్రాన్నము మ్రింగుచునే యున్నారు. నమలెడువార లు నములుచునే యున్నారు. త్రేంచిన త్రేంపులు త్రేంచుచునే యున్నారు. ఏడిచినయేడుపు లేడ్చుచునే యున్నారు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగా!

దేవ—(బిగ్గఱగ) రంగరంగరంగా! రంగా!

శ్రీ—అది యేమి! మఱియొక శ్రీరంగభక్తశిఖామణి యీసమీపమునఁ జేరిన ట్లున్నది!

విప్ర—రంగరంగా! భక్తిశూన్యముగ నావలెనే కేవలము ధ్వని గల్గుటకుమాత్రమే "రంగరంగా!" యని యఱచునే చిలుకయో గోరువంకయో కాక, ఈపాపాత్ముని దరిఁ జేరుటకు భక్తశిఖామణికూడ వచ్చునా? రంగరంగరంగా!

దేవ—రంగరంగరంగా! (దరిఁ జేరఁబోవును.)

శ్రీ—దేవరవా రల్లు కటాక్షింపఁ దగుదురు.

సీ. పావనతులసికా ♦ పద్మబీజస్తోమ
  రచితమాలలు మెడఁ ♦ గ్రాలుచుండ
దీరుగా దిద్దిన ♦ తిరుమణి తిరుచూర్ణ
  తిలకంబు దివ్యదీ ♦ ధితుల నీన
నీరెండలీరుచు ♦ నీర్కావికాషాయ
  తళతళల్ తను వంత ♦ నలమికొనఁగ
రమ్యనాదముతోడ ♦ రంగనామముఁ బల్క
  మురళిగానమురీతి ♦ మురువుకొలుప

గీ. గుటక లాడవించు చిత్రాన్న ♦ ఘుటికవంటి
వర్ణమును గల్గి వెన్నయ ♦ వ్వమును బోలె
మెత్తనై బోడిదారాగి ♦ మిల్లి చెంబు
చేతఁ గ్రాలంగ నదిగో! వేం ♦ చేయు మొకతె.

విప్ర—(లేచుచున్నాఁడు.)

దేవ—దాసురాలిప్రణామ మంగీకరింపవలయును. (సాష్టాంగపడును.)

విప్ర—(సాష్టాంగమును జేయుచు) సర్వేశ్వరాధని! దాసోహం దాసానుదాసోహం!

శ్రీ—(తనలో) ఈమెకు నమస్కరించుటకు నాకు బుద్ధిపుట్టకున్నది. అయిన నేమి? గురువుగారు సాష్టాంగపడినతరువాతనే నూరకుండఁ దగదు. (ప్రకాశముగ) దాసోహం!

విప్ర—దయచేయుఁడు.

దేవ—అట్లు కాదు. మీరే ముందు చేయుఁడు.

విప్ర—అదేమిమాట? దేవివారు దయచేయుదురుగాక!

దేవ—ఆఁ! ఆఁ! నేను మీపాదసేవకై వచ్చినదానను. నన్ను మీర ట్లు గౌరవింపఁ దగదు.

శ్రీ—దేవా! స్త్రీకిఁ దాము సాష్టాంగపడవచ్చునా? అందులోను శిష్యుఱికమునకై వచ్చినదానికి—

విప్ర—(దేవదేవిచేతులు పట్టుకొని) కూరుచుండుఁడు. కూరుచుండుఁడు. (ఇద్దఱును గూరుచుందురు.) దేవివారితిరువడిగళ్లవలన నేదేశము పవిత్రమైనది?

శ్రీ—(తనలో) ప్రస్తుతము మీవనదేశము.

దేవ—దానినిగూర్చి తరువాత ముచ్చటింపవచ్చును గాని—మీశిష్యుఁడడిగినప్రశ్నమునకు—శిష్యుఱికమునకు వచ్చినస్త్రీకి సాష్టాంగమొనర్పవచ్చునా?, యనుదానికిఁ బ్రత్యుత్తరము సాయింపవలయును.

విప్ర—

గీ. శిష్యు నెప్పుడు గురుఁడు నిర ♦ సింపఁగూడ;
దాత్మసమునిగ భావింప ♦ నగు నతండు

తనదుసహాపాతకునిగాఁగ ♦ దలఁపవలయు
నిద్దఱు స్వగురుశిష్యులం ♦ చెన్న నగును.

గీ. గురుని సేవించి తా నేర్చు ♦ కొనిననాల్గు
ముక్కలు మఱచిపోకుండఁ ♦ బుణ్యమూర్తి
శిష్యుఁడు లభించె నని ప్రీతిఁ ♦ జెందియతని
నిత్యగౌరవమునను మ ♦ న్నింపవలయు.

శ్రీ—(తనలో) ఇట్టిగౌరవము మాత్రము నాయం దెన్నఁడును జూపి యుండలేను.

విప్ర—గీ. శిష్యునాత్మను భక్తివి ♦ శేష మిచ్చి
పరమదయ దానిఁ బోషింప ♦ గురునిభార
మధికభక్తిని గురుదేహ ♦ మాదరించి
రక్షణముసేయ శిష్యుభా ♦ రమ్ము సుమ్ము.

ఇఁకను,

గీ. ఇతఁడు బ్రాహ్మణాగ్రేసరుఁ ♦ డితఁడు మాల
ఇది పిపీలిక, యిది సింహ, ♦ మితఁడు పురుషుఁ
డిద్ది స్త్రీ యనునైభేద ♦ మొగయుభక్తి
నగ్నిఁబో ద్రవ్యభేదము ♦ లైనయట్లు.

గీ. వేదవేదాంగ సత్సార ♦ వేత్తయైన
శాస్త్రసత్క్రప్రవీణతా ♦ జటిలుఁడైన
ద్విజవరుండైన విష్ణుభ ♦ క్తిరహితుండు
పరమచండాలుకంటెను ♦ బాపనుండు.

గీ. శ్వపచుఁడైనను బశువైనఁ ♦ బక్షికీట
కము లయిన విష్ణుభక్తియు ♦ క్తము లగునెడ
బ్రాహ్మణోత్తముకంటెను ♦ బరమపూత
జన్మ లగును మాహాత్మ్యప్ర ♦ శస్తిఁ గాంచు.

గీ. మోక్షనిష్ఠేవ మిడునది ♦ భూతిరేఖ
కాదు, యజ్ఞోపవీతంబు ♦ కాదు; మఱియు
గొరుగుబోడిమీసము గాదు; ♦ గోష్పదంబు
వంటిజుట్టు గా; దుత్తమ ♦ భక్తి గాని.

జీవ—(తనలో) ఇచ్చట నద్వైతులను గొంచె మెత్తిపొడుచున్నాఁడు కాఁబోలును. ఇతని కింక నన్యమతద్వేషము వదలినదికాదు. భక్తిమార్గము లీతనికిఁ దెలియునుగాని, యనుభవమున కింక బాగుగ రాలేదు. ఇతఁడు సంసారమును వదలినాఁడు. పైమెట్టందక యూఁగులాడుచున్నాఁడు. ఇతనిని బహుద్రోయుట కిది యే సమయము. గచ్చపప్పుఁ దిన్నకాకివలె నాచాకచక్యమున నితఁడు గిరగిర దిరిగి పడవలసినదే. భూతిరేఖ మోక్ష మీయ నప్పుడు పంగనామము లిచ్చును గాఁబోలు! గోష్పాదమంతజుట్టీయలే నప్పుడు గొఱ్ఱెతలకాయయంత జుట్టిచ్చును గాఁబోలు!

విప్ర—

గీ. భక్తునకు జాతిలింగవి ♦ ధాగ మిల్ల
స్నానసంధ్యాదికృతు లవ ♦ సరము లేదు;
వేదశీర్షి కాజ్ఞత యైన ♦ వేదబాహ్య
పరమభక్తి యొక్కటె ముక్త్యు ♦ పాయ మగును.

శ్రీ—దేవరవా రుపన్యసించిన దెంతసమీచీనముగ నున్నను గొంతపాషండత్వమును వెల్లడించుచున్నది. భక్తికత్యధికత నాపాదించుచున్నారు! అదియుఁగూడ సందేహాంశము! భక్తితప్ప నితరమోక్షోపాయము లే దనుకొనినను దత్సాధనము లైనకర్మజ్ఞానములను నిరసించుచున్నారు. బ్రహ్మసృష్టిలో స్థాపింపఁబడినవర్ణలింగవిభేదమునుఁ దుడిచివైచినారు బ్రహ్మముఖోద్గీతవేదవేదాంతసారము నుష్ఠాన నూదివైచినారు. దేవరవారుమహాభక్తులు.

తమ కేమియు బాధ లేదు. కాని దీనఁ దగునదియేని కొంకఁ భయముమాత్ర మున్నది.

విప్ర—ఏదది?

ఙ్రీ—భక్తి యప్రత్యక్ష మగువస్తువు. కొలదియో గొప్పయో యది లేనివాఁడే లేఁడు కాని, యెంతభక్తి యున్నప్పు డిట్టిమాట లాడవలయునో యిట్టు లాచరింపవలయునో తెలియదు. భక్తి మాకున్నదని వెల్లడించుచు వేదముల నిరసించి, వేదవిహితకర్మములను ద్యజించి, వర్ణవిభాగమును భ్రష్టపఱచి, నిరంకుశ మైనట్టియు సుఖతరమార్గ మైనట్టియు నొకయప్రమాణమతమును భవిష్యజ్జనులలోఁ గొందఱేర్పఱుచుకొందు రేమో, అట్టినిషిద్ధమతమునకుఁ దమయుపన్యాసము ప్రాతిపదికముగ నుండు నేమో యని నేను భీతిల్లుచున్నాను.

విప్ర—భక్తి కుదురనివాఁ డెన్ని వేదవిహితకర్మము లాచరించినను వినియోగము లేదు. కుదిరినవాని కంతకంటె వినియోగము లేదు. కాని ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వదలి భవిష్యద్గాథ లేల? ఇప్పటికైన సిద్ధి స్త్రీఁ గాదని నీకుఁ దోఁచినట్లేకద!

ఙ్రీ—తాను స్త్రీని గానని యామె యొప్పుకొనినను నే నొప్పుకొనను. నాకన్నుల నెక్కడ మాఁపుకొందును? ప్రకృతి నెట్లు భ్రష్టము సేయఁగలను?

విప్ర—అబ్బ! నీకు నాయభిప్రాయము బోధింప కున్నది. ఈమె, యనఁగ నేమి?

ఙ్రీ—ఇదిగో! దొంగకోళ్ళను బట్టుకొన వేఁచియుండు నక్కవలె నున్నయీవ్యక్తి.

దేవ—రంగరంగరంగా!

విప్ర—కాదు. ఈమె యనఁగఁ గరచరణాదివిశిష్ట మగునీరూపము కాదు. నిరవయవనీరూప మగునాత్మ. దానికి స్త్రీత్వ మున్నదా?

శ్రీ—చూడకుండ నే నెట్లు చెప్పఁగలుగుదును?

విప్ర—నేను జెప్పుచుంటిని వినుము. ఈమె స్త్రీ కాదు. నేను బురుషుఁడను గాను.

దేవ—(తనలో) ఈతనికి భక్తితోపా టప్రారబ్ధముకూడఁ బట్టిన దేమో!

విప్ర—ఇప్పుడు తెలిసినదా?

శ్రీ—(సందేహముగ) ఉ ఊఁ.

దేవ—తెలిసె నంటివి కదా? నీవు స్త్రీవా? పురుషుఁడవా?

శ్రీ—రెండును.

విప్ర—అదెట్లు?

శ్రీ—పురుషులయొద్ద స్త్రీని, స్త్రీలయొద్ద పురుషుఁడను.

విప్ర—సరే. సరే. ఎట్లులైన స్త్రీపురుషభిన్న మైన తత్త్వమువు. (దేవదేవివంకఁ జూచి) ఇదివఱకే దేవివారి ప్రశ్నమున కాలస్య మైనది. క్షమింపవలయును.

దేవ—ఈ శ్రీరంగపట్టణమునకు సమీపమున నున్న యొక చిన్నపల్లె మా నివాసము. నేను జన్మమున వేశ్యను. దేవదేవి నాపేరు.

శ్రీ—వేశ్యవే! ఆఁ! ఆఁ! ఏమి స్వామీ? భాగవతులము భోగముమేళములో నిఁకఁ గలసి పోవలసినదేనా?

విప్ర—ఏమనెనో వింటివా? జన్మమున వేశ్య ననినది. వృత్తమునఁ బరమభాగవతోత్తమురాలు.

శ్రీ—పండ్లూడినతరువాతఁ గాని, వారకాంత భాగవతోత్తమ యగునా? దేవరవారు పరిశీలింపఁ దగును.

దేవ—పండ్లు కనఁబడుచునే యుండఁ బరిశీలన మెందులకు? దేవా! అట్టి పరమతుచ్ఛవేశ్యాకులమునఁ బుట్టి—

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏపూర్వజన్మపాపముననో యట్లు సంభవించెను.

శ్రీ—(తనలో) అందుచేతనే మన కిప్పు డిట్లు సంభవించెను.

దేవ—పాపమున బాల్యావస్థలోనిగండము లన్నిఁటిని దాఁటి బ్రదికి—

విప్ర—పాపము! రంగరంగా!

శ్రీ—(తనలో) మనది.

దేవ—మహాపాపమునఁ బెద్దదాననై—

శ్రీ—(తనలో) విటులమహాపుణ్యమున—వైశ్యులమహాపుణ్యమున—

దేవ—అంతకంటె నతిఘోర మగుపాపమున నొక్క దుర్విటుని కంటఁగట్టఁబడితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! వేశ్యలకు స్వచ్ఛందవృత్తి యగునప్పు డొకనికని చెప్పితివి. నాకుఁ దెలియలేదు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇది యేమి తులసిమాలలోనిపూసలను గణించుటా! శ్రీరంగదేవార్పణమునకు గ్రుచ్చెడుపుష్పమాలలోని పుష్పములు గణించుటా! గాయత్రీమంత్రసంఖ్యాగణనమా! ఊరిలోని వేశ్య కొందఱువిటులలో లెక్కించుట మన కెందుల కయ్యా! స్వామీ! నివృత్తిమార్గమున నుండునరులలో భాగవతోత్తముఁ డిట్లు ప్రప్రథముఁడో ప్రవృత్తిమార్గమునఁ దిరుగువిటులలోఁ గన్నెలకపుఁబెండ్లికొడుకట్లు ప్రప్రథముఁడు. దేవర కిప్పుడు సంశయము దీఱినదా?

విప్ర—ఈమొగుణ మెంత స్వచ్ఛమైనదో నీవు పరిశీలింపకుండ మాటాడుచున్నావు.

శ్రీ—ఆమొగుణమునుగూర్చి నేను జెప్పనే లేదు.

దేవ—అటులైన—

శ్రీ—అటులైన ననఁగా! ప్రథమమదనమంత్రోపదేశ మైనతరువాత—పద్మనాయకబ్రహ్మజిజ్ఞాసాశాస్త్రప్రథమసూత్రపారాయణ మైనతరువాత—అంతే కాదా?

దేవ—(తనలో) నీఁడు గంగ్రదముండకొడుకు యథేష్టవృత్తిః వేశ్యా మాతవలె నష్టపడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగ) నాపాప మేమో కాని నామనస్సు ప్రపంచసుఖానురక్తి కొక్కక పోవుటచే—

విప్ర—అదిపాపము కాదు. పూర్వజన్మమహాపుణ్యము.

దేవ—ఏమిపుణ్యమో నే నెఱుఁగను. స్వామీ! నేను బడినపాటు లేమి చెప్పుదును! మాఅమ్మ నాకు సింగారింప— నే నగ లూడఁదీసి కొన—ఆమె నాకుఁ జుక్కబొట్టు పెట్ట—నేను దుడిచికొని తిరుచూర్ణ రేఖతీర్చుకొన—

విప్ర—చూచితివా? పుణ్యురాలియలంకారవైరాగ్యము! ఊర్ధ్వపుండ్ర ధారణోత్కంఠత! ఆహా! రంగరంగరంగా! భక్తి! భక్తి! భక్తి వంటిది మఱియొకటి యున్నదా? వేదవిహితకర్మాచరణ మావశ్యక మంటివే! జ్ఞానమావశ్యక మంటివే! ఇక్కడ నవి యేవియు నక్కఱలేకుండ నిశ్చలభక్తి చిన్నతనముననే యెట్లుకలిగినదో చూడు! శ్రీరంగమూర్తి నిర్హేతుక జాయమానకటాక్షవైభవ ముననే యది కలుగవలయును.

శ్రీ—ప్రవృత్తిలోఁ దిగి పడకుండ దానిని దుస్సంగశూన్యత్వముచేతనే మనము కాపాడుకొనవలయునని దేవరయిదివఱకుసాయించినారు.

దేవ—సాయంకాల మగుసరికి, విటాధముల నాకర్షించుటకై, గుమ్మములలో నిలువఁబడి తలు పోరఁజేసికొని, రంగుబట్టల పెటపెటలవారు, తాళపుగొలుసులగలగలలవారు, కూనుదీర్ఘములగుయిగుయిలవారగునిర్భాగ్యనిరతురకుక్షులు వీథినుండి గొంతుకలు సవరించుకొనుచుఁ బోవుచుండ, నిట్టిముందునకు నట్టివెనుకకు దాఁగుచుపూలతె లాడుమని నన్ను నూయమ్మ గుమ్మములోనికి గెంట—మొత్తోయని నేను వెనుకవెనుకకు నాలో నేను దిట్టుకొనుచుఁబోవ—

విప్ర—ఆహా! రంగరంగరంగా! భక్తమాశికిఁ బ్రాపంచికసుఖనిర్బంధ మెంతమహాకష్టము! భక్తియుదయించినపిమ్మట నది నిశ్చలముగ వృద్ధికావలయునుగాని, తుచ్ఛసుఖనిత్యప్రోత్సాహముదాని కెంతయవరోధముగానించునో చెప్పవలయునా? నీవు నిశ్చలచిత్తవృత్తి గలిగినదాన వగుటచేతనే, నీభక్తి యవ్యాజమైనభక్తి యగుటచేతనే, నీవుసర్వవిఘ్నచరమశాంతిఁ జేసి, యింతవఱకుఁ గడ తేఱితివి! నీయవస్థ విన నాకు జాలి యగుచున్నది.

శ్రీ—(తనలో) మీయవస్థఁ జూడ నా కేడ్పు వచ్చుచున్నది.

దేవ—దీపాలుపెట్టిననాలుగుగడియలకుఁ బసువులసంతకుఁ బైపల్లెనుంచి వచ్చి పసువుసందర్భము కాకపోవుటచేఁ దిరిగియింటికిఁ బోవుటకు వీలు లేకమాఱుచున్నకసువుమంటను శవగపప్పు బెల్లముచే శాంతిపఱుచుకొని, నిద్రించుటకుఁ దావు దొరుకక, వీథిలో నడయాడుచున్న యేతలమాసినముండకొడుకో యారాత్రి పెండ్లికొడుకుగ దాపరింప—

శ్రీ—సంతలోఁ బసువు దొరుకుట దుర్లభము గాని సానివీథిలో సాని దొరుక కేమి?

విప్ర—ఎంతకర్మము! రంగరంగరంగా!

దేవ—అట్టితుచ్ఛమానవ్యభావుఁడు—

శ్రీ—వేశ్యకు వెఱ్ఱిముగకునిర్భాగ్యులు తప్ప విష్ణుభక్తులు లభింతురనుకొంటివా యేమి?

దేవ—(తనలో) అమ్మ! నోటియొట్టవ్రముండకొడుక! (ప్రకాశముగ) నాచేయి పట్టుకొని గదిలోని కతను లాగ—నేను బంచపాళీలోని కాలని నీడ్వ, వన్నాతను బ్రతిమాలుకొనఁగ, నేను మొగము విడిపించుకొని ధుమధుమ లాడ, వన్నాతఁడు బెదరింప, నేను దిట్ట, నాతఁడు నన్ను మొత్తులాడ, నే నేడ్వ, విట్టిముష్టి

యుద్ధసంరంభమును మాయమ్మ చూచి నన్నుఁ బడద్రొట్టి వాఁ
డు సంతకర్తైచ్చిన నీకుండఁ బోవునేమో యనురోషముతో న
న్ను సున్నపుఁబిడతతో నెత్తిపైఁ గొట్ట—

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! రంగరంగా! సున్నపుఁబిడత యేల?

శ్రీ—బొప్పికి వేఁడి సున్నము రాయనక్కఱ లేకుండుటకు—

దేవ—గిలగిల కొట్టుకొని నే నేడ్వ—(ఏడ్చును)

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏమనకుము భక్తునినేత్రములవెంట నానంద బాష్పములు వెడలవలయును.

గీ. ఇతరసుఖములఁ గోరక ♦ హీనకష్ట
పాలఁ బడి భక్తి నీయు వృద్ధి ♦ సలిపినావు;
కసవు మంద లోకులవట్లఁ ♦ బసుచు నాన
యేచి ధనవృద్ధిఁ జేసెదు ♦ కృపణునట్లు.

దేవ—ఇంటివారందఱు తలకొకతిట్టుతిట్ట, నిరుగుపొరుగు గుసిస్త్రీవేటిపేర ట్రాంత్రము వాడలునొన్యకొనఁగ—విటకాండ్రందఱు వెకవెకలా డ—బోగమింటిపురువు తీసినై చుటకుఁ బుట్టినదినికి గఱిటెఁ గాచ్చి వాత వేయుమని వాడసానులు వైద్యబోధములు సేయ—నం కిలియేమో యని మాయమ్మ సోదికిఁ బోయి చేటఁబుత్రాటి యానుతామెతులు కీలుకీలునకుఁ గట్ట—మంత్రవేత్తలని చెప్ప వచ్చినమోసగాండ్రు నన్ను ముగ్గులఁ గూర్చుండఁబెట్టి బూడిదె త్రోఁగలిపిన దూలగొండనూగు నాకు బోసి యేడ్పింప—స్త్రీ త్వవృద్ధికై నేరేడుపండ్లంతమాత్రలు నాచే వైద్యులు మ్రింగింప—

శ్రీ—పుంస్త్వవృద్ధికై మదనకామేశ్వరమో మర్దనమో గాని స్త్రీత్వ వృద్ధికి మందేల?

విప్ర—రంగరంగా! ఏమికష్టములు! జనుల కెంతవెఱ్ఱి!

గీ. అనృతవాదులు సత్యవా ♦ క్యుడని బుద్ధి
హీనుఁ డని యతిభయుఁ డని ♦ యెన్నుచుంద్రు
కులటలు పతివ్రతను వెఱ్ఱి ♦ గోల యొంట
రెత్తు చచ్చుపెద్దమ్మని ♦ యీసడింత్రు.

గీ. అత్యనాచారు లిద్దని ♦ స్వాధికాత్మ
ఖ్యాఁదసత్పుముండకొండు కని ♦ చాటుచుంద్రు
భవనుజాపీడితులు భక్త ♦ నరుని భ్రాంత
విభ్రమాక్రాంతుఁ డని బాధఁ ♦ బెట్టుచుంద్రు.

గీ. తమకుఁ గల వెఱ్ఱి దాఁటిన ♦ ధన్యతముని
వెఱ్ఱివానిగ జనులు భా ♦ వింతు రెందు
రక్తి వెఱ్ఱి దీక్షిన వెఱ్ఱి ♦ యాతఁడు లోకు
లెల్లరును వెఱ్ఱివా రని ♦ యెంచవలయు.

దేవివారు సాయించునుపన్యాసమునకు నష్టు వచ్చితిని. క్షమిం
చి సెలవిచ్చెదరు గాక!

శ్రీ—దేవివారియుపన్యాసమునకు దేవరవారియోపికకుఁ గూడ నంతము
గానఁబడకున్నది!

విప్ర—శ్రీనివాసా! అట్లు లాడుట న్యాయమా?

గీ. భక్తివృద్ధికై భక్తుఁడు ♦ పడెడుపాట్లు
భక్తుఁడు గ్రహింపఁ దగుఁగాక ♦ పరునితరమె?
ఘనమహాకావ్యపోషణ ♦ మునఁ గవిపడు
కష్ట మితరుఁ డెఱుంగునే ♦ కవియె కాక.

శ్రీ—గప్పు మని యొకసారి మెఱుపు మెఱసినట్లు—పూలు జల్లున నా
కస్మికముగఁ జల్లినట్లు—చల్లఁగా హఠాత్తుగాఁ బన్నీరు చిలికిన
ట్లు—చందనగంధగంధిలమందమారుత మట్టె వీచినట్లు—సర
సనంగీతమాధుర్యధురీణారావప్రసరము చెవిని బడి హృదయమున

దూఁచినట్లు— సుందరయువతీగురుకుచాగ్రయాదృచ్ఛికస్పర్శచే నొడలు మనస్సునాత్మ యంతయు నొకమాఱు జలజల మనినట్లు— ఈయంశముమాత్ర మడియేనికి దేవరవారి కిప్పటివఱ కననుభూతము, క్షమింపవలయును— నిష్ప్రయత్నముగ, నిరాయాసముగ, నబుద్ధిపూర్వకముగ బయలువెడలినకవిత యానందింపఁ జేయునుగాని, గాదెక్రిందిపందికొక్కువలె రేయింబగళ్ళు బఱికి బఱికి, పండ్లు గిట్టకఱచుకొనఁ జేయునట్లు ఱంపపుకోతవలె కోసి కోసి, గ్రుడ్లు సిరుగ్రమ్మ నొక్కొక్కవెండ్రుకను దంటసమువలె పీఁకి పీఁకి, జనపనారపచ్చడివలె వెనుకకు ముందునకు నూఁకి నూఁకినట్లు, కష్టపూర్వకముగ, బలాత్కారముగలాగి లాగి, యీఁడ్చి యీఁడ్చిచెప్పి పీడిని బారనైచినకవిత, వెఱ్ఱికుక్కవలెఁ దోఁకముడిచి, పండ్లిగిలించి, శోచక, తావులేక, యందఱిని జూచి తాఁ జడియుచు, నందఱకుఁ దా భయహేయతలను గలిగించుచు, నొకచోట నైన నొకనిముస మైన స్థిమితముగ నిలువఁబడుము నన్న ఛీఛీ, యనుధ్వనులచే బెదరి పాఱిపోవుచు, లోకులు నిందించుచున్నా రని యేడ్చుచు, నందులకొఱకు లోకులపైఁ బగఁ దీర్చుకొనఁ గఱువఁబోవుచు, నొకనిని జెంపుచుఁ దాను దూరపువారిఱాలదెబ్బలను దగ్గఱవారికఱ్ఱదెబ్బలను దిని పరమపదించును. భక్తియుఁగూడ నటులే. అది దివ్యతేజమువలె బయలువెడలవలయును. అట్టియట్టి పూర్వపుణ్యమునఁ బ్రాఁకవలయును. అంతియే కాని పడరానిపాటులఁ బడినంతమాత్రమున నది వృద్ధియగునా? గొప్పద్రవ్వట కది యేమి వంగచెట్టా? గసికఁ గొట్టినఁ గాని పక్వము గాకుండుట కది యేమి పనసకాయయా? దంపి, సాఁగదీసి, లట్టించినఁ గానిభోగ్యము గాకుండుట కదియేమి గోధుమపిండియా? మహాకష్టములఁ

బడి మొట్టలో స్వల్పముగ వృద్ధి చేసికొనుభక్తి నిశ్చలముగమా
త్రము నిలువదు. ఏటక్కులాడి, వగలాడి, తగులమారి పేరంటాలో
కుక్క దధ్యోదనపుబొత్రనువలె నోటఁ గఱచుకొని పోవును.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—మహాత్మా! దేవరశిష్యుఁడు సూర్యునికి వారములును, చంద్రుని కిఁ దిథులును జెప్పవాఁడుగ నున్నాఁడు!

శ్రీ—ఈ క్రొత్త శిష్యురాలు—ఈ క్రొత్త శిష్యురాలు—గోవింద భక్తున కుఁ గొక్కోకము చెప్పటకు వచ్చినది కాఁబోలు నేమి?

దేవ—(తనలో) వీఁడసాధ్యుఁడే!

విప్ర—(చెవులు మూసికొని) రంగరంగరంగా! అట్లనవ నేమి?

శ్రీ—నేను దేవర నేమియు ననలేదు. ఈశిష్యురాలు నన్నధిక్షేపింపనేల?

విప్ర—కాని, నీబుద్ధి మొదటినుండియుఁ గనిపెట్టుచుంటిని. ఏమోలో కవిరుద్ధముగ నున్నది.

శ్రీ—మీచర్యయో! ఈవయ సేమి? ఇంతభక్తి యేమి? ఈదేహదా ర్ఢ్యమేమి? ఈప్రపత్తి యేమి! ఈరక్తపటిమ యేమి? ఈయింద్రి యనిగ్రహ మేమి? ఈప్రాపంచికసౌఖ్యవిరాగత యేమి! ఈవా నప్రస్థత యేమి? ఈమాధుకరభిక్షాన్ననియమ మేమి! ఈచర్య లోకవిరుద్ధము గాదా? మీశిష్యుఁడనైననాబుద్ధికూడ నట్లే యుండుట యాశ్చర్యమా!

విప్ర—(నవ్వుచుఁ దల వంకించి) నీవు స్తుతిని మానవుకదా?

శ్రీ—స్తుతిని మాను మని నన్ను దిద్దుటకంటె సత్యమును జెప్పవలయు నని శాసించువేదమును దిద్దిన బాగుగ నుండును.

దేవ—(తనలో) ఆహా! మహాత్ముఁడు బహునిష్కల్మషహృదయుఁడు. బహుభూతదయామయుఁడు. స్త్రీపురుషభేదము యిప్పటి కెఱుఁ గనిమహామహుఁడు. కాని స్వల్పప్రతిక్రియుతి, అత్యమాయికత

మొదలుగుకొన్ని లోపము లీయనయం దుంటచేతనే యీసపడు
చుంటిని గాని, జాగిలమువలె నీతని గాచియున్నయీశిష్యుని ద
లంచుకొన భయము నైచుచున్నది.

విప్ర—భాగవతోత్తమురాలా! కానిండు.

దేవ—ఏమున్నది. భక్తురాల నని, బ్రహ్మచారిణి నని, వైరాగిని నని,
జోగిని నని యందఱు నన్నుఁ దఱిమితఱిమి తిట్లు తిట్టి—బాధింప—

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! నిజమే! నిజమే!

గీ. అట్టిశుభనామములు తుచ్ఛ ♦ లందుఁ జేరి
తిట్టు లయి భక్తునకు నిందఁ ♦ దెచ్చు నింత
కవిమృదులవాక్యములు నిర ♦ క్షరనటకుల
నోటఁ బడి కవి కిసుమంత ♦ మాట వలెను.

కాని,

గీ. సంగయుతులకు భూషలౌ ♦ స్వర్ణకాంత;
లగును దూష్యము లధికభ ♦ క్త్యంచితునకు;
వారి కతిదూష్యహేయమౌ ♦ భక్తిమార్గ
మగును బరమభూషణము భ ♦ క్తాధికునకు!

దేవ—ఇంటిలోనే పడి “భగవంతుఁడా! నీపాదసాన్నిధ్యమున కెప్పుడు
తీసికొనిపోవుదువోయీ!” యనియేడ్చుచు నొకపంచను బైఁట
చెఱఁగుఁ బఱచుకొని రంగనామస్మరణము సేయుచుఁ బడి
యుండ నొక్కరేయి భుజాగ్రపరిచిహ్నితశంఖచక్రుఁడు—తుల
సీమాలావక్షస్కుఁడు—ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రప్రభూషితదేహుఁడ
గునల్లనియాచార్యపురుషుఁ డొకఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కృతుఁ
డయ్యెను.

శ్రీ—వేశ్యయింటికి స్వప్నములోనైన నాచార్యపురుషుఁడు వేంచేయు
టకిదియే మొదటిసారి.

విప్ర—ఆహా! ఆహా! ఏమి నీయదృష్టము! తరువాత నేమి జరిగినదో చెప్పు.

దేవ—నే నామహాత్మునకు నమస్కరించి దేవర వారెవరో సెలవిండని వేడుకొంటిని.

విప్ర—కానీ! త్వరగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—ఉండుఁడు. ఏమి చెప్పవలయునో యాలోచించుకొననీయ రేమి?

దేవ—ఆలోచించుకొనుట కిది యసత్యమని నీయభిప్రాయమా?

శ్రీ—నిన్న రాత్రి గలిగినస్వప్న మీయుదయముననే యెంతయో నిదానించి స్మృతికిఁ దెచ్చుకొనినఁ గాని పూర్తిగా వెల్లడింప లేము. అట్టిచో నెప్పుడో గలిగినస్వప్నము నాలోచించుకొనకుండ నెట్టు చెప్పఁగల్గుదు నని యంటిని. లేనిపోనిదురభిప్రాయ మేల పడెదవు?

విప్ర—నాయనా! ఉండవోయి! శీఘ్రముగ నేమిజరిగినదో చెప్పుము. తా నెవరి నని చెప్పెను.

దేవ—నన్ను విష్ణుదాసుఁ డందు రనెను.

శ్రీ—అదేమిమాట? వైష్ణవులు విష్ణుదాసులుగాక వేశ్యాదాసు లగుదురా!

విప్ర—ఆతని పేరు?

దేవ—పేరు చెప్ప వీలు లేదు. నేను శొన్నవణ్ణాశైదపెరుమాళ్ దానుఁడ ననెను.

విప్ర—ఓహో! భక్తిసారులనారోయి! భాగ్యవాన్యయులోయి! నాళణ్ణాకవలె నిద్దఱుతల్లులపుత్రులోయి!

శ్రీ—ముసలిదానికిఁ బదుచుఁదన మిచ్చినమహాపురుషులా?

విప్ర—ఔను.

శ్రీ—(అపవారించి) ఈపదుచుముండ నాతఁడు ముసలిదానిని జేసినయెడల మన కీబాధ యుండక పోవును. (ప్రకాశముగ) అయ్యా!

పార్వతీపరమేశ్వరు లెదుట నిలిచియున్నను వారిం జూచినమహాత్ముం డీమెయింటికి వచ్చె ననిన నెట్లు నమ్ముకుదు?

విప్ర—నారాయణమూర్తియే యాశ్రితపరమసులభుండై యుండఁ ద ద్భక్తులుగూడ నట్లుండరా? తరువాత నేమి జరిగెను?

దేవ—మహాత్మా! నా కేమైనఁ దారకమార్గ మున్న దేమో చెప్పు మని ప్రార్థించితిని.

శ్రీ—(తనలో) తారకమార్గము నిప్పు డేల వెదకుకొనవలయును? వృ త్తి ననుసరించి యూరివారి నెల్లఁ గొట్టుటయే తారకమార్గము.

విప్ర—తరువాత—

దేవ—“శ్రీరంగక్షేత్రమునఁ బుష్పవనమున సర్వప్రపంచజ్ఞానసంపన్నుఁ డగుమహాత్ముఁ డొకఁడు విప్రనారాయణుఁ డను పేరున వెలయుచు న్నాఁడు. నీవు పోయి యాతని సేవించిన నిస్సంశయముగఁ గృ తార్థురాల వగుదువు” అనెను.

శ్రీ—(తనలో) ఈదుర్వ్యాసంగతి కాచార్యోపదేశము మూలాధార మయ్యెనా?

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! నే నంతవాఁడనా? అయ్యయ్యో! దురాత్ముఁడను. పా పిష్ఠుఁడను. ఆమహాత్ముని పాదుకల కున్నంతయర్హతయైన నాకు లేదే!

శ్రీ—ఆపాదుకలక్రిందిమట్టి కున్నంతయర్హత నాకు లేదు.

దేవ—ఇట్లు సాయించి యాతఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను. ఒక్కతెను బై కి రాఁగ నూరివారు ఱాలఁ గొట్టుదు రను భయముచే మా యక్కను సహాయురాలిగఁ దీసికొని నిన్నఁటియుదయమున నీ పుష్పవనముఁ జేరి దేవర యెదుటఁ బడి మాయక్కతో సాష్టాంగ పడితిని.

విప్ర—ఆఁ!, ఆఁ! అదెప్పుడు?

శ్రీ—నిన్నటియుదయమున నని చెప్పియే యున్నది.

విప్ర—నీవుకూడ నప్పుడు నాతోడనే యుంటివి కాదా?

శ్రీ—ఊఁ.

దేవ—మీశిష్యుఁడు మమ్ములఁ జూచినట్లు నే ననుకొంటిని.

విప్ర—శ్రీనివాసా! చూచితివా?

శ్రీ—చూచితిని.

విప్ర—అప్పు డేల చెప్ప లేదు?

శ్రీ—దేవరవారియొద్ద విష్ణుగాథామాహాత్మ్యమును నేర్చుకొనవచ్చిన వాఁడను గాని దేవరకు వేశ్యాగాథాకలాపమును బోధించుటకై వచ్చియుండకపోవుటచేత—

విప్ర—ఇఁక నెక్కడి వేశ్య యోయి! ఆవేశ్యాజన్మమే పోయినది! తత్సంస్కారములే నశించినవి. ఇది యొకపరిశుద్ధతత్త్వము.

దేవ—సాష్టాంగపడినను దేవరవా రాశీర్వదింప కుండుటచేతను—మా వంకఁ జూడనైనఁ జూడకపోవుటచేతను—

విప్ర—క్షమింపవలయును.

దేవ—దేవరమనము శ్రీరంగేశ్వరపుష్పమాలాకైంకర్యసంకలితమైన పుడు దేవర కన్యవస్తువు కనఁబడునా? నన్నుఁ జూడనిభక్తాగ్రగణ్యులు నాసేవ నంగీకరించి నన్నుఁ గృతార్థను జేయ రని మహావిచార మొంది, మతి లేక, యెచ్చటికిఁ బోవుటకును గతియు దిక్కును లేక యేమి చేయుటకుఁ దోఁచక, శ్రీరంగక్షేత్ర మంతయుఁ దిరిగి తిరిగి పరమార్తిచే నేడ్చి యేడ్చి, నిన్న రాత్రి రెండుయామములకుఁ గావేరిలో దిగి ప్రాణత్యాగమును జేయుటకై తత్తీరమును జేరితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట వింటిని!

శ్రీ—(తనలో) ఏదీ? జరిగినది కాదు.

విప్ర—కరచరణాద్యవయవవిశిష్ట మగునిట్టిరూపమున నుంటచేతనే యాత్మకు మోక్షోపాయము కలిగినది. ఆత్మ తరించునది దేహముచేతనే. రంగరంగా యని స్మరించుటకు నో రుంటచేతనే, రంగాలయమునకుఁ బరుగులిడుటకుఁ గాళ్లు లుంటచేతనే, రంగని దర్శించుటకుఁ గన్నులుంటచేతనే, రంగని బూలఁ బూజసేయుటకుఁ జేతు లుంటచేతనే కదా మన యాత్మలకు రంగభక్తి కుదిరినది. అవయవరహితమును రూపశూన్య మైనయాత్మ రంగని సేవించు టెట్లు? సేవించిన నది యొకసంతుష్టికర మగుసేవగ నుండునా? గట్టిగ వదలకుండ రంగనికాళులు పట్టుకొనవలయును. నోరార్చుకొనిపోవునట్లు రంగనామము స్మరించవలయును. అది సంపూర్ణ మగుసేవ. అది సంతుష్టికర మగుకైంకర్యము.

శ్రీ—(తనలో) దీనికే జబర్దస్తీభక్తి యని పేరు.

విప్ర—నామనసులోనియభిప్రాయమును నీకుఁ జెప్పెదను వినుము. నాకు మోక్షమం దైన నంతయపేక్ష లేదు. ఎన్నిజన్మము లయినఁ దనివి దీఱకుండ నొక్కరీతిగ రంగకైంకర్యమును జేయుటయే నాకుఁ గావలసినఫలము. సరి. సరి. దీని కేమి? తరువాత నేమి జరిగెను?

దేవ—అప్పు డింక జనసమ్మర్దముగా నుండుటచేఁ గొంతసేపు తాళియుండవలయు నని తత్తీరమునఁ గూరుచుండ నెందుచేతనో కన్నుల కట్టి మబ్బు దగుల సొమ్మసిల్లితిని.

శ్రీ—(తనలో) త్రాగుటచేత—

విప్ర—సెబాస్! రంగఁడు నీప్రయత్నమును గొనసాగనిచ్చునా!

శ్రీ—ఎవనిగొంతుఁ గోయుట కట్టిపెట్టి యుంచెనో?

దేవ—అంతట నిద్రావస్థలో—

శ్రీ—తిరిగి స్వప్నమా? ఇదివఱ కాచార్యపురుషునివంతు తీఱినది. ఇఁ క రంగనిదికాఁబోలు! వేశ్యానునయమునకు భగవంతుఁడు, భాగవతోత్తము లెంతచవుక యయిపోయినారు!

విప్ర—అదియే భగవంతునియం దున్న విశేషము. ఆశ్రితాతిసులభుఁడు. గజేంద్రాళ్వారులు తిరుప్రపత్తి సేయ, నిత్యసూరు లాశ్చర్యపడునట్లు స్వామి పరమపదమునుండి వేంచేసి మకరికాదంతవ్రణబాధిత మగుభక్తునిపాదమును శ్రీదేవీకపోలఫలకలాలనశీల మగుతనదక్షిణహస్తమున నెత్తి ధన్యాత్ముని జేసెనయాభక్తవత్సలునికంటె—అపామపురుషునికంటె—ఆచక్రవర్తితిరుమగనారుకంటె—ఆజగదాధారునికంటె—నాశ్రితునకంటె సులభుఁ డెవఁడు? ఆపదల కడ్డుపడువాఁ డెవఁడు? రక్షించువాఁ డెవఁడు? అజ్ఞానహరుఁ డెవ్వఁడు? నిత్యానందప్రదాత యెవ్వఁడు? రంగరంగ రంగా! (అఱచును.)

దేవ—ఎవరో వచ్చి నన్ను శ్రీరంగేశ్వరునియాలయములోనికిఁ దీసికొనిపోయినారు. "రంగరంగా! విప్రనారాయణమూర్తిని సేవింప వచ్చి యాతనిచేఁ దిరస్కరింపఁబడి నీపాదములే గతియని నమ్మి వచ్చితి,, నని పెద్దకేకలు పెట్టి మేల్కొంటిని.

శ్రీ—ఇదివఱ కెవరో వచ్చి తీసికొనిపోయి రని చెప్పియుండి యిప్పుడు నీయంత నీవే యాలయమునకు వెళ్లినట్లు చెప్పుచున్నావు.

విప్ర—అది యొకతప్పు కాదు. కానిమ్ము.

దేవ—"తెల్లవారినపిమ్మట మాలాకైంకర్యమునకై వచ్చువిప్రనారాయణుని మేము మందలింతుము. నీవు పోయి యాతనినే సేవింపుము,, అని స్వామి గంభీరవాక్యములఁ బ్రసాదించిన ట్లుండ నదరిపడి మేల్కాంచితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! ఇంక నేమున్నది! రంగరంగరంగా! ఇందులకా మోము ముడుచుకొంటివి! ఇందులకా యప్రసన్నముఖుఁడవై యుంటివి! ఇదిగో! లెంపలు వైచుకొనుచున్నాను. (అట్లుచేయును) రంగరంగరంగా! క్షమింపుము. సర్వాపరాధిని క్షమింపుము. భక్తశిఖామణీ! నన్ను మందలింతు నని స్వామి సెల విచ్చెను గాదా! సెలవిచ్చెనుగాదా! సెలవిచ్చెనుగాదా!

దేవ—ఏమి? అట్లు సంభ్రమపడెద వేమి? నావలన నేమైన తప్పు గలిగెనా?

విప్ర—నీవలనఁ గాదు. ఈనిర్భాగ్యునివలన—ఈయుక్తిశూన్యునివలన—ఈనుష్టుని వలన—ఈమూఢుని వలన—ఈమదహంకారుని వలన—

శ్రీ—అట్లు దూషించుకొందు రేల? శ్రీరంగదర్శనతత్పరతను మీనేత్రములుండి, శ్రీరంగదేవాలయఘంటాంకారనాదశ్రవణతత్పరతను మీకర్ణములుండి, పాశురపఠనావేగమున మీజిహ్వ యుండి, భక్త్యావేశమున నాత్మయుండి దేహస్మృతియే లేనట్టు లుండి నమీారీమెను గాంచి,యానందించి, యాశీర్వదించి, ప్రసంగించి, యుపదేశించి, కృతార్థ నానిముసముననే చేయ లే దని శ్రీరంగమూర్తికి మీాపైఁ గోపము వచ్చిన దనుకొనుటకంటె నసందర్భమైనవాక్యము సృష్ట్యాది యిప్పటివఱకుఁ గలిగి యుండ దని నా యభిప్రాయము. అందులో శ్రీరంగమూర్తియే యట్లు సాయించుట తనదైవత్వమును దానుదగ్ధము చేసికొనుట గాని మఱియొకటియా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎట్టిమాట లాడుచున్నావు! శ్రీనివాసా! నీకుఁ దెలియదు. విష్ణుతిరస్కారముకంటె విష్ణుభక్తతిరస్కారము

మహాపాపప్రదమైరాయి! అట్టిమహాపాపము నామెడకుఁజుట్టుకొని
నది. రంగరంగా! రంగా! ఎట్లు లుద్ధరింతువో! ప్రపన్నరాలా!
నన్ను మందలింతు నని స్వామి యానతిచ్చెను గాదా? ఆనతిచ్చె
ను గాదా? ఆనతిచ్చెను గాదా?

దేవ—మహాత్మా! నేను శాంతి నొందఁ దేవరయొద్దకు వచ్చి తమకుఁ
దొందర యిచ్చుచుంటినా? నే నేమైనఁ దప్పాడితినా?

విప్ర—నీ వాడినవి వేదాంతరములు! నీవు మహాత్మురాలవు. దైవసా
క్షాత్కారము గలదానవు. నీతో భగవంతుఁడు సెల విచ్చినట్లు
న న్నీయుదయమున నాతఁడు మందలించినాఁడు.

దేవ—ఎట్లు! ఎట్లు!

శ్రీ—(తనలో) ఇదివఱకు వినన ట్లే! ఎఱుఁగన ట్లే! నిన్న యుదయమునం
డియు నీముందఱ మమ్ము తథాస్తుదేవతవలెఁ గనఁబడకుండ సమీ
పమున నాశ్రయించుకొని తిరుగుచునే యున్న దేమో?

విప్ర—నా కాతఁడీయుదయమునఁ బ్రసన్నుఁడు కానే లేదు. ఆతని
మొగము వికాసవంతముగనే లేదు. మందహాసపూర్ణముగ
నుండుటకు మాఱుగ ఘుమఘుమ లాడుచున్నది. నా కింతకంటె
నేమున్నది. నా బ్రతుకున కింతకంటె లోప మేమి? నాదుఃఖమున
కింతకంటె నవధి యేమి? నానేత్రముల కింతకంటె మంట యేమి?
నామహాపాపమున కింతకంటె దుష్టఫల మేమి? నాయాత్మ కింత
కంటె శల్య మేమి? మందలింతు నని యాజ్ఞ యిచ్చెను. మంద
లించినాఁడు. నిన్ను నాయొద్దకుఁ జేర్చుకొంటిని. ఇఁక నామ
హాత్ముఁడు నాకుఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? అతిసులభుఁడే!
ఆశ్రితదోషభోగ్యత్వగుణసంపన్నుఁడే! అమితకరుణాపరిపూర్ణుఁడే!
అట్టి శ్రీరంగమూర్తి నాకింకఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? అగును.
నాతప్పిదియో తెలిసినది. అందులకు శిక్ష యైనది. నామన

న్ను నిర్విచార మైనది. రంగరంగరంగా! రక్షించితివి! ఇదిగో! నీ పునారొద్దకుఁ బంపినభక్తురాలు, ఈమెతో మహానందమున నింకఁ గాలక్షేపమును జేసెదను. ఓరంగదాసురాలా! నీమూలమున నేఁ గృతార్థుఁడ నైతిని.

దేవ—దేవరవారిపాదమూల మాశ్రయించి సఫలమనోరథను గావచ్చిన నాకో మీ రిట్టు లానతీయఁ దగునా! దేవరకు శిష్యురాలను. సేవకురాలను. మీపాదముల నొత్తుదును. మీవస్త్రముల నుదుకుదును. మీపూలమొక్కలకు నీళ్లు తోడుదును. మీరు రంగని కర్పించుపూలదండలను నేను గ్రుత్తును.

విప్ర—అది నే నంగీకరింపను. నా కీచేతు లేల? రంగఁడు ధరింపఁదగిన పూలమాలలు నేనే గ్రుచ్చనియెడల నాచేతు లేల కాల్పనా! మాలాకారు లగుభక్తు లెందఱో తరించి రని విని నే నిట్టి దాస్యముచే నాతనువును బవిత్రముగఁ జేసికొనుచున్నాను.

దేవ—అటులైన పోనిండు. నేను మీపర్ణశాలను సమ్మార్జనము చేసెదను. అలికెదను. ముగ్గు పెట్టెదను—

శ్రీ—ఒకటి యనినమాట యేమి? ఆఁడువారు చేయునన్నిపనులను జేయ నిశ్చయించుకొనినావు.

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ గొంతదేహశ్రమము తగ్గు నని సంతోషపడుచున్నావా?

శ్రీ—దేహశ్రమమున కేమి కాని హృదయశ్రమము ద్విగుణ మైనది.

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—భక్తి రాజచిక్కుడుతీఁగవలె నొంటరిగనే యెదుగఁదగినది. అది యేనువచ్చినపిదపనే దేవరభక్తిసాంతత్యమున కేమిలోపము గలిగెనో యని నేను విచారించుచుంటిని. అందుపై వన్నెలు చిన్నెలు గలయీమె యొకతె దాపరించినది. సర్వసంగపరిత్యాగు

లగుదేవరకు సంసారవృద్ధి యగుచున్నది. ఇంక సంగవృద్ధి యగునో యని నే నేడ్చుచున్నాను.

విప్ర—సంసారవృద్ధి యెట్లగును? నున్న లెన్ని గూడిన నొకటి యగునా? ఈమె రంగనియాజ్ఞపై నిట్లు వేంచేసినది. మనయిష్ట మేమున్నది?

దేవ—దేవా! మీ యిష్టము లేనియెడల నే నిచ్చటికైనఁ బోవుదును. నిర్బంధ మేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట నాడితివి! నీవు మహాభక్తురాలవు. నీసాంగత్యమునకంటె నాకుఁ గావలసిన దేమి? అందుపైఁ బరమప్రపన్న శేఖరు లగుభక్తిసారభగవానునిచే నిటకుఁ బంపఁబడితివి.

దేవ—దేవరదాసినై నే నిచ్చట నుండుట మీ యిష్ట మేకద!

విప్ర—అడియేని కది మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరంగా!

దేవ—మీభుక్తశేష మేమైన నున్న నది మీశిష్యునిచేఁ గుక్కకు విదిచ్చినట్లు వేయించుఁడు. ఈబొందిలోఁ బ్రాణము లున్నంతవఱకు శ్రీరంగదేవకైంకర్యము, దేవరకైంకర్యము చేసికొనుచు నుండెదను.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అట్టు లాడఁ దగునా?

శ్రీ—అట్టు లాడుట తగదు కావున దేవరయారగించుభిక్షాన్న మీమెచేతనే మాధుకర మెత్తించి తెప్పించఁ దగును.

విప్ర—అదెందులకు? నేనే పోయెదను. లేనియెడల నీవు పోయి తేవచ్చును.

శ్రీ—దేవరకు వర్ణవిభాగముతోఁ బని లేదు. లింగభేదముతో నంతకంటెఁ బనిలేదప్పు డామె తెచ్చిన బాధ యేమున్నది?

విప్ర—ఎందులకోయి! అట్టియగత్యము లేదు.

శ్రీ—(తనలో)

సీ. విప్రాంత్యజాలలోన ♦ భేద మేమనుఁ గాని
పంచముతోడ సా ♦ పడఁగ లేదు
తరుణీపురుష లోక ♦ తత్త్వ మాననుఁ గాని
యింతి వీథిఁ బడ న ♦ హింపలేదు
వేదముల్ చలిమంట ♦ వేయ నోననుఁ గాని
తండ్రిశ్రాద్ధము సమం ♦ త్రముగఁ జేయు
సత్యవర్తనమే ప్ర ♦ శస్తమాననుఁ గాని
పలికిన ట్లాచరిం ♦ పంగ లేదు.

గీ. తనకుడియెడమచేతులఁ ♦ దనరునట్టి
భేదమే తీర్చుకోలేని ♦ వెఱ్ఱినరుఁడు
లింగవర్ణభేదములు మా ♦ ర్పంగఁ గలఁడె?
పొల్లుకేకల సృష్టిని ♦ ఝూ్మల మగునె?

గీ. బ్రహ్మసృష్టిలో భేదమే ♦ ప్రాతిపదిక
వర్ణభేదదులు మాత్రోక ♦ ప్రబలభేద
మెంచి యొకనిపై నొకఁ డేచి ♦ యెగయుచుండ్రు
భేదశూన్యముగ బ్రదుకె ♦ లేదు గాదె?

గీ. కుక్కగొడుగులవలెఁ బుట్టి ♦ గ్రుంకుమనము
ప్రాక్తనప్రకృతిగతిప్ర ♦ వాహ మడ్డు
పఱుతుమే? బుద్బుదము లట్లు ♦ పైని నూఁగి
మెటనె టప్పనకుండఁ బే ♦ లుటయె కాక.

(ప్రకాశముగ) స్వామీ! అట్లేమోయస్తిమితముగనున్నారేమి?

విప్ర—నా కిపుడు మనసు నిర్మలముగ నున్నది. లోపలినుండి యేదియో సముద్రతరంగములవలెఁ బొంగుచున్నట్లున్నది. ఒకలు

జలజల లాడుచున్నది. పులకాంకుర మగుచున్నది. రంగరంగ రంగా! ప్రసన్నుఁడ వైతివి. మీ రందఱు నాతోఁ బాడుఁడు. నాతోఁ దాండవింపుఁడు. రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా!

దేవ—(తనలో) భక్త్యావేశ మాహికజ్వరమువలె దినమున కొకసారియో రెండుసారులో తగిలి విడుచునుగాఁబోలు!

కాంభోజిరాగము—ఆదితాళము.

విప్ర—నీరదలలితాంగ శ్రీరంగా! ♦ నిఖిలపాపవిభంగ ॥నీ॥
సారహీనం బైనయీసం ♦ సారమందునఁ జిక్కి నీపద
నీరజంబుల భక్తిఁ గొల్వఁగ ♦ నేరక చెడిపోతిరంగా! ॥నీ॥

దేవ—(తనలో) ఇఁక ముం దది జరుగవలయును.

విప్ర—సుందరం బగుఫాలతలమందు ♦ శోభిల్లెడుచిఱుకురు
లందముగ నిరుపాయ లందగను
చెందొవ న్నిందింపఁగం దగు ♦ చందమున దిరురేఖఁ దీర్చిన
చందమామనుబోలునీమొగ ♦ మెందులకుఁజూపింపకుందువు॥నీ॥

దేవ—(తనలో) ఈమొగము నామొగమా? రంగనిమొగమా?

విప్ర—(గట్టిగ తాండవించి) రంగరంగరంగా! రంగా!

(పెద్దకేకలువైచి నేలఁ బడును.)

శ్రీ—ఆహా! ఆహా! భక్త్యధికతచేఁ గాఁబోలు మహాత్ముఁడు మూర్ఛ నొందినాఁడు.

దేవ—(ఆతని దనతొడపై నుంచుకొని పైఁటచెఱఁగుతో విసరును.) (తనలో) ఇట్టియవస్థనే నేను గోరితిని. స్త్రీస్పర్శచే నేమైన మూర్ఛ కలుగునేమో? (తలయుఁ జెక్కులుపట్టి మునుని నిమురుచున్నది)

శ్రీ—నీవెందుల కతని స్పృశించితివి? నీ వా [illegible]. తే. తే.

దేవ—గురుని దేహసంరక్షణము శిష్యుని [illegible]నిచివఱకు బోధించినయంశమును మఱచితివా?

శ్రీ—శిష్యుని దని చెప్పినాఁడా? శిష్యురాలి దని చెప్పినాఁడా?

దేవ—భక్తునిఁగూర్చి లింగభేదము చూడఁదగ దని యాతఁ డుపన్యసింప లేదా?

శ్రీ—భక్తునిఁగూర్చి యని చెప్పెనా? శిష్యునిఁగూర్చి యని చెప్పెనా?

దేవ—నే నిటకు భక్తి నభ్యసించుటకే కదా వచ్చితిని!

శ్రీ—నీ వభ్యసించి నిశ్చలభక్తురాల వైనప్పుడు చూచుకొనవచ్చును. లే! ఇప్పుడు లే! అదిగో! ఆదిక్కుమాలిన పైఁటచెఱఁగులో విసరుచున్నా వేమి? ఆఁగు! నా ప్రారబ్ధము. ఆగాలి నాకుఁగూడఁ దగులుచున్నది. (విప్రనారాయణుని చెవిలో) రంగరంగరంగా! రంగా!

విప్ర—(లేచి) ఏఁడీ? ఆ పేరిరంగఁ డేఁడీ! ఏఁడీ! కస్తూరిరంగఁడు! ఏఁడీ శృంగారరంగఁడు! ఏఁడీ! వైభోగరంగఁడు! ఏఁడీ! నా యొయ్యారిరంగఁ డేఁడీ! రంగరంగరంగా! (పడఁబోవును.)

శ్రీ—(పట్టుకొని) దేవా! తమ కాఁడలు తిరుగుచున్నది. పర్ణశాలకు దయచేయవలయును.

విప్ర—పర్ణశాల కేల? నన్నుఁ బట్టుకొని శ్రీరంగాలయమునకుఁ దీసికొనిపొమ్ము! అచ్చట నాదివ్యమూర్తిని, నాముద్దులరంగని, నొకసారి సేవింతును.

శ్రీ—మహాభాగ్యము! దేవర దయచేయుదురుగాక!

దేవ—నేనుఁగూడ వచ్చెదను.

శ్రీ—వలదు. నీవు పర్ణశాలకుఁబొమ్ము. నిన్నటమేముగలిసికొందుము.

దేవ—సరే!

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

తృతీయాంకము.

[ప్రదేశము — విప్రనారాయణునిపుష్పారామము]

(ప్రవేశము — దేవదేవి)

దేవ — ఆహా! పాపకాలము! వేశ్యయింటిచుట్టు శృంగారవేషములతో విటులు తిరుగవలసి యుండ, వేశ్య నైననే నీసన్యాసివేషమున విటునిసంపాదించుటకొఱకు కల్లలాడవలసి వచ్చినది. ధనలాభమునుగోరి యీతనికొఱకు దేవులాడుట లేదు. ఆతఁ డిచ్చున దేమి? సాలగ్రామతీర్థము! పోనీ! చక్కఁదనము చూచి యాతనికొఱకు కేవ్పుచుంటి నేమోయన నట్టిరూపలావణ్యాదు లచట పూర్ణానుస్వారములు! వేశ్యావృత్తికి స్త్రీప్రకృతికిఁ గూడ ననర్హమైనపని సేయుచుంటిని. మాయక్కచే నెప్పుడో దాస్యము చేయించుకొనఁ దలఁచి, యిప్పు డీబాపనయ్యకడ యిది యనరాని కైంకర్యము సేయుచున్నాను. ఆతనికి బానిస నైయుంటిని. కడుపు నిండినయన్నమునకు మొగము వాచి, యొడలునిండినగుడ్డకు మొగము వాచి యుంటిని. లోనఁ గడుపు మండుచుండఁగఁ బైకి మహానందమున రంగనామస్మరణము చేయవలయును.

కాళ్లవిఱుగఁ దాండవములు! నోరు నొప్పులువెట్టఁ బాటలు! చెవులు తడకలుగట్టఁ దాళపుదెబ్బలు! ఇంతకు మేళములో ముక్కాకలు దీరినదాన నగుటచేయీధాటి కింక నిలువఁబడినాను. అయినను మిక్కిలి శ్రమముగ నున్నది. లోపల విటాకర్షణావృత్తి, పైకి విష్ణుభక్తి! లోపల నింద్రియసమ్మర్దనోత్కంఠత, పైకి భాగవతోత్తమత! లోపల సంగవాంఛాపాటవము—పైకి సన్యాసిస్వరూపము! లోపలఁ గ్రీడామందిరావాసాభిసంధి—పైకి శ్రీరంగాలయసందర్శనకుతూహలత! లోపల భక్తుని బాదదానునిగఁ జేసికొనుకోరిక—పైకి భక్తునిపాదములకుఁ బ్రణామము! లోపలననంగమంత్రజపము—పైకి నష్టాక్షరీమంత్రజపము! లోపల దలఁపులో దొంగతనము—పైకి మాటలో రంగనామము! ఇట్టి స్వరూపము నిట్లు వెల్లడించుచున్నాను. లేనిప్రేమములు వెల్లడించుట, రానియేడుపు లేపుట కలుగనికోపములు గనఁబఱచుట, లేనివినయములు తెచ్చుకొనుట, మొదలగునుతనమహేంద్రజాలవిద్యలలో విజయపత్త్రికఁ గొనినదానను గనుక యింతవఱకు దూసిపోకుండ నిలిచితిని. అయినను మిక్కిలి శ్రమముగ నున్నది. ఎంతశ్రమపడినను దుదకు సాధింపఁగల ననునాస యున్న నంతబాధ లేదు. అధైర్యమనుమాటయే యెన్నఁ డెఱుఁగనినాకే యిట్లున్నది. నే నిటఁ బ్రవేశించి యైదుమాసములు దాఁటినది. అనేకపర్యాయము లతనిదేహముతో నాదేహమును దగుల నిచ్చితిని. గిలిగింతలు పెట్టితిని. జుట్టు దువ్వితిని. పూలు ముడిచితిని. దేహమునకు గంధము పూసితిని. కాళ్లకు గజ్జెలు కట్టితిని. చిత్రచిత్రనృత్యము లనునంక నెన్నిమాఱులో కౌఁగిలించితిని. మోము మోమునఁ జేర్చితిని. పాదము లొత్తితిని. ఉఁహుఁహూ! కరుగలేదు. కదలలేదు. మెదలలేదు. అద

కెవడ లేదు. టొంక లేదు. ఊహు. హ్హా! పిడుగు జల్లుమన్నట్లో యినఁ గనఁబడ లేదు. రోమాంచమైనఁ గలుగ లేదు. ఛాతిబా మ్మ! మంచుగడ్డ! ఉక్కుతునుక! వజ్రఫలకము! ఛీఛీ! ఆఁడుదా ని కక్కఱకు రానిమగవానితను వేల? ఈనిర్భాగ్యుని కట్టె యం త్యావస్థాగ్నిదీప్తికే కాని యనంగాగ్నిదీప్తి కక్కఱకు రాదు.

(నేపథ్యమున) రంగరంగరంగా! రంగ! అంతమాట వలదు.

దేవ——అరుగో! గురుశిష్యులిద్దఱుఁ గూడ వచ్చుచున్నారు. నే నీమాల తీలతచాటున నుండి వా రేమనుకొనెదరో విందును.

(విప్రనారాయణుఁడు శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశింతురు.)

శ్రీ——ఆలాగునఁ జెప్పు మని యిదివఱకుఁ జెప్పిరి కాదా? ఇప్పు డంత మాట వలదందు రేల?

విప్ర——(సందేహముగ) ఊఁ——ఊఁ——స రే——చె——ప్పు——చూడు——! చెప్పిన బాధ యేమున్నది?

శ్రీ——బాధయా? బ్రతుకుదుము. పరువు దక్కించుకొందుము. భక్తి నిలుపుకొందుము.

విప్ర——అభయ మేమియు లేదు! అందుచేత నే నట్లు చెప్పుమనుట లేదు.

శ్రీ——చిత్తము. పోయి చెప్పెదను.

విప్ర——చూడు! ఈదినముననే యనుమాట యేమి? ఇంతలోఁ దొందర యేమి? రేపు చెప్పవచ్చును.

శ్రీ——అట్లు కాదు. క్షమింపవలయును. తలఁచుకొనినది శీఘ్రముగ నైన మంచిది. పోయెదను. సెలవిండు.

విప్ర——చూడు! సాయంకాలమునఁ జెప్పుదువుకాని యిటురా!

శ్రీ——నేను రాఁజాలనందులకు దేవర క్షమింపవలయును. ఇంతకాలము నకు మీనోటివెంట నామాత్రపుమాట వచ్చినది. పోవు చున్నాను.

విప్ర—ఉండు. ఇప్పుడే చెప్పక తప్ప దనుచున్నావు కాన—విను—మెల్లగ—మృదువాక్యములతో— మనసు నొచ్చకుండ—జాగ్రత్తగా—చెప్పవలయును. ఆమె బహుసుకుమారి సుమా!

శ్రీ—భవబాధాపరిత్యాగిని యగుభక్తురాలు కాదా?

విప్ర—కా దంటినా! ఆమాట యిప్పు డెందులకు? నేను జెప్పినట్లు కాకుండ—నామనసులోని యభిప్రాయ మది యైయుండు నని నీ వూహించినట్లుగ—తెలిసినదా?

శ్రీ—తెలిసినది కాని—మీయాజ్ఞ యని చెప్పునెడల పని జరుగును గాని నాయూహ యని చెప్పినయెడల చీ! చీ! యనును.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ఆమె యట్టికఠినోక్తు లెన్నఁడైనఁ బలుకునా? పరమమృదులవాణీమనోహర కాదా?

శ్రీ—మహాత్మా! రంగనామముకంటె మృదుమధుర మైనవాణి లే దని సెలవిచ్చితిరి కాదా? దానికంటె మృదుల మని మీయభిప్రాయమా!

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎంతమాట నాడితివి! రంగ రంగా! (చెంపలు వైచుకొనును.) సరే పొమ్ము.

శ్రీ—పోనిచ్చినయెడల నీసరికిఁ దిరిగి వచ్చియుందును. (పోవును.)

దేవ—(తనలో) ఏదియో నాకుఁ గొంతబాధ నిచ్చెడుమాటను జెప్ప వచ్చుచున్నాఁడు. ఈశిష్యునిబలాత్కార మెక్కువగ నున్నది. కాని! సరసశృంగారలీలాకలాపధళధళాయితరూపసౌభాగ్యము వదలినది కదా? తస్కరవిరాగివేషము వచ్చినది కదా! మహారాజులను మంచపుఁగోళ్ళకుఁ గట్టించుమహిమము మన్ననఁగలసినది కదా! పరమదరిద్రకురూపనపుంసకాధమాధముఁ డగుబావ నవెంట వెంట 'మగఁడో మగఁడో', యని యఱచుచుఁ బ్రాఁకు లాడినను నతఁడు నన్నుఁ గ్రేఁగంటనైనఁ జూడనట్టిదురవస్థ

ప్రాప్త మైనదికదా! ఇంతకంటె నైచ్య మేమి రాఁగలదు? వచ్చునెడల రానీ! నైచ్యము భక్తికి మంచిదే కాదా? దొంగ భక్తి పోయి నిజమైనభక్తి కుదిరినయెడల నదృష్టవంతురాలనే! లేదా యజ్ఞోపవీతమును మెలికవైచి భర్తని వేశ్యావీథి కీడ్చి తెచ్చి మేళములో నావెనుక నీతని తాళవుహంగునకై పెట్టి యింతటినుండి సానులమేళములో శ్రీవైష్ణవులు చిప్పతాళవు హంగుఁ జేయవచ్చుననుసదాచారమును స్థాపించి శాశ్వతకీర్తి నైనఁ బొందుదును.

(నేపథ్యమున) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ—శ్రీనివాసుఁడు పిలుచుచున్నాఁడు. నే నిట్టె లోనికిఁ బోయి యీ సారి పిలిచినపుడు కానఁబడుదును. (పోవును)

శ్రీ—(ప్రవేశించి) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) శ్రీనివాసా!

శ్రీ—ఆఁ! ఇచ్చటకు రమ్ము

దేవ—ఎందులకు?

శ్రీ—ఎందులకో వినుటకే—

దేవ—(ప్రవేశించి) ఏదీ? విన దలఁచితిని. శీఘ్రముగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—శీఘ్రముగఁ జెప్పుట కది మంచిమాట కాదని సంకోచించు చుంటిని.

దేవ—నీవు సంకోచింప నక్కఱ లేదు. నేను గీడును సంకల్పించుకొని యే యిల్లు వదలి యిటుఁ జేరితిని.

శ్రీ—ఆఁ! ఆఁ! నీవు సంకల్పించుకొనినకీ డేమి?

దేవ—ఆత్మహత్య! అది సాగినది కాదు. అంతవఱకు సిద్ధపడి యున్న దానికి నీకీడుమాట లెక్కయేమి?

శ్రీ—నీ విటకు వచ్చి నైదుమాసములు దాఁటినది కాఁబోలు నేమి?

దేవ—అయిన నేమి?

శ్రీ—పాపము! నేటితో నీకు గురుసేవఋణము తీఱిపోయినది!

దేవ—రంగ రంగా! గురువులవా రాకస్మికముగఁ బరమపదించినారా?

శ్రీ—(చెవులు మూసికొని) పాపము శాంతించునుగాక!

దేవ—లేక భ్రష్టులైరా?

శ్రీ—నీవింక నిచ్చట నుండిన నేమగునో కాని, నిన్నిటనుండి మఱి యొక్కడకైనఁ బొమ్మనినారు.

విప్ర—(తనలో) పాపము! వెడలిపోవును గాఁబోలు! అయిదు మాసములనుండి రంగనామస్మరణమున, రంగగాథాగానమున, రంగభక్తప్రేరితతాండమున నెంతయో శుద్ధై యున్నది. చీ! చీ! పుట్టిననాటనుండి పోషించి భక్తి నొసఁగినరంగనికంటె నాకుఁ దో డెవ్వఁడు? రంగనికంటె ది క్కెవ్వఁడు? రంగ రంగ రంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

శ్రీ—మాటలాడ వేమి? అది గుర్వాజ్ఞ కావున నెంతశీఘ్రముగఁ బోయిన నంతవిధేయతఁ గనఁబఱచినదాన వగుదువు.

దేవ—నాకుఁ బరమసంతోషకర మగువార్తను జెప్పితివి. (తనలో) ఇది నాకు నిశ్చయముగ సంతోషకర మగువార్త. నామనోరథ మింక నెఱవేఱఁగలదు. ఇప్పటికి నేను స్త్రీనని యాతనికిఁ దెలిసినది. నాస్త్రీత్వప్రభావ మిప్పటికి బ్రహ్మరంధ్రమున కెక్కినది. నే నిదివఱకు వెల్లడించిన శృంగారభావచేష్ట లిప్పటికి జీర్ణమై రక్తమునఁ గలిసి ప్రవహించుచున్నవి. మోటమొండితత్త్వము కావున నింతయాలస్య మైనది. ఇఁక భయము లేదు. ఇఁక నొకటి రెండుమోతాదులతో వ్యాధి తిరుగును. ఐహికవ్యాధి కుదిరిననరుఁడు మంచమునుండి దిగును. అప్రాపంచికవ్యాధి యైన భక్తిరోగము నశించినవాఁడు మంచ మెక్కును. ఇది మాత్రమే

భేదము. కాని, రోగము కుదురుటమాత్రము నిశ్చయము. (ప్రకాశముగా) శ్రీనివాసా! నేను బోయెదను గాని పొమ్మనుటకు గురువుల వారికిఁ గారణ మేమి?

శ్రీ—కారణమునుగూర్చి నాతో నాతఁడు చెప్పియుండలేదు.

దేవ—నీ వేల యడుగక పోయితివి?

శ్రీ—నీవు నన్నడుగుదు వని తెలియక.

దేవ—నాకుఁ జెప్పక పోయిన నీకైనఁ దెలిసియుండ నక్కఱ లేదా?

శ్రీ—పొమ్మనువాఁ డాతఁడు; పోవుదానవు నీవు. నడుమ కారణజ్ఞానముతో నాకుఁ బ్రయోజన మేమి?

దేవ—అయినను గారణ మేదని నీ వూహించితివి?

శ్రీ—ఇదివఱ కూహించి యుండలేదు.

దేవ—ఇప్పుడు యోజింపఁగలవా?

శ్రీ—ఏమున్నది? ఇట నీ వుండుట కిష్టత లేక పోవుట చేత—

దేవ—ఏల?

విప్ర—(తనలో) పొమ్మనుట నా కంతయిష్టమే కాదు. శ్రీనివాసుని ప్రోత్సాహ మెక్కువ యైనది. ఆమె వలనఁ దప్పేదియుఁ గానఁబడదు. నిశ్చలభక్తియుక్తురాలు! అది రంగనామస్మరణముఁ జేయ వీణ మీటునట్లుగ నుండునది. అది యేమోకాని— కొలఁదిదినములనుండి—నాకు—ఒకవిధమైయస్థిమితత—అభూతపూర్వ మైనయొకయుత్సాహము—విచారపూర్వక మైన దీర్ఘాలోచన మొకవుకు—రేలఁ దఱచుగ నిద్రాశూన్యత—మనసు మఱియొకదానిని బోవుచున్న దేమో యనువెఱ్ఱిభ్రమము—అంతలోనే ద్విగుణీకృతభక్తిప్రబోధితగాఢతాండవప్రారంభము—తాండవించుచుండఁగనే యంతలో పరాకు—ఏదో పోయినట్లు వెదకుకొను బుద్ధి—చూపులకొకవిధ మగుచల

నము—తొట్రుపాటు — నిర్వర్ణింపలేని యొకవిలాసము—అభిముఖమార్గాభిగమనము గాక—తలచు పార్శ్వగమనము—అంతలో నట్టి సంకోచము—ఏదియో వచ్చి యానందింపఁజేయు ననునొక పెద్దయాస—నా కింక నధోగతియే యని యకారణముగ లోనఁ గలిగినగుబులు—దేహమున కట్టి యట్టి యొకవు నుత్కృష్టత—ఒడలు చల్లఁగ నుండియు లోనఁ దాపము—నిష్కారణనిశ్వాసములు — భక్త్యుద్రేకము లేనపుడుకూడ బాష్పనిష్యందము—మన నేమో యూఁగినట్లొకపుడు—గిరగిర తిరిగిన ట్లొకపుడు—పామువలె నడచినట్లొకపుడు— ఉత్సాహమునఁ బొంగునట్లొకపుడు—ఏదియో దాఁటినట్లొకపుడు—లోనికి జగిపోవుచున్న ట్లొకపుడు—ముడుచుకొని మూడుచుకొని మూల దాఁగినట్లొకపుడు—నన్ను విడిచి యెక్కడికో పోయిన ట్లొకపుడు—గట్టిగఁ బట్టుకొనఁ జూచినకొలఁది మంచుగడ్డవలెఁ బట్టు జాఱిపోవున ట్లొకపుడు—ఏమి? ఇదియాధియా? వ్యాధియా? రెండునా? చిరకాలమునుండి కనిపెట్టుకొని కష్టనిష్ఠురతల కోర్చినశ్రీనివాసునిజూడ నేమో యుదాసీనత!—నిన్నఁగాక మొన్న వచ్చినదేవదేవిని జూడ నేమో యుత్సాహము! ఇందులకుఁ గారణ మేమనుకొనను?

దేవ—శ్రీనివాసా! మాట లాడవేమి? గురువులవారికి నాపై నిష్టత లేకపోవుట యేల?

శ్రీ—నీపై మిక్కిలి యిష్ట ముండుటచేతనే నిన్నుఁ బొమ్మనినారు.

దేవ—అదిన్యాయమేనా?

శ్రీ—అభక్తుల కది విరుద్ధము గాని భక్తుల కది న్యాయమే! భక్తుని కిష్టపదార్థ మొక్కశ్రీరంగఁడు తక్క నేదియు నుండఁగూడదు. ఇదిగో! నీవుగూడ భక్తురాలవే కదా? నీ కీతత్త్వము నేఁ జెప్పనేల?

విప్ర—అదియాఁడు దగుటచే నిట్టియననుభూతపూర్వావస్థలు కలిగినవేమో యని—భ్రమపడి—మనశ్చలనము కాదు—భక్తిసంకోచము కాదు—ప్రాపంచికాభిముఖత కాదు—ఒకటి తలఁచుకొనఁబోవ నొకటి వచ్చుట—అనఁగ—రంగనిఁ దలఁచుకొనఁబోవ భక్తునిపై బుద్ధి పారుట—రంగనికి—రంగరంగా యనుచుఁ బూలుగ్రుచ్చుచుండ—భక్తురాలివినయవిధేయతాగుణశుశ్రూషతాసద్గుణసంపత్తినిగూర్చి యకారణముగఁ దలఁపు వచ్చుట—ఒకటియన నేమి? మన సేమో రెండుభాగము లైనట్లును—దేహమునకు మును పెఱుఁగనివిచిత్రసుఖ మేదియో కలుగుటచేత నీదేహము తత్పునరనుభవము నపేక్షించుచున్న దేమో యనుసందేహ మాత్మకుఁ గలుగుటచేత—ఎందులకైన మంచి దని—ఆమె నిశ్చలభక్తురాలు కావున నామె కెక్కడనుండినను లోపము లే దని—ఇప్పటివఱ కంతబాధ యేదియు లేకున్నను—ముం దేది కలుగఁబోవునో యని సందేహించి—కొంచెము దూరముగ నుంచిన సర్వవిధముల మంచిదే యని యోచి—యామెనుస్వగ్రామమునకు వెంచేయఁ బ్రార్థించితి నని చెప్పుమని శ్రీనివాసు నంపితిని. ఈసరి కామెతోఁ జెప్పి యుండును. ఆమె నన్నుఁ గూర్చియే మనుకొనునో? లోప మేదైన నున్న యెడల నది నాది కాని యామెది కాదు. (ముక్కు మీఁదఁ జేవైచుకొని) రంగరంగరంగా! రంగా! రంగనామస్మరణమును నిరత్యంతరముగఁ జేసికొనవలయు నని యిచ్చటఁ గూర్చుండి తదితరవిషయముల నన్నియుఁ దలఁచితిని. ఇట్టిమనోవికారమే—ఇట్టియస్వాధీనచిత్తతయే యిప్పుడు ముఖ్యముగ నా కున్న బాధ. ఇది యెట్లు కలిగినను మాన్పుకొనక తప్పదు. అందులకుఁ బ్రశాంతత—నిరుపహతస్థలస్థత—కావలసి యున్నవి. శ్రీనివాసుఁ

డెంతకాలమునుండి యున్నాఁ డనుమాటయే కాని యతనిదాశీ యతనిది. అతఁడు నాకు లేనట్లుగనే ప్రవర్తించినాఁడు. కాని—యీభక్తురాలు—భక్త్యత్యంతతచేఁ గాఁబోలు!—గురుసేవాతుహారిచేఁ గాఁబోలు—నాతో స్మరించి—నాతోఁ బాడి—నాతో నాడి—సర్వోపచారముల నాకుఁ జేసి—యనవరతముఁ గనిపెట్టి యుంటచేతఁ గాఁబోలు—నిట్టివిచిత్రావస్థ కలిగినది. కాన—ఈమెను దూరమున నుంచుటకంటెఁ బ్రస్తుతము నకు మార్గాంతరము గోచరింపదు. రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—నీవు నాతోఁ జెప్పవలసిన దేదియు లే దంటివి కాన నేను బోయి గురువులవారినే యడిగెదను.

శ్రీ—నీ వింక నాయనతోఁ జెప్పుకొనవలసిన దేమున్నది?

దేవ—ఏమియుఁ జెప్పకపోయిన సెలవైనఁ దీసికొన వలదా?

శ్రీ—ఆయనసెలవును మదీయముఖమున నీకుఁ బాపిరి కాదా?

దేవ—నీమొగముసెలవుతో నాకుఁ బనిలేదు. నే నిచ్చట నుండుట నీకు మొదటినుండియు నిష్టమున్నదా? నన్ను వదల్చుకొనఁగ నీవే యిట్లు మోసము చేయుచుంటి వేమో?

శ్రీ—నీబాధ నా కేమి యున్నది?

దేవ—గురువులవారి కేమున్నది?

శ్రీ—ఆయన కేదియో భయ ముండుటచేతనే పొమ్మనినారు.

దేవ—అది స్పష్టపఱచుకొనుటకే గురువులవారిదర్శన మొనర్పవలయును.

శ్రీ—ఆయన నిన్నుఁ దీసికొని రమ్మని నాతో చెప్పియుండలేదు.

దేవ—తీసికొనిరావల దని చెప్పియుండకపోవుటచేత వచ్చెదను.

శ్రీ—అటులైన రమ్ము. నీవు వచ్చితి వని యాయనతోఁ జెప్పవఱకు నీ వాతనికెదుట నిలువక చాటున నుండుము.

దేవ—అతని కిదాంగభయ మేమి? నా కిదోబుచ్చియాట లేమి? నడుమ నీసంధాన మేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు. కూడ రమ్ము.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోవుదురు.)

శ్రీ—నీ వీతులసికోటచాటున నుండుము. నేను గురువుగారితో మనవి చేసెదను. మహాత్మా! దేవదేవి యిటకు వచ్చినది.

విప్ర—ఏదీ?

శ్రీ—తులసికోటచాఁటున నిలువఁబెట్టితిని.

విప్ర—నేఁజెప్పినయంశమును దానితోఁ జెప్పితివా?

శ్రీ—చెప్పితిని.

విప్ర—ఏ మనెను?

శ్రీ—ఏ మున్నది. పోయెద ననెను.

విప్ర—సంతోషపూర్వకముగ నే యనినది కద!

శ్రీ—ఎట్లో యొక ట్లనినది.

విప్ర—ఎటులయిన నేమి? పోవుట కావలసినది. సరే! కాని యిప్పుడు దీని నిటకేల తెచ్చితివి?

శ్రీ—ఆమెయే వచ్చినది.

విప్ర—ఏల?

శ్రీ—మీదర్శనముచేసి సెలవు తీసికొనుటకు—

విప్ర—సెల విదివఱకే యీయఁబడినది. నాదర్శనముతో నేమి పని యున్నది? నేనొక్కరంగనిదక్క నితరులఁ జూడఁ దలఁచుకొన లేదు. అట్లు దృఢనిశ్చయుఁడ నైతిని. కావునఁ బొమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—(దేవదేవియొద్దకుఁ బోయి) మహాత్ముఁడు దర్శన మీయఁడు. వెడలి పొమ్ము.

దేవ—సరే! నీవు గురువులయొద్దకుఁ బొమ్ము.

(శ్రీనివాసుఁడు విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోవును.)

దేవ—(తులసికోటచాటుననే యుండి) దర్శన మీయ నంటిరా? మహాత్మా! కోరినది దర్శనమాత్రమే కదా! ఇంతలో మీకుఁ జెడిపోవున దేది? నాకు లాభించున దేది? మొగము చూపుటతోడనే నాకు మోక్షప్రాప్తి యగు ననుకొంటిరా? ఈమాత్రమునకే యింతనిర్దాక్షిణ్యముగ నిరాకరింపఁ దగునా? చూచినంతమాత్రమున మిమ్ముల నే నెత్తికొని పాఱిపోవుదు ననుకొంటిరా? ఏల మీ కీసందేహము? భక్తశిఖామణు లగుమీ కీపట్టుదల యేల? దర్శనమే యీయరా? ఆఁ! ఎంతమాట! రంగని మొగము ప్రసన్నముగ నుండలే దని గిజగిజ కొట్టుకొని దేవులాడితిరే! జ్ఞప్తి లేదా? తారకమార్గమునకై మీ రొకనిదర్శనమును గోరి పడరానిపాటులు పడుచున్నారు గదా? మీరే సర్వమని యెంచి మీవలననే కడతేఱవలయు నని నమ్మి యున్న నాకు మీరు దర్శన మీయకుండ నిరాకరించిన నెంతక్షోభముగ నుండునో పరతంత్రతాకష్టమెఱింగినమీకే తెలియకపోవుట యేల! ఒక్కపూట రంగనియాలయములోనికి మిమ్ము రానీయకుండ నిరాకరించినచో మీమన సెటులుండునో? ఇదియేనా మీభూతదయాపాటవము! సర్వసము లని, జ్ఞానసంపన్ను లని, కరుణాప్రపూర్ణు లని, శేషగుణసనాథు లని మి మ్మాశ్రయించితిని గాని యధికారితారతమ్యమును జూతు రనుకొంటినా? ఆశ్రితజనేంగితజ్ఞానశూన్యతగ నిరాకరింతు రనుకొంటినా? క్రూరమనస్కతచేఁ బొమ్మందు రనుకొంటినా? పాదములపైఁ బడినదానిని, ప్రబలగర్వాతిరేకమున మొగమైనఁ జూపక పాఱఁద్రోలుదు రనుకొంటినా? అందఱిమొగములందుకంటె మీతిరుముఖమం

దు లావణ్యాదు లధిక మని చూడ వచ్చితినా! ఈమాత్రపు మొగమునకు దృష్టిదోషము తగులు నని నిరాకరించితిరా! మీమ్రాకే గంటిమాపులతో నాపాపము లన్నియు నొకమాఱు భస్మము లగు ననియే చూడ వచ్చితినా! అందులకే వచ్చియున్నను మీ రిట్లు మొగమోటమి లేక నిరాకరింపఁ దగునా! దర్శన మఁట! ఈయ రఁట! ఏమో! దర్శన మేమి తత్త్వజ్ఞానమా! కైవల్యమా? పరమపదమా? భక్తులకు దర్శన మిచ్చి సంతసింపఁ జేయ లేనిమీతిరుముఖమండల మింకెందులకు? రంగమూర్తియే సమస్తజనసందర్శనప్రదాతయై, యఖిలభక్తవత్సలుఁడై, సర్వసులభుఁడై దుర్లభమైనపరమపదమునుసహితము భక్తుల కిచ్చెద నని శపథము చేయునట్లు తిరుత్తుళాయిని శిరముపై ధరించి యుండ రంగభక్తు లగుమీ కవ్యత్యస్తచింత లేల? చతుష్పాదజంతు వగు గజేంద్రుఁడు భక్తితో భూమినుండి కేకలు వేయ, వైకుంఠమునుండి, భార్యతోఁ జెప్పక, పెరియతిరువడిని చూడనే చూడక, పైన నుత్తరీయమైన నున్నదో లేదో యెఱుఁగక, పాదచారియై పరుగు లిడుచు ధావనావేగమునఁ గట్టుబట్ట యట్టె చలించుబొజ్జనుండి జారిపోవ, నిలువఁబడి బిగించుకొనిన నాలస్యమగు నేమో యని చేతితోడనే కుచ్చిళ్లు సడలిపోకుండఁ బట్టికొనుచు నందులకో యేమి చేయువలయునో కూడ నెఱుఁగనిమహాత్కంఠచేఁ దనకొంప మునిఁగిపోయినట్లు, తనపుట్టి మునఁగినట్లు శ్రీమహావిష్ణువు వచ్చి తనదివ్యముఖారవిందసందర్శనసేవ గజేంద్రునకు సాయించి యుండ, నట్టివిష్ణునిపాదదాసు లని, భక్తు లని, ప్రపన్ను లని లోకముచే నెన్నఁబడుచుండుమీరు— అట్టిమీరు—అయిదుమాసములనుండి మి మ్మాశ్రయించి, సేవించి, పూజించి, మిమ్మే మహావిష్ణునిగ నమ్ముకొని తిరింపవల

యు నని యెంచి—తులసికోటచాటున నిలువఁబడి "దర్శనమో, దర్శనమో" యని పెరుమాళ్లకో వెలచుట్టు గోపురములు ప్రతిధ్వను లిచ్చునట్లు మొఱ్ఱో యని యఱవ—చెక్కు చెదరకుండ—వలుసంత యావేగమైన నొందక—పాపము! అస్వతంత్రురాలెందులకు దర్శనము వాంఛించుచున్నదో తెలిసికొంద మను కొంచెముచింతయైన లేక—"దర్శనమునకు వీలు లేదు" అని యూహా! ఆహా! వార్తనంప సాహసించితిరి! షెబాస్! ఇది మీకే తగును! మీమొగమువంటిమొగములు లోకమున నెన్నికోటులు లేవు. తుచ్ఛ లగువిటాధములమొగము చూడ నొల్లక మీమొగమం దంతకంటె దైవకటాక్షవిశేషమున నేదియో కించిదాధిక్య మున్న దనియేకదా యిచ్చటకు వచ్చితిని. ఆమాత్ర మాలోచించుకొన నక్కఱ లేదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! దాని కిచ్చుటకు రమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—వలదు. వలకు. అందువలన నేమిప్రయోజన మగునో?

విప్ర—ప్రయోజన మే మున్నది! ఆమె చెప్పినట్లు, దర్శన మిచ్చుటలో మహాకష్ట మే మున్నది! ఇచ్చుట యిచ్చుట యనుటే కాని యేమి యీవలయును? తలఁ దీసి యామెచేతిలోఁ బెట్టవలయునా! మొగ మెత్తుకొని యొకనిముస ముండలేనా? కన్నులు తెఱచుకొని యొకయింతసే పుండలేనా? కష్ట మేమియు లేదు. వైష్ణవుల మైనమన కిది తగదు. ఆమెమాటలు సహేతుకములుగ నున్నవి.

శ్రీ—దేవా! నామనవి వినుఁడు. వలదు. ఎదుటకు వచ్చినతరువాత నామె తిరిగి పోదు. మీరు కఠినముగఁ బొమ్మన లేరు.

విప్ర—అదేమి మాట! ఇదివఱకు నేను బొమ్మనకుండనే నీవు చెప్పితివా? తిరిగి పోదని యెట్లు చెప్పఁగలవు? దర్శనమునకు రావల

దనిన నిన్నిమాటలు తులసికోటచాటున నిలువఁబడియే యాడి నది కాని యెదుటఁ బడినదా! తల నెత్తి వంచియైనఁ జూచినదా! అట్టి గుణవంతురాలు—

శ్రీ—అయ్యయ్యో! అది కనఁబడునో లేదోయని యట్టె మీరు చూచుచున్నారా?

దేవ—అయ్యా! మహాత్మా! ఇంకను దర్శన మీయరా? నావలన పాపమేమి కలిగెను? విటుల కీదేహము నమ్ముకొనకుండ మీ కర్పణము సేయుట పాప మయ్యెనా? దుష్కృతిభూయిష్ఠ మైనయిల్లు వదలుకొని మీపుణ్యావనమునకు వచ్చుట పాప మయ్యెనా? త్రాగుడును మాని తులసితీర్థమును పుచ్చుకొనుట పాప మయ్యెనా! జారులలెంపలు వాయించుట మాని వీరవైష్ణవుని పాదము లొత్తుట పాప మయ్యెనా! బూతుకూఁతల మాని పాశురములఁ బఠించుట పాప మయ్యెనా! మిరియాలపూసలపేరులు పారవైచి తామరపూసలపేరులు నహించుట పాప మయ్యెనా! చీనాంబరము వదలి చినుగులజేగురుగుడ్డను గట్టుకొనుట పాప మయ్యెనా? మీకుఁ దిరుమంజన మొసగ్చితినే! మీకాళులు గడిగి తీర్థముగఁ ద్రావితినే! మీబట్ట లుదికితినే! మీ యెంగిలిమెదుకులు శ్రీమహావిష్ణుప్రసాద మని కనుల కద్దుకొని భుజించితినే!—ఇట్టిసేవలో బదునాలుగవభాగము శ్రీరంగమూర్తికే నేను జేసియుండినయెడల నాతఁడు—నన్ను—నన్ను—నిష్కపటహృదయ నైననన్ను—దిక్కుమాలినయేకాకిని నైన నన్ను—అనన్యశరణ్య నైననన్ను—ఆపన్న నైననన్ను—ఆఁ! ఆఁ! ఇట్టినన్ను—

విప్ర—భక్తురాలా! ఇటు రమ్ము.

దేవ—(పరుగునఁ బోయి) ఇదిగో! వచ్చితిని. శ్రీవిప్రనారాయణమహా
గురవేనమః (చుట్టు తిరిగి సాష్టాంగ మాచరించును.)

విప్ర—అడియేఁ దాసోహం. (తనలో) ఈమె నాచుట్టు నెట్లు గిరగిర తిరిగెనో నాచిత్త మట్లే తద్గమన మనుసరించి లోన స్వప్రదక్షిణము చేసెను.

శ్రీ—(తనలో) ఇక్కడినుండి యింక నేను బోవలయును గాని యూరా కాసియుండ పోదు. గురువుగారికి రంగనిపైభక్తి పోవలయును గాని దీనిపై నభిమానము పోదు.

దేవ—స్వామీ!

శ్రీ—ఇంక స్వామి యెందులకు? దర్శన మైనది కాదా? పొమ్మా

దేవ—దర్శన మైనది కాని సెలవు పుచ్చుకొనుట యయినదా?

శ్రీ—ఇచ్చట కాయన కేమున్నది? పుచ్చుకొనుటకు నీ కేమి కావలయును? దయ యుంచి వేగ దయచేయుము.

దేవ—ఏమి మహాత్మా! నేను సెలవుతీసికొని పోవలసినదేనా?

విప్ర—భాగ్యము! (తనలో) రంగ రంగ రంగా! రంగ!

శ్రీ—సరి. సెలవైనది. నడు; నడు!

దేవ—ఊరక తొందరపడెద వేమి? మీ కిష్టము లేనపుడు పోక యిచ్చటనే యుండెద ననుకొంటివా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! అది పోదని చెప్పితివి కాదా? మనదొడ్డి దాని కేమి కాణాచియా? మన మేమి దానికిఁ బంచభక్ష్యపరమాన్నములతో నారగింపు లిడుచుంటిమా? మనము దానిచేత దాస్యము చేయించుకొనుటయే తక్క నది యానడుమ రోగముతోఁ బడి పోయినప్పుడైనఁ గానంతయుపచార మొనర్చితిమా? ఇల్లును,దల్లిని దోఁబుట్టువులను విడిచిపెట్టిన దిట్టమనల నేల విడిచిపెట్టలేకుండు నని యెంచితివి?

శ్రీ—ఇప్పుడు దేవరవారి నైచ్యానుసంధానము, స్వదూషణమును దానికిఁ దగినంతయుపచారములు చేయలే దనుటనుగూర్చియా?

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎట్లు గ్రహించితివి! భక్తురాలా! నీవు మాకంటె గుణసంపన్నురాలవు. మాకంటె దైవానురాగాధిక్యయుక్తురాలవు. మాకంటె నిశ్చలచిత్తవు అయిన నేమి? సంసారులలో నొకనితో నొకఁడు కలసి విడిపోవుట యెటులో భక్తులలోఁగూడ నట్లే. మాయందు దయ యుంచి నీవు దయచేయుము. అన్యథా యెంచకుము. (తనలో) రంగరంగరంగా! ఏదో యొకటి శీఘ్రముగఁ దెగతెంపు చేసికొనినఁ గాని మనస్సు శాంతిగ నుండదు. అబ్బ! రంగరంగరంగా! రక్షింపు. అపరాధుఁడను, అవగుణుఁడను. చంచలచిత్తుఁడను. రంగరంగరంగా!

దేవ—ఇఁకఁ బోవలసిన దేనా?

శ్రీ—కిక్కురుమనకుండ—

దేవ—రంగరంగరంగా! రంగా! (ఏడ్చును.)

విప్ర—అయ్యయ్యో! నిష్కారణముగ నిర్దోష నేడ్పించితిమి గదా! శ్రీనివాసా! నాగుండెలు తల్లడిల్లుచున్నవి. దాని నిఁక నేడువవల దని చెప్పుము.

శ్రీ—మన కేవఁడు చెప్పనయ్యా!

విప్ర—అట్లాడెద వేల? మన కంతపట్టరానిచింత యేమున్నది? ఏమొ! కొలఁదిదినములనుండి కన్నులయెదుట తిరిగినది గదా యని కాని—ఇంతకుఁ బరమయోగ్యురాలు!—పరమశాంతాత్మురాలు!—

దేవ—రంగరంగరంగా! (ఏడ్చుచున్నది.)

విప్ర—రంగరంగా! ఎంతపాపము! నాకు బుద్ధివచ్చిన దాదిగ నేఁడు నేడ్పించినట్లు వినలేదు. అట్టిచో నాతులసీవనములో నే, నాకన్నులయె

దుటనే నాకు సర్వోపచారములొనర్చినరంగదాసురాలే కఠినమగునాయాజ్ఞమూలముగనే యేడ్చుచుండ నేను సహింపఁగలనా? శ్రీనివాసా! నీవు పోయి యూరకుండు మని చెప్పుము. లేదా నే నెచ్చటికైనఁ బోదును.

శ్రీ—(తనలో) ఈతఁ డిటనుండి పోయిన మంచిదే కాని కదలనిచ్చిన నీతనివెంట యీమె పడిన మహాప్రమాదము సంభవించును. (ప్రకాశముగ) మహాత్మా! తాము మఱియొకచోటికి దయచేయ నేల? దేవదేవీ! ప్రశాంతమగునాశ్రమవనమును రోదనమున నపవిత్రమును జేయుచున్నావు. పో! పో! శీఘ్రముగఁబో!

దేవ—(కోపమును నటించుచు బిగ్గఱగ) పోకపోవుదునా? పోకపోవుదునా? ఇదిగో (వేగముగ నడచును.)

విప్ర—(తొందరతో) శ్రీనివాసా! ఆఁగు మని చెప్పుము. ఈమెనైఖరిఁ జూడ భయముగ నున్నది. ఎచ్చటికిఁ బోవునో శీఘ్ర మడుగుము.

శ్రీ—ఎచ్చటికిఁ బోయిన మన కేమి మహాత్మా! పిశాచమును వదలనీయరా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ దెలియదు. దేవదేవీ! ఎచ్చటకుఁ బోఁదలఁచితివి?

దేవ—ఎచ్చటకుఁ బోయెదనా? రంరంగరంగా! మీయొద్దనుండి నిష్కారణముగ మీరు గెంటివైచుటయే కాక నాప్రయత్నమును విఘ్నముగూడఁ జేయున ట్లపశకునపుమాటలఁగూడ నాడుచున్నారా?

విప్ర—చూచితివా? శ్రీనివాసా!

దేవ—స్వామీ! ఎచ్చటకుఁ బోవలయునో చెప్పవలయునా? స్వామీ! శిష్యున కాచార్యాభిమానమే కాని యాచార్యునకు శిష్యాభి

మాత్రమక్కఱ లేదా? అహా! దిక్కుమాలినయీబొందిలో నున్నయాత్మ నెంతసంతోషపెట్టితివి? చాలు; చాలు! ఎక్కడకుఁ బోనుంటినో చెప్పవలయునా? మీపాదసేవ నాకు లభింపదు గాని నాకష్టము లెట్లో కడతేఱకపోవునా? కడుపుచల్లనికావేరమ్మ లేదా? శ్రీరంగమూర్తి కిన్నిగోపురమండపాదులు గట్టుటకు భక్తు లిన్నికోటులరాళ్లు సంపాదించినప్పుడు నాగొంతుకకుఁ గట్టుకొనుట కంతరాయి తెచ్చుకొనలేక పోవుదునా?

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నామూలమున నామె కెంతపర్యంతము వచ్చినదో?

శ్రీ—ఆమెమూలమున మీకు వచ్చినంతమట్టున కింక రాలేదు లెండు. ఆత్మహత్యలో మొదట నశించునది శరీరము. భక్తిభ్రష్టతలో ముందుగ నశించునది యాత్మ. లోకము మీకొఱకు విచారపడ వలసినస్థితికి రానైయుండ మీ రామెకొఱకేల విచారింతురు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! నాకు భక్తి నశించుచున్న దనుచుంటివా?

శ్రీ—నే ననుట యెందులకు? మీకుఁ దోఁచుట లేదా?

విప్ర—నీ వాలోచింపకుండ నేల మాట లాడెదవు? మనము పొమ్మనుటచే నామె మరణింపఁబోవ నున్నది. కాన భక్తాభిమానమున, భూతదయాప్రోత్సాహమున, ప్రత్యక్షదుష్కార్యారంభవిఘ్నకరణాపేక్షచే నట్లంటిని గాని, లోకములో నందఱికంటె నామె నా కెట్లధిక యగును? నాకన్నులయెదుట జగత్తున నెందఱు స్వాభావికమరణము లొందలేదు? ఎందఱు బలాత్కారమృత్యుల నొందలేదు. వారందఱికొఱకు నేను విలపించితినా? మాతలిదండ్రులు నాయెదుటఁ బరమపదించినపుడు నేను గంటనీరైనఁ బెట్టితినా? అంతనిర్లిప్తతగఁ గాలక్షేపము సేయుచున్న నేనుదీని చావుకొఱకు వగ నొందుదు ననుకొంటివా? నేను వచ్చినఁగాని

10

నారంగభక్తి నశించునా? అది చచ్చిన సరే. లోక మంతవినాశ మందిన సరే.

శ్రీ—(తనలో) పాపము! దానిమరణ మీమహాత్మునకు లోకవినాశముగ నున్నది కాఁబోలు! స్త్రీసాన్నిధ్యమువలన బుద్ధిపూర్వకముగ నీతనిలోఁ గలిగినమార్పును భూతదయామాహాత్మ్య మని, కష్టదర్శనాసహిష్ణుత యని, పరిచయసంజాతాభిమాన మని యీతఁడు భ్రమ పొందుచున్నాఁడు. పాపము! ఋష్యశృంగునివంటి వాఁడు! అయిన నేమి? చెడిపోవ నున్నాఁడు.

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నా కిచ్చట రంగేశసేవ తక్క నితర మేమియు నక్కఱ లేదు. అక్కఱ లేదు. రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పటివఱ కింక స్వహస్తములతోఁ గొట్టుకొను నదృష్టము పోలేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రక్షించు; రక్షించు! చంచలచిత్తమునఁ బండుక్రోఁతిని—కఠినహృదయతను గటికవానిని—రంగరంగరంగా!

శ్రీ—(తనలో) భాగవతోత్తమమర్యాదకై తిట్టుకొనెడుతిట్టులు క్రమక్రమముగ సార్థకతలోనికి వచ్చుచున్నవి! (ప్రకాశముగ) నేను బండుక్రోఁతితోఁక-చివరనుండువేనను. కటికవానిపృష్ఠముక్రింది కొయ్యదిమ్మను. నారాయణ! నారాయణ!

విప్ర—వ్యర్థుఁడను. అనర్హుఁడను. నిరుపయోగుఁడను. రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

శ్రీ—నేను గర్దభాపమును. కుండపెంకను. గబ్బిలపుఁబెంటను. నారాయణ! నారాయణ! ఇదిగో! భక్తురాలు! ఆత్మహత్యమాట వరాకుపడి మాయిబుసులు వినుచున్నది కాఁబోలు! నము; నము!

దేవ—నీ వెంపులకుఁ గులికెదవు? చచ్చినకంటె నెక్కువపని జరుగక లేదు. భాగవతోత్తమా! తమయొద్దకు శుశ్రూషానిమిత్తము నన్నుఁ బంపినభక్తిసారముసీంద్రుని నేను దర్శించునెడల మీకా మహాత్మునితోఁ జెప్పవలసినమాట లేమైన నున్నయెడలఁ జెప్పుఁడు.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా! బొందితోఁ బరమపద మేగ నుంటివి! నీ కామహాత్మునిదర్శనమే! సెబాస్! ఎంతదాన వైతివి! ఏ తెలుకులవానితోడనో! ఏదూదేకులసాహెబుతోడనో! ఏకుంభీపాకముననో, ఏయినుపగానుగనడుమనో?—

విప్ర—ఈమె చక్రాంశసంభూతుఁ డగుమహాభక్తవరునిచే నిచటికిఁ బంపఁబడిన దనుమాట మఱచియేపోయితిని! ఆహా! గొప్పప్రమాదము! ఇప్పు డెట్లు? దీనిని వదలుకొందుమా? పూర్వాచార్యశాసననిరాకరణ మొనర్తుమా? రంగరంగరంగా! క్షమింపుము. నిన్ను సంతతము తలఁపకపోవుటయే కాక యీదుర్మార్గుఁడు నీభక్తశిఖామణులమర్యాదలుగూడఁ దీసివైచుచున్నాఁడు. రక్షించు. రంగరంగరంగా! రంగా!

దేవ—బ్రదికియుండి పావుగడియక్రిందవఱకు బానిసతన మొనర్చితిని గాన నీభక్తురాలను జేతిమీఁదుగఁ జంపఁదలఁచుటకు సాహసించితిరి కాని మీకు మంచిగాని చెడ్డఁగాని చేయక మీజోలికే రాక చిరకాలముక్రిందట వైకుంఠగతుఁ డగుమహాచార్యపురుషుని మఱల నిట్లేల చంపెదరు? భగవంతునికార్యము భక్తరక్షణము కాఁగ భాగవతుని కార్యము భక్తమారణమా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నాకీమాటలు వినఁ జైతన్య మెసలుచున్నది! ఈమె యిచ్చటికి వచ్చుటలో రంగదాసోత్తమాజ్ఞయే కాక రంగనియాజ్ఞకూడను. ఇఁకను దాని నుపేక్షింపఁ దగదు.

శ్రీ—మహాత్మా! తిరిగి యిట్లాడెద రేమి? ఇది యంత దొంగవేస మని నేను మీతో నెన్నిమాఱులు చెప్పియుండ లేదు. మీ కేల జ్ఞప్తి లేదు?

విప్ర—నీవు చెప్పినది నచ్చకపోవుటచేఁ గాబోలు! అయినను దొంగవేసము వేసినమోసకత్తె యిచ్చటనే యున్నది కాదా? ఆమెదొంగ తన మామచే నొప్పుకొనఁజేసి పొమ్మను.

శ్రీ—వలదు. వలదు. ప్రాణము విసిగి అదియే పోవును.

విప్ర—అట్లు కాదు. నీకుఁ దెలియదు. నీవు దానిఁగూర్చి యూహించి నదంత కేవల మూహము. అది సత్య మని చెప్పుటకంటె నసత్య మని చెప్పుటకుఁ గారణము లధికములుగ నున్న ట్లున్నవి. నీ యూహ యసత్యమై, యది భక్తురాలే యగునెడల మనకు భక్తసంహారణపాపము, భగవద్ద్రోహపాపము, భాగవతాజ్ఞానిరసనమహాపాపము నిశ్చయముగ వచ్చును. బాగుగ నాలోచింపుము.

శ్రీ—కాన నామెను బిలువక తప్పదా?

విప్ర—న్యాయముగఁ దప్పించుకొనుటకు దారి కనఁబడదు.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా! ఎంతప్రారబ్ధము సంభవించెను. (ప్రకాశముగ) దేవదేవీ! ఇటు రమ్ము.

దేవ—హా! హా! నన్నుఁ బిలుచుటకు నీ వెవఁడవు?

విప్ర—భక్తురాలా! నేను బిలుపు మంటిని. క్షమింపుము.

దేవ—మహాభాగ్యము. ఇదిగో! వచ్చితిని.

విప్ర—నీవు చెప్పఁదలఁచిన దేదియో చెప్పుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! ఇచ్చటకు నిన్నుఁ బొమ్మని భార్గవులు స్వప్నమున సాయించి రని నీవు చెప్పినమాట ప్రథమకల్పితము. రంగనిముఖ మప్రసన్నముగనున్న దని విచారించుగురుభక్తులవారిమాటలను నీవు

ప్రచ్ఛన్నముగ విని స్వప్నసాక్షాత్కృతశ్రీరంగరంగదాజ్ఞాప్రబంధానల్పకల్పవల్లిని నీవు మఱొకదాని నల్లితివి. నా కవి నమ్మకము లేదు.

దేవ—నీవు నీతండ్రికిఁ బుట్టితి వని నీకు నమ్మక మున్నది కద!

శ్రీ—మహాత్మా! ఎందులకు మీ కీబాధ! నా కీతిట్లు! ఋజువు కాఁదగనియంశము లెట్లు ఋజువుపడఁ గలవు? పూర్వాపశ్చాదంశములఁ బట్టి కొన్ని సత్యము లని గ్రహింపవలయును. అటులే కొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయును. కాని నిదర్శన మెట్లు చూపవచ్చును?

విప్ర—కొన్ని సత్యములుగఁ గొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయు నని యంటివే? ఇది సత్యముగనే గ్రహింపఁదగిన దేమో?

దేవ—గ్రహింపఁదగినయావశ్యకత లేదు. మీశిష్యుఁ డనిన ట్లన్నియు నసత్యములే. మీకు స్వప్నములు లేవు. తిరుభక్తిసారభగవానులు లేరు. శ్రీరంగదేవుఁడు లేఁడు. సరియేనా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! ఎంతపాపము! (చెంపలు వైచుకొనును.) ఎంతపాపము! మేము నాస్తికుల మగుదుమా?

శ్రీ—(తనలో) వేశ్యాదాసు లగుటకంటె నట్లగుటయే మంచిది. అందులో మతము లేకున్న నీతినైన నున్నది.

దేవ—నాస్తికులు మ ఱెక్కడనో యుందు రనుకొంటిరా? ఇక్కడనే యుందురు. నాస్తికు లనఁగ మ ఱెవ్వరో యనుకొంటిరా? వారును నరులే. నాస్తికులకుఁ గొమ్ములు తోఁక లుండు ననుకొంటిరా? వారు మీవంటివారే. నాస్తికత యనఁగ మ ఱెట్టిదోనా! ఇట్టిచిత్తస్థితియే.

విప్ర—భక్తురాలా! నాకు రంగభక్తియే తుఱుంచిన దని లోలోపల నుడికియేడ్చుచున్న నన్ను నాస్తికుఁ డని పిలిచి చంపివేయకుము.

నీచరిత్రస్వచ్ఛతనుగూర్చి యవిశ్వాస మీతనికిఁ గాని నాకుఁ గాదు. రంగనిపాదములతోడు. నీవు పరిశుద్ధురాల వని—పరమభక్తురాల వని—నాకుఁ బూర్ణమైననమ్మకము. కాని నాప్రారబ్ధముననో నాకుఁ దెలియనిమఱియేకారణముననో కాని నాకు రంగభక్తిలోఁ జలనము కొంత గలుగుచున్నది. మహాభక్తురాల వగునిన్ను శ్రీరంగమూర్తి నాకంటె నెక్కువగఁ గటాక్షించుటచే నా కల్లు తెఁచుచున్నదేమో? లేక నే నెఱుఁగనిదోషముచే నాపై రంగని కాగ్రహము కలిగినదేమో? ఎటులైన నిప్పుడు భక్తిలో నీకు లొంగిపోయితిని. రంగకృపాధికతచే నీవు కృతార్థతను బొందఁగల వని నాయసూయారహితమైనయభిప్రాయము.

దేవ—సరే. అయ్యా! శ్రీనివాసా! నాయాగమనముఁగూర్చి నీతోఁ జెప్పినశ్రీరంగభక్తిసారాచార్యప్రసంగ మంతయు నీకు నమ్మకము లేదు. కాన నది యంతయు నసత్య మనుకొందము. కాని—ఇటు చూడు—నేను నీ కెదుటఁ గనఁబడుచుంటినా?

శ్రీ—కన్ను లింక నున్నవి కాదా?

దేవ—ఇట్టిమర్భాష లాడిన నీ కది యాశ్చర్యమే—కాని, యది యటుంచుము. నేను నీవలెనే నరకోటిలోదాన నను నమ్మకము నీకున్నదా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—నే నిక్కడదానను గాక యెన్నటినుండియో వచ్చితి ననుజ్ఞప్తి నీ కున్నదా?

శ్రీ—సందేహ మేమి?

దేవ—అక్కడ నాకొకయద్దెకొంపయో సొంతయిల్లో యుండు నని నమ్మఁగలవా?

శ్రీ—కలను.

దేవ—నే నొకగల్లిగర్భమునఁ బుట్టినదాన నని విశ్వసింపఁగలవా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—నాకు సోదరులు, బంధుగులు మొదలగువా రుండిరనునమ్మక ము న్నదా?

శ్రీ—అది నా కెట్లు తెలియును?

దేవ—పోనీ! మీరు నాకు సోదరులు కారు గద? బంధువులు కారుగద?

శ్రీ—కాము.

దేవ—నే నిటకు రాకమునుపు నన్ను మీరు, మిమ్ము నేను నెఱిఁగియుం డ లేదుకద?

శ్రీ—నిన్ను మే మెఱుఁగము. నీవు మ మ్మెఱుఁగుదు వేమో?

దేవ—సరే. నే నెఱుఁగుదును. ఐహికసంబంధముచే మీపై నాకభి మానముండఁదగినకారణము లేమైన నున్నవా?

శ్రీ—లేనట్లే.

దేవ—సందేహింతు వేల? ఏకశాఖాసంబంధము గాని, ఏకగ్రామనివాస సంబంధము గాని, సంతతసందర్శనసంబంధము కాని, ఏకమిత్ర గ్రహణసంబంధము గాని, మఱియేసంబంధము గాని మీకు నా కున్నదా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—సరే మీరు కట్టుకొన్నవి కాషాయలే కద?

శ్రీ—ఔను.

దేవ—నేఁ గట్టుకొన్నది జేగురుపాత కాదా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—ఇంతకంటె మంచిబట్ట దొరుకక కిది కట్టుకొనలేదు కద?

శ్రీ—లేకపోవచ్చును.

దేవ—మీ మెడలోనివి నా మెడలోనివి తులసిపూసల పేరులేనా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—చిన్నమెత్తు బంగారము నాఁడుదాననయ్యు మెడఁగట్టుకొనుటకు దొరకకపోవుటచేఁ గాదుకద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీ రేకభుక్తిదీక్షులే కద?

శ్రీ—ఔను.

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీవును.

దేవ—ముష్టి యెత్తుకొనినను రెండవపూఁట మెదుకులు దొరుకకపోవుటచేత కాదుగద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీరు బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠులే కదా?

శ్రీ—దైవకటాక్షముచే నిప్పటివఱకు—

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీపూర్వవృత్తగులాటములు మే మెట్లు గనిపెట్టఁగలము?

దేవ—నే నిచ్చటకు వచ్చినతరువాత నైన నాబ్రహ్మచర్యవ్రతదీక్షలో భంగ మేమైన మీరు గాంచితిరా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—నేను యౌవనవతి నైనట్లు నీకుఁ గనఁబడుట లేదా?

శ్రీ—నే నది యెట్లు చెప్పఁగలను? పొంగలిగంగాళమువలె నున్నావు.

దేవ—సరే. నేను కురూపను గానట్లు నీకుఁ గనఁబడుచుంటినా?

శ్రీ—సురూపలను జూచి యేర్పితినా యేమి!

దేవ—పోనీ! నే నింద్రియలోలతగలదాన నైనయెడల నాకుఁ దగినమగని నెవనినో చూచుకొనఁగలనా?

శ్రీ—వైష్ణవాలయమున్నచోట మగలకు మాలకాకులకు లోటేమి?

దేవ—నేను మనగురువుగారికి సర్వోపచారములను జేయుచుంటినా?

శ్రీ—అందులకు గురువులే సాక్షులు.

దేవ—తుచ్ఛమైనయీశరీరమును పోషించుకొనుటకే నే నీబానిసతనమున కొప్పుకొంటినా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట!

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు మాటలాడ వేమి?

శ్రీ—గురువుగారు ప్రత్యుత్తరమును సాయించిరి కాదా?

దేవ—ఉండుకొనుటకు మాగ్రామమున నిండ్లు లేవా? తోముకొనుట కంట్లు లేవా? పట్టుకొనుటకుఁ గాళులే దొరుకవా? సేవించుటకు నరులే దొరుకరా? ఇట్టినీచత కొడఁబడి పరమనీచమైనయీ దేహమునే పోషించుకొనఁదలఁచినయెడల నింతకంటె సుఖకరమగుసేవావృత్తి మఱియొకచోట లభింపఁగలదు కద!

విప్ర—రంగ! రంగ! ఒకనికి దాస్య మొనర్చినదనుక నీ కేమి?

దేవ—శరీరపోషణమునకుఁ గాక—శరీరముకంటె భిన్నమైనయొకతత్త్వమును బోషించుకొనుటకు మనగురువులవారికి సేవలెనే యిల్లు వదలి వనముఁ జేరి కాషాయధారణముఁ జేసి బ్రహ్మచర్యవ్రత మొనర్చి యైహికేతరానందముకొఱకు నీకంటె నెక్కువసేవఁ జేసితి నని స్పష్టపడుచున్నదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! చెప్పవలసిన దేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు రెండుమాటలనుండి యామోదించుట లేదేమి?

శ్రీ—గురువులవారియామోదములు హెచ్చగుటచే నానోరు పడిపోయినది.

దేవ—శరీరభిన్నమైన తత్త్వ మాత్మయేకద?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—ఆత్మను సుప్రసన్నముగఁ బరిశుద్ధముగ, శేషగుణసంపన్నముగ గురుజనానురాగయుక్తముగఁ జేసికొనువాఁ డెవఁడు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! వాఁడేకదా భక్తుఁడు!

దేవ—అట్టిచో నీవు భక్తుఁడవు? నేను దొంగనా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట!

దేవ—అట్టిభక్తుఁడు స్త్రీ యైనప్పుడు దాని నేమందురు?

శ్రీ—భక్తునిభార్య యందురు.

విప్ర—ఆమె యిట్లు సహేతుకముగ మాటలాడుచుండ నీవు పరిహసించుట తగునా?

శ్రీ—ఈమె చెప్పినదంతయు నసత్యమని నాకు లోనఁ బ్రబలముగఁ దోఁచుచున్నప్పటికి నీమెకుఁ దగినప్రత్యుత్తర మీయలేనియశక్తి వలనఁ గలిగినదుర్జనత్వమునఁ బుట్టినవెఱ్ఱినవ్వును వెల్లడించితిని గాని యీమెను బరిహసింతునా!

దేవ—మహాత్మా! వింటిరా? కార్యకారణభావ మంతయు నీతఁ డొప్పుకొనినాఁడు. కాని పర్యవసానమునుగూర్చి నమ్మఁడఁట! దీని పేరు తలతిక్క కాదా? దీనిపేరు నాస్తికత గాదా?

విప్ర—అతనిపోలి నీ కెందులకు? నీవు మహాభక్తురాల వని నాకు సంపూర్ణవిశ్వాస మున్నది.

దేవ—భక్తురాలికి బహుమానము పరిత్యాగమా! ఈతఁడు కూడ భక్తుఁడే కదా? భక్తియే పొమ్మనుటకుఁ గారణ మగునెడల నీతని నేల పొమ్మనలేదు.

శ్రీ—అనని వేళ దాఁటినదా? మీరిద్దఱొకటియే యగుదురు. నన్నే వేఱుచేయుదురు.

విప్ర—నిన్నేల పొమ్మంటినో కారణము చెప్పెదను వినుము. నీవు భక్తురాలవు. నీవలన నెంతమాత్రమును లోపము లేదు. కాని

నీ యింటకు వచ్చినరెండుమూఁడుమాసములనుండి నా కేమో శా
ని యొకవిచిత్రమైన—

శ్రీ—(అపవారించి) ఆమాట చెప్పుకొందు నేమయ్యా! అది గృహచ్ఛిద్రమయ్యా! ఆత్మదోష మయ్యా! అది చలితేంద్రియత యయ్యా! అందుచేతనే భక్తిచ్యుతి యయ్యా! (నోరు మూసికొని) దాచఁదగినది వెల్లడించుకొందుర టయ్యా!

విప్ర—నాకు రహస్యము లేదు. నామన సాకాశమువలె సందఱికి బట్టబయలు కాఁదగినదే. అది నాదోషమే యగునెడల నిర్భీతిగ నొప్పుకొనెదను. దోషమును నిష్కపటముగ నొప్పుకొనుటయే దోషప్రాయశ్చిత్తము. హృదయమున నున్న దోషమును వెల్లడించుకొనక లోననే దాఁచుకొన్నయెడల వ్యాధివలె వృద్ధియై నశింపఁజేయదా? భర్తురాలా! అనిర్వచనీయమైనయొక మనస్థితి నీదర్శనమున నాకుఁ గలిగి వృద్ధి యగుచున్నది. అది యవాఙ్మనసగోచరమగుసుఖము నిచ్చుచునే యున్నది కాని—చూడు! ఏమార్గము ననుసరించి తరింపఁ దలఁచితినో యామార్గమునుండి యట్టె యిట్టె తప్పి—మఱల పడి—మఱల తప్పి—క్రమక్రమముగఁ దత్పథమునకు దూరముగఁ బోవుచుంటినో లేక యిఁకఁ బోదునో యనుభీతిచేత—

దేవ—శ్రీనివాసా! ఛీ!ఛీ!ఛీ! కుక్క అదిగో! తిర్వారాధనపుమడిసంచిని ముట్టుకొనినది.

విప్ర—అయ్యయ్యో! పొమ్ము! పొమ్ము!—

శ్రీ—(తనలో) కుక్క సాలగ్రామసంపుటము నైదుమాసములక్రిందటనే స్పృశించినది. ఇఁకను నోటఁ గఱచుకొనిపోవుటయే తరువాయి! ఛీ! ఛీ! ఛీ! (లోనికిఁ బోవును.)

దేవ—(విప్రనారాయణుని రెండుచేతులు గట్టిగఁ బట్టుకొని) మహాత్మా! నన్ను వదలకుఁడు. నేను మిమ్ము వదలను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! నాచేతులను వదలుము. లోపలనేదియో యాపాదశిరఃపర్యంతము జలజల లాడుచున్నది. ఒడలు పులకిత మగుచున్నది. రంగరంగరంగా! నన్ను వదలుము. నే నిదివఱకు నీతోఁ జెప్పుకొనినవికార మిదియే. ఇది నీవలననే కలిగినదికాన నీవు దూరముగ నుండి నన్ను క్షమింపుము.

దేవ—నావలన లోప మేమైన నున్నదా? నాయొడలు పులకిత మైనదో లేదో చూడుఁడు. (అతనిచేతితోఁ దన్ను స్పృశింపఁ జేయును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! నీవలన నొంతమాత్రమును లోపము లేదు. నీకు నావంటిమనస్స్థితి లేదు. నాప్రారబ్ధమున నాకుఁగలుగుచున్నది.

దేవ—లోపము మీదైయుండ శిక్ష నాకేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నాకేమియుఁ దెలియ కున్నది.

దేవ—ఇంద్రియనిగ్రహమున నాశక్తినిగూర్చి నన్నడిగినంతవఱకు కంద ఱెఱుఁగుదురు. నేను మిమ్ముల నాశ్రయించుటకు వచ్చితి నని లోక మంతయు వెల్లడి యైనది. ఇప్పుడు మీరు నన్ను వదలుకొనఁగనే భక్తుఁ డగువిప్రనారాయణుఁడు దేవదేవిని జూచి పండ్లిగిలింపఁబోవ, దేవదేవి యాతని నిరాకరించి, తిరస్కరించి, వెడలిపోయిన దని మీకుఁ గలుగఁదలఁచినయప్రతిష్ఠ నేను గాదుకదా! లోకమైన సహింపలేదు. నామూలమున నట్టిదుర్వాక్యము ప్రబలుటకంటె నే నివ్వె డిక్కడనే ప్రాణత్యాగ మొనర్చుట మంచిది. నేను సర్వసిద్ధముగ నున్నాను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ప్రాణత్యాగమేల?

దేవ—అటు లంటిరి కాన. మీవనములో నే నుండెదను. మీకుఁ దఱచుగఁ గనబడను. చెట్టుచాటునగాని శ్రీనివాసునిచాటునఁ గాని

కూరుచుండెదను. నేను లేనట్టే మీరు భావింపవచ్చును. మీ యాత్మనురక్షించుకొనుఁడు. నాయాత్మను గాపాడుఁడు.

విప్ర—నీవు తలఁచుచుఁగ నాకుఁ గనబడక పోవుటచేత నిట్టిమనస్థితి క్రమముగ నశించు నని నీయభిప్రాయమా?

దేవ—నశింపనే నశించును. నశింపక వృద్ధియగునెడల నటుపైనఁ జూచుకొనవచ్చును.

విప్ర—వృద్ధి యగుటయే! రంగభక్తిచే నిర్మూలన మొనర్తును గాని—

దేవ—చిత్తము. మఱింత మంచిది.

విప్ర—నాచేతు లింక విడువుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పటి కింతతో సరిపెట్టెదను. (విడుచును.)

విప్ర—నీవు తులసికోటచాటున కింకఁ బొమ్ము.

దేవ—చిత్తము. (పోవును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

దేవ—(తనలో) లెంపలు కొట్టుకొన్న సరే, ఇాకఁ దల నేలను వైచి మోదుకొనిన సరే, గొంతుకవఱకుఁ బూడ్పించుకొని గోతిలోఁ గూరుచుండినసరే, కాళ్లపైఁ దలక్రిందుగ వ్రేలాడిన సరే, రంగభక్తి జల్లున జాఱిపోక మానదు. దేహమునఁ బ్రవేశించిన విషము జరజర తల కెక్కక మానదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

గీ. కష్టదశవచ్చెనయ్యో! రం ♦ గయ్యో! నాకు
నిశ్చలంబుగ నీభక్తి ♦ నిలువ దయ్యో!
నాదు ప్రారబ్ధ మేమొ రం ♦ గా! శుభాంగ!
యెట్లు నిలువఁబెట్టెదో నన్ను ♦ నింకమీఁద.

ఆ. వె. బుద్ధి దొంగగొడ్డు ♦ పోలిక నట్లెట్లు
పరుగు లిడును దుచ్ఛ ♦ ఫలముఁ గోరి

దానిమెడను గుదియఁ ♦ దగిలించి నీయొట్ట
యొదుటఁ గట్టిపెట్టు ♦ మింక రంగ!

దేవ—(తనలో) దొంగగొడ్డునకు గుదియ నైచినంతమాత్రమునఁ బరుగు లడఁగవు. అంతకంటె దొంగ దగుమఱియొకగొడ్డుతో లంకె వేయవలయును. అదియుఁగూడ సిద్ధముగనే యున్నది కాదా?

విప్ర—శ్రీనివాసుఁడు లోనికిఁ బోయి యింకను రాకున్నాఁడు—ఇది యేమి? నిశ్చలభక్తితో రంగని దలఁచుచుండ నింతలో శ్రీనివాసుఁ డేల స్మృతికిరావలయును? (ఆలోచనమునటించుచు) అదిగో! దొంగగొడ్డు—పాఱిపోవుట—యనుమాటలు కుక్క—మసిసంచి—తగులుట—పాఱిపోవుట—యనుసంశముల జ్ఞప్తికిఁ దేఁగ నందుపైఁ గుక్కను గొట్టఁ బోయిన శ్రీనివాసుఁడు స్మృతికి వచ్చినాఁడు. భక్తినిశ్చలత్వమైఖరి యిట్లున్నది రంగరంగ రంగా! ఏమి చేయుదును? నాబ్రతు కింక నధోగతియేనా? అయ్యయ్యో! రంగా! రంగ! నీపవిత్రనామమును నోట స్మరించుచుండ మనసులో దొంగకుక్క సంచరించుచున్నది. ఇట్టిపరమపాపిష్ఠుఁడ నైననేను నిన్నింక స్మరించిన వినియోగ మే మున్నది? మీఁదుమిక్కిలి పాపముకూడ నేమో! అయ్యయ్యో! రంగ! రంగరంగా! (తలపైఁ గొట్టుకొనును.)

దేవ—(తనలో) నీవు నెత్తిపైన నీచేతులతోఁ గొట్టుకొనిన రసము లేదు. నేను ముందు నాట్యము సేయుచుండ, మాయక్క వెనుక తాళపుహంగు వేయ, నీవు వెనుకఁ దిత్తి నూఁదుచుఁ గునికిపాటులు పడి యూఁద మానివేయ, నప్పు డెడమచేతితాళపుచిప్పతో మాయక్క నీనెత్తిపై టంగున బ్రహ్మరంధ్రస్థానమునఁ గొట్టినప్పుడు—అదిరసయుక్తమైనదెబ్బ! ఆదెబ్బతో గిరగిరఁ దిరిగి తలప్రాణము తోఁకకు వచ్చినప్పుడు రంగభక్తి తిరుగఁ గుదు

కవలయును గాని యిప్పుడు నిప్పులలోఁ బడి దొరలినఁగాని విని యోగము లేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నాబుద్ధి నిశ్చలముగ నుంచవా? (గొంతుక బాగుగ సవరించుకొనుచున్నాఁడు.) రంగా! (కేక వేయును.) గొంతేమో మోటుగను జీరగలిగినట్లు వచ్చుచున్న దెందుచేతనో? ఆహా! మృదులనాదము చెప్పవచ్చినప్పుడు దేవదేవిదే. అది రంగనామము స్మరింప నాయెడలు జలజల మని యమితానంద మిచ్చిన ట్లుండెను. దానిని నాప్రక్క నుంచుకొని దానిచే రంగనామమును స్మరింపఁజేయుచు నేను సుఖముగ వినుచుండినయెడల నేను స్మరించుటకంటె నెక్కువఫలప్రద మేమో యనుకొందును. కాని ఇది యెక్కుప్రారబ్ధము సంభవించెను. అది నాకంటఁ బడుటకు వీలు లేదు. ఆసమయమున నేను గన్నులు మూసికొని వినువెడల నదియూ కినఁబడను. చిత్తమునకుఁ జక్షువుల గుండ బాహ్యప్రవర్తనము లేకుంటచే మఱింత నిశ్చలత గుదుర వచ్చును. చూడు! దేవదేవీ! అక్కడనే యుంటివి కాదా?

దేవ—(ఎదుటికి వచ్చి నిలువఁబడి) ఏమి సెలవు?

విప్ర—(కన్నులకుఁ జేయి యడ్డము పెట్టుకొని) నిన్ను నాయెదుటికి రమ్మంటినా?

దేవ—"చూడు. దేవదేవీ!" యని మీ రంటిరి కాదా? ఎదుటకు రాకుండ నెట్లుచూడఁ గలను?

విప్ర—(ఒక్కసారి దానివంకఁ జూచి) సరే—సరే! నీవు పోయి చాటుననే యింకఁ గూరుచుండుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పుడు నావంక నీతఁడు చూచినచూపు వెఱ్ఱిచూపే! ఏమియు సందేహము లేదు. ఇట్టిచూపు చూడఁగ నీతని నెన్నఁడునుజూచియుండ లేదు. పుటములు పూర్ణముగఁ బడనియభ్రక

పులిబిళ్లలోవలె నీతనికంటిచూపులో నొకచిత్రమైనతళుకు, కొలఁదిపాటిరక్తియుఁ గానఁబడినవి. అయ్యవారులగారిభక్తి కింక నాశ్వాసాంతమే!

విప్ర—ఊఁ, అనుసరికి పాపము! పిలిచితి నేమో యని పరుగునవచ్చెను. ఏమిగురుభక్తి! ఏమి యాజ్ఞావిధేయత! ఏమి గురూపచారాభిలాషోత్కర్షత! శ్రీనివాసుఁడుకూడ మంచివాఁడే, అతఁడుగూడ నాసుఖమును జూచువాఁడే కాని, ఏమైన నేమి? పురుషోపచారములకొఱకేర్పఱుపఁబడుస్త్రీ యొనర్చిన ట్లుండునా? కాని, ఆతనికి దీనికిఁ బెద్దవైరముగ నున్నది. నాప్రారబ్ధఫలములలో నీగృహకలహ మొకటి. చెప్పినట్లు శ్రీనివాసుఁడు వినఁడు. దీనితో జెప్పుటకే మనసొప్పదు. శ్రీనివాసుఁ డిదిగో వచ్చుచున్నాఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—ఏమైనది?

శ్రీ—అంతయు ధ్వంస మైనది.

విప్ర—తిరిగి యింకఁ బనికిరాకుండఁగనే?

శ్రీ—సంచిని నోటఁ గఱచుకొనిపోవ నే నడ్డుదగిలితిని. దాని నింట నుంచి స్నానము చేసి వచ్చితిని. స్నాన మొనర్చినఁగాని తాఁకఁదగనిపవిత్రవస్తువును దాఁకి స్నానముచేయవలసినదుర్గతి యెట్లు పట్టినదో! మహాత్మా! దేవదేవి యేది?

విప్ర—దానిమాట కేమి గాని ముందీమాట చెప్పుము. అయ్యయ్యో! ఎన్ని సాలగ్రామసంపుటములు! ఎంత దేవతార్చనార్హసామగ్రి! ఇది యంతయుఁ దిరిగి పరిసుద్ధి యింతట నగునా?

శ్రీ—దానిమాట కేమి? అది చెడినమాత్ర మేమి? నిముసములో బాగుచేయవచ్చును. పులికాపో, తిరుమంజనమో, నాశ్రాద్ధమో,

ఏదో యేడిచి నేను బాగుచేసెదను. దేవదేవిమాట యేమో ముందు చెప్పుము. ఇది పోయినఁగాని మనకు గతులు నిలువవు. భ్రష్టుల మైనతరువాత మాత్రము మనల గడ్డిమసితోఁ దోమిన సరే, తడిపిన సరే, అరగదీసిన సరే, సాగఁదీసిన సరే చంపిన సరే, తగులఁబెట్టినసరే కాని మడిసంచివలె మాత్రము మఱల పవిత్రము గాలేము.

విప్ర—నిమ్మళము! అది యథాచోటుననే యున్నది.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! పోయినది కాఁబోలు నని సంతసించితినే! ఎంత ప్రారబ్ధమయ్యా! ఎందుల కుంచితిరి?

విప్ర—మఱేమియుఁ దొందర లేదు. కారణ మేదో సావకాశముగఁ జెప్పెదను. నాతో లోనికి రమ్ము. చూడు! అక్కడ దేవదేవి యున్నది. దానిని నేను జూడను. కాన ముందు దానిని జట్టునఁ బొమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—మన స్త్రీవిద్యోపాసన మెందులకయ్యా! దేవిదేవీ! ముందు నీవు పొమ్ము. (దేవదేవి పోవుచున్నది.)

శ్రీ—మహాత్మా! గడియగడియకుఁ గ్రిందిక్రిందికి జారుచున్నారు. మిమ్మాఁపుటకు నాతరము గాకున్నది. మహాత్మా! మీరే కొంత పూర్వచింత చేసికొని మనసుఁ గుదుటఁ బఱచుకొనినఁ గాని యెంతమాత్రమును వినియోగము లేదు. మహాపత్తు రానై యున్నది. మిమ్ముఁ గాపాడుకొనుఁడు. నన్ను రక్షింపుఁడు.

విప్ర—వెఱ్ఱివాఁడా! నే నంతచపలుఁడ నగుదు ననుకొంటివా? తొందర యేమియు లేదు. లోనికిఁ బోవలయును. చూడు! దేవదేవి వెళ్లినదేమో?

శ్రీ—అప్పుడే వెళ్లినది.

విప్ర—ఆఁ! కాలిచప్పుడైన వినఁబడకుండ నెట్లు పోయినది.

యేదో యేడిచి నేను బాగుచేసెదను. దేవదేవిమాట యేమో ముందు చెప్పుఁడు. ఇది పోయినఁగాని మనకు గతులు నిలువవు. భ్రష్టుల మైనతరువాత మాత్రము మనల గడ్డిమసితోఁ దోమిన సరే, తడిపిన సరే, అరగదీసిన సరే, సాగఁదీసిన సరే చంపిన సరే, తగులఁబెట్టినసరే కాని మడిసంచివలె మాత్రము మఅల పవిత్రము గాలేము.

విప్ర—నిమ్మళము! అది యాచాటుననే యున్నది.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! పోయినది కాఁబోలు నని సంతసించితినే! ఎంత ప్రారబ్ధమయ్యా! ఎందుల కుంచితిరి?

విప్ర—మఱేమియుఁ దొందర లేదు. కారణ మేదో సావకాశముగఁ జెప్పెదను. నాతో లోనికి రమ్ము. చూడు! అక్కడ దేవదేవి యున్నది. దానిని నేను జూడను. కాన ముందు దానిని జట్టునఁ బొమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—మన శ్రీవిద్యోపాసన మెందులకయ్యా! దేవిదేవీ! ముందు నీవు పొమ్ము. (దేవదేవి పోవుచున్నది.)

శ్రీ—మహాత్మా! గడియగడియకుఁ గ్రిందిక్రిందికిఁ జారుచున్నారు. మిమ్మాఁపుటకు నాతరము గాకున్నది. మహాత్మా! మీరే కొంత పూర్వచింత చేసికొని మనసుఁ గుదుటఁ బఱచుకొనినఁ గాని యెంతమాత్రమును వినియోగము లేదు. మహాపత్తు రానైయున్నది. మిమ్ముఁగాపాడుకొనుఁడు. నన్ను రక్షింపుఁడు.

విప్ర—వెఱ్ఱివాఁడా! నేనంతచపలుఁడ నగుదు ననుకొంటివా? తొందర యేమియు లేదు. లోనికిఁ బోవలయును. చూడు! దేవదేవి వెళ్లినదేమో?

శ్రీ—అప్పుడే వెళ్లినది.

విప్ర—ఆఁ! కాలిచప్పుడైన వినఁబడకుండ నెట్లు పోయినది.

శ్రీ—అది కనఁబడక పోయిననుఁ గాలిచప్పుడైన వినఁబడినది కాదుగదా! యని విలపించుచుంటిరా? ఆహా! ఈదిక్కుమాలినతలుపుచాటు తారుటలు, సందుగొందులనిక్కిచూచుటలు మొదలైనఘోష కూడ నెందులకు?

విప్ర—ఇటులా నీవు నన్ను గ్రహించితివి? దాని నియమ మెంతపట్టుదలతో జరుపుకొనుచున్నదో యని నేను సంతసించుచుంటిని.

శ్రీ—ఆపట్టుదలలోఁ బదునాల్గవవంతయిన మీకు లేకపోయెనే య. ని నే నేడ్చు చుంటిని!

విప్ర—తొందరలేదు. మడిసంచి బాగుచేసికొని మఱల నిప్పుడే యిక్కడకు వత్తము రమ్ము.

శ్రీ—మనను బాగుచేసికొనుట యంతకంటె ముఖ్యమైనపని.

విప్ర—సరే. మఱల వచ్చి చూచుకొనవచ్చును. రమ్ము.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

చతుర్థాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణునిపుష్పారామము.]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు.)

విప్ర—గీ. నోరు రంగగంగా! యనఁ ♦ జోరబుద్ధి
యందు నాదేవదేవి య ♦ ల్లాడుచుండుఁ
గన్నులను మూసి రంగని ♦ గాంచఁ బోవఁ
దొయ్యలిమొ నవ్వుచు నెదుటఁ ♦ దోఁచుచుండు.

గీ. దానిపైబుద్ధి మానఁగఁ ♦ దలఁపడినకొ
లంది తద్యోజనమె ప్రబ ♦ లముగ నయ్యె
మఱి వదలఁచినయంశంబు ♦ మఱవఁబూను
కొలఁది స్మృతిలోన బిగ్గఁ దా ♦ ర్కొనినయట్లు.

గీ. చిత్తమందు వేశ్యారక్తి ♦ చేరుకొలఁది
రంగభక్తి దూరం బయ్యె ♦ రసము కచిక
పీల్చినకొలంది తన్మధ్య ♦ విలసితమగు
వాయుమూర్తి యెగసి పోవు ♦ వైఖరిగను.

గీ. దివ్యముగఁ బూర్ణముగ రంగ ♦ దేవుఁ డిచ్చు
నాస్యసేవ ముత్ప్రదము; కా ♦ దనఁగఁ దప్పు

(లెంపలువైచుకొనును.)

కాని పూలమాటున నింత ♦ గానఁబడుచు
తిరుమొగము సేవ ముద మెంతో ♦ తెలియఁ దరమె?

గీ. ఎప్పుడు కనఁబడ దొకవేళ ♦ నెదుట బడఁగ
వలయునప్పుడైన మాసిన ♦ పైఁటచెఱఁగు
మాటునఁ దళుక్కు మని మెల్ల ♦ మాయ మగును
జలదగతశతక్రతుధనుః ♦ కలికి వలెను.

(దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ — ఈతఁ డేదో పైకి యనుకొనుచున్నాఁడు. ఇచ్చట నుండి విందును.

విప్ర — ఈదిన మిచ్చట నేఁటి యొక చిన్న పురాణకాలక్షేపమును నన్నుఁ జేయుమని శ్రీనివాసుఁ డూరక బలవంత పెట్టుచున్నాఁడు. కాలక్షేపకర్తను గాలక్షేపప్రియుఁడ నగునాకు భక్తిరహితముగనే కాని కాలక్షేపము గాకయున్నది. పూర్వాచార్యప్రసాదితగ్రంథములలో దేనినైనఁ జదివినయెడల నాకుఁ దిరిగి మనసు కుదుట పడునేమో యని శ్రీనివాసుఁడు దేవులాడుచున్నాఁడు కాబోలు!

గీ. చదివినంగాని చిత్తంబు ♦ కుదుటఁ బడదు
వ్యాధి కుదుటఁ బడకుండఁగఁ ♦ జదువు టెట్లు?
పెండ్లి కాకుండఁగ మదవుఁ ♦ బిచ్చి పోదు
పిచ్చి కుదురకయుండినఁ ♦ బెండ్లి కాదు.

ఏమి సేయవచ్చును!

దేవ — (తనలో) ఇట్టిసంధిని వారకాంత నుంచుకొనుటకంటెందారికి మార్గము మఱియొకటి లేదు. (తులసికోటచాటున నాలకించుచుండును.)

విప్ర — అయ్యో! శ్రీనివాసుఁ డింక నేదో పూర్వాచార్యకృతగ్రంథ మొక్కటి తెచ్చి చదువు మని చెప్పును గాఁబోలు! శిష్యుఁడు గురువునకుఁ జదువు మందిదని బోధించుట గురువు చదువుకొన

కుండ మాల్గుట! ఇట్టిరీతిగా వ్రాబదు కన్నది! (శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

శ్రీ—స్వామీ! వచ్చితిని. నామనవిని మన్నింపవలయును.

విప్ర—దేవదేవి యింక రాలేదేమి?

శ్రీ—(తనలో) ఈతని కెంతసేపును దృష్టి దానిపైననే నిల్చియున్నది. (ప్రకాశముగ) స్వామీ! పురాణశ్రవణమును నే నపేక్షించియుండఁగ దేవదేవీదర్శనమును మీరు వాంఛించుచుంటిరా?

విప్ర—పాపము! అదిమాత్రము వినవలదా? ఉన్నవా రిద్దఱుశిష్యులు వారిలో నొకడు వచ్చి యొకతె రాకుండునెడల నాకుఁ గాలక్షేప మెట్లు జరుగఁగలదు. కావున దానిని గూడఁ బిలువుము.

శ్రీ—ఇదిగో! వెళ్లి వచ్చెదను.

విప్ర—అక్కఱలేదు. ఇక్కడనుండియే బిగ్గఱగఁ బిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ—(ఎదుటఁ బడుచున్నది.)

శ్రీ—అయ్యయ్యో! ప్రమాదము! స్వామీ! ఈవిసరుకఱ్ఱను మీవెనుకను కడ్డముగ నుంచుకొనుఁడు. (ఇచ్చును.) దేవదేవీ! నీ విచ్చటకు వచ్చి యెంతసే పైనది?

దేవ—నీవు రాకముందే వచ్చినాను.

శ్రీ—నీవు రాలేదని యింతసేపు గురువుగారు నాతోముచ్చటించుచుండఁగ వినియుండియు వచ్చితి నని చెప్పలేకపోయితివా?

దేవ—చెప్పినయెడల నీతోఁ బ్రసంగింపనిదే యేల యుత్తర మిచ్చితి వని నీ వధిక్షేపింతు వేమో? అది గాక నాకుఁ గునికిపాట్లుకూడ వచ్చినట్లున్నది.

విప్ర—అసురసంధ్యవేళఁ గునికిపా ట్లేమి? దేహములో నేమైన నాతో [illegible]లోపముగ నున్నదా యేమి?

శ్రీ—ముందుజరుగబోవుపురాణమీయదగినఫలమిప్పుడేయావేశించినదా?

విప్ర—మాట లాడ వేమి? ఏమైన జబ్బుగా నున్నదా?

దేవ—ఉన్న యెడల నెవనితోఁ జెప్పుకొనను?

శ్రీ—వైద్యునితో—

విప్ర—అదేమి మాట? దేవదేవీ! నీవు మాకు సకలోపచారములు చేయుచుండ నీక్షేమమున్మాత్రము మే మరయ నక్కఱలేదా? మే మంత యవిశ్వాసముగ వర్తింతుమా?

శ్రీ—అయ్యా! విసరుకఱ్ఱ జారిపోవుచున్నది. కొంచెము పైకుంచుకొనుఁడు.

విప్ర—(తనలో) విసరుకఱ్ఱ కాదోయి! మనసు.

దేవ—మ కేమియుఁ దొందర లేదు. కాలక్షేపమును గానిండు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇదిగో! కోశము. (విప్పు చున్నాఁడు.) అయ్యో! తీర్వధ్యయనమంత్రములకట్ట పట్టుకొని వచ్చితిని. పోయి యాచార్యగ్రంథములఁ దెచ్చెదను. (పోవును.)

విప్ర—(తనలో) తద్దినపుమాత్రములా? అయిన నేమి? నాభక్తి కింకఁ బరమకైంకర్యమే కావున శ్రాద్ధమంత్ర మైన సమయోచితముగనే యున్నది. (ప్రకాశముగ) ఈదిక్కు మాలినవిసరుకఱ్ఱతోఁ బ్రయోజన మేమి? (పారవైచి) దేవదేవీ! నీదేహములోనిబాధ యేదో చెప్పెదవా లేదా?

దేవ—చెప్పెదవా లేదా యని యడిగితిరి. చెప్పవలయు ననియే యున్నది. చెప్పలేకుండ నున్నాను.

విప్ర—ఏమి? సిగ్గుపడు చుంటివా?

దేవ—మహాత్మా! సిగ్గు విడిచిపెట్టి యెంతకాల మైనది! సిగ్గు గలిగియుండినయెడల నింతసాహస మొనర్చి యిల్లును బంధువులను సంపదను వదలి యొక్కతెనై పురుషు నాశ్రయింప నింతదూరము

వచ్చి యుందునా? అప్పు డున్నభక్తితీవ్రతచే నాకు స్త్రీత్వ
ము, సిగ్గు, భయము కూడఁ గనఁబడ లేదు. నన్నుఁ బ్రాపించి
కసమస్తసంబంధదూరముగఁ జేసినయాభక్తి యిప్పుడు నిలువ
రాదా? నామహాకర్మము!

విప్ర—నీభక్తి నిశ్చలముగనే యుండెనుగాదా?

దేవ—ఉండెను. ఎప్పుడో!

విప్ర—ఇప్పుడో?

దేవ—పోయిందు. మీకెందులకు? నాప్రారబ్ధ మెట్లున్నదో యట్లే జ
రుగును. మీ కేమి హృదయపటుత్వము గలపురుషులు. రంగ
భక్తి జాతి రక్తి హృదయమం దెక్కుచున్నను బలవంతముగఁ
ద్రోసివైచుచుందురు. మనసు వెంటనే త్రిప్పుకొని తిరిగి భక్తి
లోఁ బడి గానమో కాలక్షేపమో చేయుచు భక్తిని స్థిరపఱు
చుకొందురు.

విప్ర—దేవదేవీ! ఏమి? నీకుఁగూడ నాకువచ్చినస్థితివంటిదే వచ్చినదా
యేమి?

దేవ—అట్టిదే యైనయెడల నింతబాధ యేమి? నెత్తిపైకి సూర్యుఁడు
వచ్చినప్పు డక్కడకు వచ్చి యిప్పటివఱకు నేనేడ్చినయేడు పేమి
చెప్పఁగలను? అబలను. అందఱిని వదలి యిచ్చటకు వచ్చినదా
నను. అందులోఁ గేవల మమాయికను. అదిగాక నాదుర్గతిచే
నమితానురాగపూర్ణహృదయను—

విప్ర—నిజమే. అనురాగాధిక్య మున్నహృదయమందే కాని భక్తి నిలు
వదు.

దేవ—నిలిచిన దేదీ? తల్లికి సోదరులకు శత్రువు నైతిని. ఊరివారికిట్టుల
కుఁ బాత్రమ నైతిని. సర్వము మీరే యని మీపాదములఁబడి
తిని. నాపుణ్యవశమున భక్తి ప్రబలుచున్న దని పొంగిపోయితిని.

ఇంతలో నిట్టుబోరలఁ బడుదు నని యెఱుఁగక పోయితిని. హా! స్వామీ! నా కింక నేది గతి?

విప్ర—నీ కిప్పుడు కలిగినమనోవికారము నావలననే కలిగిన దని నీకు నమ్మకమా?

దేవ—అయ్యో! స్వామీ! భక్తి భగ్నమై పోవుటచేఁ గాఁబోలు సిగ్గు తిఱిగి నన్నావహించుచున్నది. ఈమనోవికార మెట్టిదో యిది యెందులకుఁ గలిగెనో నేనుమాత్ర మెఱుఁగుదునా? పెద్దదాన నైనది మొద లిప్పటివఱకు సన్యాసమ్మవలెనే కాలక్షేపము చేసితినిగాని యాఁడుదానిముద్దుముచ్చట లెన్నడైనఁ నెఱుఁగుదునా? అయ్యయ్యో! నాయీడువారలు పట్టుబట్ట లని—కాసులపేరు లని—కాటుకరేఖ లని—చందనపుఁబూఁత లని,—యత్తరువు లని—ముద్దుముద్దుగ మగ లని—ముద్దు లని—కౌఁగిలింత లని—మొదలు తెలియనిమహానందములతోఁ జిలుక, గోరువంక వలెఁ గిచకిచ లాడుచుఁ, గలకల లాడుచు, గుబగుబ లాడుచు, మురియుచుఁ, గులుకుచుండ—

విప్ర—అబ్బ! ఒడలు పులకాంకిత మగుచున్నది.

దేవ—నాప్రారబ్ధము! నాకుఁ దులసిపూసలపేరులు! జేగురుపాఁతలు! తల నల్లుకొనినజడలు! ఏకభుక్తులు! బ్రహ్మచారిణీవ్రతములు! దాసరమ్మవేసములు! అధశ్శయనములు! పరదేశగమనములు! బానిసతనములు!—ఇంతే కాదా? ఇన్నిఁటికిని ప్రధానమైనయీరంగ భక్తియైన నిలువఁబడ నాయంతది లేనేలే దని సంతోషించియే యుందును. అట్లు కాక—

విప్ర—అట్లుకాక—ఇప్పుడు క్రొత్తగాఁ గలిగినచిత్తస్థితిని నిర్వర్ణింపలేవా?

దేవ—పురుషులు, ప్రాజ్ఞులు, విద్వాంసు లయినమీరే యశక్తులై యుండినప్పుడు స్త్రీని, నప్రాజ్ఞను, ప్రపంచసుఖానుభవ మెట్టిదో కూడ

నెఱుఁగని పెద్దమ్మను, నే నెట్లు నిర్వర్ణింపఁగలను? మొట్టమొదట నిది యేమో కొంచెము స్తిమితత లేకపోవుట యని, తోఁచకపోవుట యని యేదో యొకవిధమైన బెంగ యని యనుకొంటినిగాని—

విప్ర—సరిగా నట్లనుమా నాకుఁగూడ ప్రారంభమైనది!

దేవ—ఆరంభించుట మీ మనస్స్థితివలెనే ప్రారంభమై వృద్ధి యగుటలో మీ యవస్థకంటె మఱింత శీఘ్రముగను దృఢముగను బెరిగినది—

విప్ర—ఆఁడుదాన వగుటచేఁ గాఁబోలు!

దేవ—అందులోను శుద్ధసత్యకాలపు వెఱ్ఱిగోలను.

విప్ర—నిశ్చయమే. చూడు! మనస్సు నిశ్చలముగ నుంచఁ దలఁచినకొలఁది నా కట్టె యట్టె నీపై బుద్ధి పాఱినట్లే నీకునుగూడ—ఏది!—నీకునుగూడ—నాపై—అలాగే—ఊఁ!—ఊఁ!

దేవ—మీ రనుటకే సందేహపడుచున్న యంశమును నానోట నేల యనిపింతురు! అదిగో! కాలిచప్పుడగుచున్నది. శ్రీనివాసుఁడు వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. విసఱుకఱ్ఱ నడ్డు పెట్టుకొనుఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—(తనలో) విసఱుకఱ్ఱ గాదు. వింధ్యపర్వత మడ్డుగ నుండిన నింక వినియోగ మున్నదా?

శ్రీ—ఈకోశము కనఁబడుసరికి నాత్రాడు తెగినది.

దేవ—(తనలో) దానిని దాఁచి తద్దినాలమంత్రములపొత్రను పైనిఁ బడవైచితిని.

శ్రీ—దేవదేవీ! నీ వింత సేపటినుండియు నిచ్చటనే యుంటివా?

దేవ—నేను నిచ్చటనే యుంటిని. విసఱుకఱ్ఱయు నిచ్చటనే యున్నది.

శ్రీ—చూడు! నీవు తిరిగి తులసికోటచాటునకుఁ బొమ్ము.

విప్ర—దానికిమాత్రము వినఁబడ వలదా? అది యిచ్చటనే యుండిన మంచి దేమో!

శ్రీ—మొట్టమొదటినుండియు నాలాగుననే మెంచి యింత మంచు కొంటిమి.

విప్ర—సరే. గ్రంథ మిటు తెమ్ము.

శ్రీ—(ఇచ్చును.)

విప్ర—ఏమి యిది?

శ్రీ—ఒకటి యనినమాట యేమి? పూర్వాచార్యరచితము లగుకొన్ని గ్రంథము లీసంచికలో నున్నవి.

విప్ర—ఇందులోఁ గావలసినభాగము నీరాట్టమా? పూచ్చుడలా? తిరు ప్పల్లాండా?

శ్రీ—తిరుప్పల్లాండు విశేషభక్తియుక్తముగ నుండు నని నే ననుకొం దును.

విప్ర—భక్తిలో నన్నియు నొకటే. దేవదేవి కేది కావలయునో?

శ్రీ—నీరాట్టము దాని కక్కఱకువచ్చుట కది సాలిది కాదు; సానిది. మీరు చెప్పినపూచ్చుడలు పొగచుట్ట లైనయెడలఁ గావలయు నేమో? (తనలో) తనబుద్ధి స్తిమితతకొఱకు గ్రంథమును జది వించుచుండ దేవదేవి కేదికావలయునో యని యడుగుచున్నాఁ డు. రంగరంగరంగా! ఎంత కర్మము.

విప్ర—దేవదేవీ! తిరుప్పల్లాండు నీ కిష్టమేనా?

దేవ—పూర్వమున నది నా కిష్టమే కాని భక్తి కుదిరినతరువాత దాని వాసనయైన గిట్టకున్నది.

విప్ర—అదేమి?

శ్రీ—పల్లాండనఁగ నుల్లిపాయ యనుకొను చున్నది కాఁబోలు!

విప్ర—అలాగా! ఇది లాక్రింద లా.

దేవ—ఉల్లిలోను నంతే కద!

శ్రీ—ఆరంభింతురు—లేనిపోనిమాట లేల?

విప్ర—శ్లో. పల్లాణ్డు పల్లాణ్డు పల్లాయిరత్తాండు
పలకోడినూఱాయిరమ్
మల్లాణ్డ తిణ్డోళ్ మణివణ్ణా వున్
శేవడి శెవ్వితిరుక్కాప్పు.

శ్రీ—ఆహా! పెరియాళ్వారిభక్తిమాహాత్మ్యము! ఆహా! ప్రపన్నత! ఆహా! కవితామాధుర్యము!

విప్ర—దేవదేవీ! వినఁబడుచున్నదా?

శ్రీ—వినఁబడక దానిచెవులలో చెట్టులు మొలిచెనటయ్యా. వీరు గ్రంథమును దదేకదీక్షగాఁ జదువుదురు!

దేవ—వినఁబడిన లాభ మేమున్నది? నా కేమి తెలిసినదా?

విప్ర—ఓహో! అటులైన లఘువుగఁ దాత్పర్యముఁ జెప్పు మందువా?

శ్రీ—(తనలో) గురుత్వము గోడగడ్డ లైనది కాదా?

దేవ—మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగభక్తికి—

విప్ర—(రాగధోరణిగ) పాండ్యమండలమునఁ దిరువిల్లిపుత్తూరునం దిరుమహావిష్ణు పెరియతిరువడియంశమున జన్మించినతిరువిష్ణుచిత్తులవారలు లీలావిభూతిలోఁ జేరియుండ నొక్కనాఁడు తమ యిష్టదైవ మైనవడపెరంగోయిలుడయానుదమకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి యీవిధమున పాడించిరి.

దేవ—స్వామీ! పెరియాళ్వారినిగూర్చి పాడించెద మని విష్ణుచిత్తుని గూర్చి పాడించుచున్నా రేమి?

విప్ర—విష్ణుచిత్తుఁడే పెరియాళ్వారు. ఆయనకు భట్టనాథుఁ డని కూడఁ బేరు. ఆమహానుభావుఁడే శ్రీరంగదేవునికి మామగారు.

దేవ—(తనలో) ఒకభక్తుఁడు విష్ణునకు మామగా రైనప్పుడు మఱియొ

కభక్తుఁడు వేశ్యకు మగఁ డేల కాఁగూడదు? క్రమము తప్పినప్పు డొకవిధముగనే యన్నమాట యేమి?

శ్రీ—అయ్యా! సెలవిండు.

విప్ర—ఇదివఱ కెచ్చటకుఁ జెప్పితిని?

శ్రీ—ఇంతలో మఱచిపోయితి రేమి? నను నూరక ప్రశ్నము లిడఁగూడదు. శ్రీవిష్ణుమూర్తివారుస్వప్నమున—

విప్ర—సరి. సరి. (రాగధోరణిగ) దేవతాంతర, మంత్రాంతర, సాధనాంతరోపాయాంతరరహితుండును, స్వస్వరూపపరస్వరూపోపాయస్వరూపఫలస్వరూపవిరోధి స్వరూపార్థపంచకజ్ఞాననిష్ఠుండును, నాకారత్రయసంపన్నుండును, నగుభక్తశిఖామణి కట్లు శ్రీనెంబెనుమాళ్లువారు సాక్షాత్కరించి «నేను నీ వారాధించు విష్ణుస్వరూపుఁడను. నీతో నొక్కమాట చెప్ప వచ్చితిని. ఓభక్తురాలా!—తలయెత్తి కన్నులు తెఱచి బాగుగా నావంకఁ జూడుము ,,

శ్రీ—అయ్యయ్యో! అయ్యయ్యో! పెరియాళ్వారిని భక్తురాలా! యని సంబోధించుచుంటి రేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! భక్తులలో లింగభేదము లేదనికాదా మనసిద్ధాంతము!

విప్ర—సరే. పొరఁబాటు. (రాగధోరణిగ) ఓభక్తశిఖామణీ! ఓభక్తశిరోవతంసమా! నీవు మధురాపురంబునకు విచ్చేసి పాండ్యభూపాలుం డగువల్లవదేవరాయనిం గాంచి తద్విద్వత్సభామండపంబునఁ బ్రతివాదిపక్షవిక్షేపణ మొనర్చి, శ్రుత్యంతప్రతిపాదితంబగుపరతత్త్వంబు నిర్ణయించి స్వమతస్థాపనం బొనర్చి, తత్సభామండలమధ్యస్థరత్నమయతోరణ స్తంభస్థలవినిక్షిప్త విద్యాశుల్కంబు గ్రహించి తెచ్చికొమ్మని గంభీరఘోషణంబుల నా

శీయ సంత—నాథ క్తశిఖామణి—యావిప్రోత్తంసుఁడు—
తద్దేవ దేవీముఖారవిందనిష్యందమాణ—

శ్రీ—అయ్యయ్యో! “దేవదేవి,, కాదు. దేవదేవముఖారవింద. ఇదివఱ కుఁబెరియాళ్వారికి అవికఁ దొడిఁగించినారు. ఇప్పుడు పురుషోత్తమునకే గాజులు దొడిగించుచున్నారు. అయ్యో! “దేవదేవ,,—

దేవ—(తనలో) తలక ట్టెగిరినది. గుల్లో దీర్ఘము పెట్టినాఁడు.

విప్ర—నడుమ నడుమ నీవిట్టు లడ్డు వచ్చుచుండ నే నెట్లు చెప్పఁగలను?

శ్రీ—నడుమఁ బ్రమాదములు సెప్పుచుండ మనవి చేసికొన వలదా?

విప్ర—ప్రమాదశూన్యముగ నీవు చెప్పరాదా?

శ్రీ—క్షమించుఁడు. మీరే కానిండు. తద్దేవదేవ,,—

విప్ర—అది వలదు. మఱియొకదానిని చెప్పెదను. (రాగధోరణిగ) ఆ శ్రీమహావిష్ణునిసంభాషణమును విని భక్తుఁ డిట్లు మనవి చేసికొనెను. అయ్యో! “స్వామీ! నేను నిరక్షరకుక్షుఁడను. ఇట్టి మహాకార్యము నావలన నెట్లగుననిన,నీ కేమియు భయము లేదు. నీజిహ్వాగ్రంబున మేము వసింతు మనిభక్తవత్సలుఁడు సాయించి పంప, నాతఁడుపాండ్యరాజసభాంతరంబున వైష్ణవమతస్థాపన మొనర్చివిద్యాశుల్కంబుఁ గైకొని యారాజుచే గంధగజేంద్రం బెక్కింపఁబడి తిరువీథుల వేంచేయింపుచుండఁ గుమారునియున్న తస్థితిఁ గాంచి యుప్పొంగుతండ్రివలె భక్తునిఁ జూచుటకై పరమ పదమునుండి శ్రీస్వామివారు లక్ష్మీసమేతులై, శంఖచక్రగదాపాణులై, యధిష్ఠితగరుడస్కంధులై యెదుట సేవ సాయింప—

శ్రీ—స్వామీ! ఇదియే రసనైన పట్టు. ఆదివ్యమంగళవిగ్రహసౌందర్యమును బెరియాళ్వా రెట్లు భావించిరో యట్లే మీరు భావించి యితరచింతలనన్నిఁటిని దిరస్కరించి చిత్తమును గుదుటఁ బఱుచుకొనుఁడు.

విప్ర—సరే. అట్లే భావించెదను. (కన్నులం మూసికొని రాగధోరణిగ) పెరియాళ్వారు వారలఁ గాంచి ఓహో! ఓహో! ఇట్టిదివ్యమంగళవిగ్రహముతో నేల దయచేసితిరి? అయ్యయ్యో! ఈస్వరూపమునకు దృష్టిదోషము తగులునేమో! (దేవదేవివంక తిరిగి) ఆహా! ఆకన్నులతీ రేమి? ఆముక్కుసొగ సేమి? ఆకనుబొమలవక్రత యేమి? ఆహా! ఏమి చక్కఁదనము?—ఊబుకుచున్నయా పైఁటలోని—

శ్రీ—(తలపైఁ గొట్టుకొని) అయ్యో! చాలు చాలు! పురాణము నాపింపకూడువలె నున్నది. పెరియాళ్వారు లేరు. పెరుమాళ్లు లేరు. అయ్యయ్యో! దేవదేవిని వర్ణించుచున్నా రేమి?

విప్ర—చిత్తము స్వవశము కాకుండ నున్నది.

శ్రీ—ఒకప్పుడైన నలవాటుచొప్పునైన నిప్పుడు "రంగరంగా" యనుట మానివైచినా రేమి?

విప్ర—చిటపట లాడు చున్నది. అది యేమి? చినుకు పడుచున్నదా?

శ్రీ—గాఢముగ మబ్బు పట్టినది. పెద్దవర్షమే వచ్చునేమో?

దేవ—గాలివాన వచ్చుటచేతఁ గాలక్షేప మిఁకఁ గట్టివేయవచ్చును. బట్ట లారవైచితిని. తడిసిపోవునేమో విప్పి జాగ్రత్త పెట్టెదను.

విప్ర—పోయి శీఘ్రముగ రమ్ము. తడిసిపోవుదు వేమో సుమా?

(దేవదేవి పోవును.)

శ్రీ—(విప్రనారాయణునికాళులు పట్టుకొని) స్వామీ! పడిపోవుచున్నారు. భక్తిని నిలుపుకొనరా? అయ్యయ్యో! దేవదేవిముండ మిమ్ములఁ బాడుచేయుచున్నది. మీాసెల వగునెడలఁ దానిని జెప్పునఁ గొట్టి యాప్చివైతును. లేదా మన మెక్కడకైనఁ బోవుదము రండు.

విప్ర—నామూలమున దానికిఁ గూడ భక్తి జాఱుచున్న దఁట. నేను

భ్రష్టుఁడ నైనను నాకు నీవు దో డుందువు కాని పాపము! అది భ్రష్టతనొందిన దాని కింక ది క్కెవ్వరు? మనల నింతకాలమునుండి కనిపెట్టుకొని యున్న దానినే మనము నిరాకరించుట న్యాయమా?

శ్రీ—అది యిప్పుడు భ్రష్టురా లగుట యేమి? పుట్టినప్పుడే యైనది. వంశానుక్రమముగ నైనది. అది మీకొంపఁ గూల్చుట కిక్కడకుఁ జేరినది. అయ్యయ్యో! రక్షించుకొనుఁడు.

విప్ర—నన్నుఁ బాడుసేయుటకు దానియుద్దేశ మేమి? వారకాంతకుఁ గావలసినది ధనముకద! అది నాయొద్ద లేదుకద! స్వరూపలావణ్య మంతకంటె లేదు కదా! ఏమి మూటగట్టుకొనవలయు నని యది నన్నుఁ బాడుసేయ నున్నదో చెప్పు.

శ్రీ—పాపము. మహాపాపము.

విప్ర—ఐహికఫలవాంఛాలేశమైన లేకుండ బుద్ధిపూర్వకముగఁ బాపము మూట గట్టుకొనుట ప్రాణికోటికి సహజమా?

శ్రీ—నేను మీ కుత్తర మీయఁజాలక యున్నాను. కాని దానిచే మీరు పాడగుట నిశ్చయము.

విప్ర—అకారణముగఁ బాడు కావలసివచ్చినప్పుడు—ఈజన్మమునఁ గనఁబడనికారణముచేఁ బాడు కావలసినప్పుడు—అనఁగఁ బూర్వజన్మప్రారబ్ధకారణమే భ్రష్టత కీడ్వవలసి నప్పుడు—ఎవఁ డేమి చేయఁగలఁడు? ఏ మగునో కానీ!

శ్రీ—ఏమగుట కే మున్నది? ఇఁక వేశ్యావీథిని వెళ్లి మొగము వేసికొని మీరు విటాధములు కానై యున్నారు.

విప్ర—ప్రారబ్ధ మటులుండఁ దప్పునా?

శ్రీ—మనమతముల కన్నిఁటికిఁ బూర్వజన్మప్రారబ్ధ మనునీడిక్కుకాలిన యంశ మొకటి దాపరించి యందఱిని భ్రష్టులఁ జేయుటయే కా

క, తిరిగి బాగుపడకుండ భ్రష్టతలోనే యొకసంతుష్టిని గలుగఁ జేయుచున్నది.

సీ. ద్యూతంబునను గోఁచి ♦ పాతరాయండయి
ప్రారబ్ధమున నిట్లు ♦ లైతి ననుచు
కల్లుఁద్రావు మత్తునఁ ♦ గాంతగొంతుకఁగోసి
ప్రారబ్ధమున నుఱి ♦ వచ్చె ననుచు
ప్రబలమరాశఁ జౌ ♦ ర్యం బాచరించుచుఁ
గారలోఁ బడఁ బూర్వ ♦ కర్మ మనుచు
వ్యభిచారమున నొడ ♦ లంత పుచ్చినఁ బురా
కృతకర్మమునకు న ♦ ద్దేమి? యనుచు
ఇట్లు మగనాలిఁ జెఱిపితి ♦ వేల యనిన
నిది వెనుకజన్మమున నన్ను ♦ నిట్లొనర్చెఁ
బూర్వకృతఫలం బిది కాని ♦ బుద్ధికృతము
గాదనును—బుద్ధి లేకుంట ♦ కల్ల గాదు.

సీ. చదువు లేకుండ న ♦ జ్ఞత నుంటి వేలన్న
యోగ ముండిన నన్ని ♦ బాగుపడును
ముసలిపందకుఁ గూఁతు ♦ నొసఁగుట తగదన్న
దశమున్న నైదువ ♦ తనము నిలుచు
వ్యాధికి వైద్యంబు ♦ వలదందు వేలన్న
నాయువే తగ మందు ♦ లక్కుపడునె
దైవముం దలఁపమి ♦ తగదన్నఁ బుణ్యమా
గతి యున్న సద్బుద్ధి ♦ కలుగు ననును
జనుఁడు; దైవ మొసంగిన ♦ స్వల్పబుద్ధి
నైన వినియోగమును జేయ ♦ కకట! సౌఖ్య

మాఁదలేక యీయఁగలేక ♦ వ్యర్థుఁ డగుచు
నన్నిఁటికి నెత్తిగీతనే ♦ యెన్నుచుండు.

స్వామీ! ఏమో పరాకుగా నున్నా రేమి?

విప్ర—నీ వేమంటివో వినుటకు నా కిప్పుడు తగినంత చిత్తశాంతి లేదు. చూడు! ఈవర్షమెందుచేతనో కాని నాకు మనోవికారమును వృద్ధిచేయుచున్నది సుమా?

శ్రీ—ఆలాగా? మీమనసునుండి భక్తి నశించినది. శృంగారరస మంకురించినది.

గీ. వర్షపాతము స్త్రీవాంఛ ♦ ప్రబలఁ జేసి
తుదకు విరహుని స్త్రీప్రక్క ♦ నదుకుపెట్టు
నెట్టినీటిప్రవాహంబు ♦ వెఱ్ఱికుక్క
విసము వెలిక్రుచ్చి మృతిప్రక్కఁ ♦ బెట్టునరుని.

(నేపథ్యమున) ఉరుములు మెఱపులు,

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీ కొకమాట చెప్పెదను విందువా?

శ్రీ—హితమును నిరాకరించుటకు నా కేమివికారము సంభవించినది?

విప్ర—ఇఁక నట్టిప్రశంస వలదు. ఉరుములు మనకే భయంకరములుగ నున్నవి. పాపము! మనబట్టలు తడిసిపోవు నేమో యని పరుగెత్తినదేవదేవియింక రాకున్నది తడిసిపోయినదో! గాలిచే నెక్కడనైనఁ బడిపోయినదో! నీవు పోయి యామెను దీసికొని రమ్ము.

శ్రీ—దానిని వదలుకొనవయ్యా యని నేను దేవులాడఁగ దానిని దీసికొనివచ్చి నాయెదుటఁ బెట్టుమని మీ రాడ న్యాయమా?

విప్ర—దానిని గాఢాంధకారమున నశనిపాతభయంకర మగునిట్టివర్షమున నొక్కతెను నిరాచ్ఛాదనస్థితిని త్యజించుట మాత్రము న్యాయముగ నున్నదా?

శ్రీ—అది తనువనే తడిసినది. నన్నుఁగూడ నేల తడిపెదరు?

విప్ర—పురుషుఁడవు, దానికంటె నెక్కువవస్త్రములు గలవాఁడవు. నీ కేమి? పొమ్ము. ఇఁక నాలస్యము చేయకుము.

శ్రీ—అటులైనఁ బోయెదను. అయ్యా! నమస్కారము. ఇఁక మిమ్మాఁపుట బ్రహ్మాతరము గాదు. (పోవును.)

విప్ర—ఇంక రాలేదు. చెట్లకొమ్మ లేమైన విఱిగి మీఁదఁ బడినవో? దారిగానఁబడక నేదైనఁ గాలికిఁ దగిలి పడెనో?

(నేపథ్యమున) హాహాహా! చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ర—అదిగో! అదిగో! దేవదేవీ! తడిసిపోయితివా?

(నేపథ్యమున) చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ర—ఆహా! దైవకటాక్షమున నిప్పుడే మెఱపు మెఱయుటచేఁ గనులును, దత్కాంతివలన నార్ద్రవస్త్రధారిణి యగునామెదర్శనము నహృదయము నెక్కుమాఱు తళుక్కుమనిపోయినవి. చలిచేత బాధపడుట యేల? ఇదిగో! నాయుత్తరీయమును జుట్టఁబెట్టుకొనుము. (అటు పాఱవైచును.)

(తనలో) పాపము! చలిచే నెంతబాధ పడుచున్నదో! (ప్రకాశముగ) కట్టుకొనుచున్నావా?

(నేపథ్యమున) ఆ!

దేవ—(ప్రవేశించి) చలిచలిచలి! (వణఁకుచు దగ్గఱకు వచ్చును.)

విప్ర—సందేహింపకు. సందేహింపకు. దగ్గఱకు రమ్ము మనుష్యుని వేఁడిమి మంచిది.

దేవ—హాహాహా! (కౌఁగిలించుకొనును.)

విప్ర—హాహాహా! ఏమియానందముగ నున్నది! హాహాహా!

దేవ—మన మాప్రక్క నుండుగదిలోనికిఁ బోవుదము. శ్రీనివాసుఁడు వచ్చునేమో?

విప్ర—శ్రీనివాసుఁడు నీకుఁ గానఁబడ లేదా?

దేవ—నా కాతఁడు కానఁబడినాఁడు. కాని నే నాతనికిఁ గనఁబడకుండ వచ్చితిని.

విప్ర—సరే. రమ్ము.

దేవ—(తనలో) విష్ణుదాసుఁ డిప్పటికి వేశ్యాదాసుఁ డైనాఁడు. ముక్కుతాడు వ్రాసి యితని నిఁక మార్గాంతమములోని వేశ్యావీథి కీడ్చుకొనిపోవుటయే తరువాయి—

ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.

ఇది చతుర్థాంకము

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

పంచమాంకము.

[ప్రవేశము—"తిరుక్కడంబనూరు" అను గ్రామమున వేశ్యావీధి.]

(ప్రవేశము—శ్రీనివాసుఁడు విప్రనారాయణుఁడు.)

విప్ర—దానియి ల్లింక నెంతదూర మున్నదో! చూడు! ఆమెలు ఏదై యుండునో?

శ్రీ—అదియేనండీ! వేశ్యావీధికిఁ దొడ్లక్కము.

విప్ర—పవిత్రము లగువైష్ణవనామముల నేల యపరిశుద్ధి చేసెదవు?

శ్రీ—పవిత్రతము లగువైష్ణవులు భ్రష్టులైపోవు నప్పుడు మాటలలెక్క యేమి?

విప్ర—అట్లు కాదు. భాగవతోత్తములు శాశ్వతులు కారు. ఎందఱు పుట్టిరో! ఎందఱు భ్రష్టులైరో! ఎందఱు నశించిరో! కాని వైష్ణవసాంప్రదాయవాక్యములుమాత్రము శాశ్వతములు.

శ్రీ—వాక్యములకంటెఁ జేష్టలు శాశ్వతములు కావా? మొగము కానఁబడకుండ మేలుముసుఁగు వైచికొని సందెచీఁకటిని వేశ్యయింటికిఁ బోవుమి మ్మెవరు చూతు రని యనుకొనుచున్నా రేమో? ఎవఁడో యొక పనిలేనిచలపాదికవి ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రధారు లైన మిమ్ము, దర్భాసనధారుఁడ నైన నన్ను మన మిప్పు డిక్కడ ను

స్నట్లువలెనే వేశ్యాకథరంగమున వెఱ్ఱిమొగములతోఁ బ్రవేశింపఁ జేసి యెదుటఁ గూరుచుండు సామాజికులచేత ,,ఛీఛీ!,, యనిపించి వెక వెక వెడనవ్వుల నవ్వించి ,,ఛూఛూ,, యని మీఁద నుమియఁజేతు కుండునెడల నేను బ్రాహ్మణజన్మమునఁ బుట్టినవాఁడనని ప్రమాణము చేయఁగలను. లోకప్రఖ్యాతమై యాచంద్రతారకముగ నిలునవలసినయీమీచేష్ట మాపటిమత్తులో మాసిపోవు ననుకొంటిరా? సూర్యునివలె దివ్యతేజమునఁ బ్రకాశించి యవతలిప్రపంచార్ధమునందుఁగూడ వ్యాపించును గాని—అహా! అట్టి పనిని జేసినారు మహాత్మా! చాలుచాలు! ప్రపంచ మున్నంతకాలము భక్తలోకమునకు మీచేష్టవలనఁ గలిగినతలవంపు చాలు! చాలు! నాకు మిమ్ముఁజూడ నేవపువచ్చుచున్నది. అహా! ఎట్టిమహోన్నతస్థితినుండి యెట్టియధోగతికిఁ గ్రుంకి పోయినారు! అహా! ఆకాశమునుండి చుక్క యూడిపడిన ట్లయ్యెనే? ఇఁక నొక్కమాట కడపటిసారి చెప్పుచున్నాను. నేను మిమ్మిట్టిస్థితిలోఁ జూడలేక—నామనసుండఁబట్ట లేక—వెఱ్ఱిచేఁ జెప్పుచున్నాను. ఇదివఱకుఁ దిర్వారాధనవుగదిలో నేమిజరిగినదో జరిగినది. దానినిగూర్చి లెంపలువైచికొనియో తల నేలను మోదికొనియో కావేరిలోఁ బడి మృత్తికాస్నానములేచ్చియో మెట్లో యొకట్లు మూచుకొందము. ఇఁక నొక్కయుపుగైన ముందుఁ బెట్టక వెనుకకు రండు. పోదము.

విప్ర—నీకు నాయందుఁగల ప్రీతికి సంతసించితిని.

గీ. భక్తిరక్తులు వేఱుత • త్త్వములు కావు
భక్తి దైవానురాగము • వనితపైని
రాగమగురక్తి యది యిది • రాగమొకటె
తత్త్వనామాదిగతులెభే • దములుసుమ్ము.

గీ. భక్తి యొకరెత్తుగాన నిం ♦ పొదినదశ
రక్తి పల్లవువాల్గానఁ ♦ బ్రబలవేగ
యుతము మార్వాడిచేత నా ♦ సతతభక్తి
మఱలి తలక్రిందుగా నట్టి ♦ దొరలు నిప్పుడు.

గీ. కాలభేద జగతిభేద ♦ లీల కెదిరి
డీకొనుట యానె? మంచిది ♦ మేకొనుటయె
గాలివానకు నెదురెక్కఁ ♦ గడఁగ కుండ
నావికుఁడు దానిగతిఁ బట్టి ♦ పోవుఁగాదె.

గీ. అడఁచిపెట్టిన రక్తి హే ♦ త్వంతరమున
వెలిఁబడినయప్డు భీకర ♦ చలన మొందు
నట్టి బిగువుగ దట్టించి ♦ నట్టినుండు
రంజకం బంటిధామ్మని ♦ ప్రబలునట్లు.

గీ. లోనడంచిన రస మొక్క ♦ లోపమునను
బైఁబడినయప్డు ప్రబలదు ♦ ర్భరతఁ బొంగు
నావిరిని నిండుపాత్రకు ♦ నంతవారి
నీయ బుస్సనుధ్వనితోడ ♦ నెగసినట్లు.

గీ. అడఁపఁబడుచు హఠాత్తుగా ♦ నతిశయిల్లు
నట్టిరక్తికి దయ్యంబు ♦ పట్టెనట్టి
మనుజునకుఁ గల్గునంతసా ♦ మర్థ్య ముండు
పిచ్చివానికిఁ గలయంత ♦ వేగమమరు.

గీ. అస్వభావశక్తిని స్వభా ♦ వాల్పశక్తి
తో నెదుర్కొనఁ దరమానె? ♦ శ్రీనివాస!
చచ్చుపాపటగొట్టాన ♦ వచ్చునట్టి
చిన్నకాయకు వ్రేలడ్డు ♦ సేయఁ గలమె?

గీ. కానఁ బ్రస్తుతావస్థాగ్ర ♦ మైన పనిని
జూడఁదగుఁ గాని యెదురింపఁ ♦ గూడ దయ్య!
ఇద్ది మార్వాడీ యని యంటి ♦ నిద్ది యెంతొ
వలతు నుండదు వడిలోనఁ ♦ బడుదుఁ దిరిగి.

శ్రీ—అందుచే దైవభక్తులగు మీరు ఏ దాసిదానియింటికి దానివస్త్రనము నిమిత్తమై దయచేయుటయే తారకమార్గ మని కాదా యభిప్రాయము?

విప్రి—అభిప్రాయమే కాదు. ఆచరణముకూడ నటులే.

శ్రీ—సరే. అటులైన దయచేయుఁడు. ఇక్కడనుండియే వేశ్యలకొంప లారంభ మని చెప్పితిని గాదా? తనయింటికిఁ గుర్తులఁ గూర్చి యది మీకుఁ జెప్పినమాటలు జ్ఞప్తియున్నవా?

విప్ర—బాగుగ నున్నవి. అది గాక యెంతయో మనస్సంభ్రమముతో నది నాకొలకు గుమ్మములోఁ గనిపెట్టుకొని యుండదా? ఎప్పుడు వత్తునో యెప్పుడు వత్తునో యని యెదురుచూచుచు నేమియుఁ దోఁచక మహోంద్వేగమున నుండదా? దానికిఁగూడ నాయట్టియవస్థయే సిద్ధించినది. కాన దానికిఁగూడ నాపై ననురాగము ప్రబలముగ నుండును. తాను వచ్చి నన్నుఁ దనయింటికిఁ దీసికొనివెళ్లెద నని చెప్పినదే? ఏమితొందరచేత రాలేదో? దానిని జూచువఱకు నామనసు శాంతిగ నుండదు.

శ్రీ—సరే. రండు. నడుచుచున్నాము గదా?

(నేపథ్యమున) అడియేఁ దాసోహం! అడియేఁ దాసోహం!

విప్ర—దాసోస్మి! దాసోస్మి! దాసానుదాసోస్మి!

శ్రీ—ఈసమయమున మీ రట్టు లనఁ గూడదు. (తనలో) ఇప్పుడున మస్కరించినముండకొడుకు పిల్లిపలెఁడేఁకటిలోఁగూడఁ జూడఁగలఁడు గాఁబోలు!

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—మీరు సంజెచీఁకటిని మునుఁగువైచికొని పోవుచు మాట లాడుదురా?

విప్ర—సంజెచీఁకటి తనయంతఁ దాఁ బడెను గావున వచ్చితిని. నీవుమునుఁగు వైచితివి కావున నే నెప్పుకొంటిని గాని నాకేమి భయమా? నాయున్న దోషము దేవదేవీవాంఛ. అంతే కాని నాకుఁ బిఱికిదన మేమి? అది గాక యాచార్యుఁడు నమస్కరింపఁ బ్రతినమస్కారము సేయకుండుట తప్పుగాదా?

శ్రీ—అతఁ డాచార్యుఁడఁటయ్యా! జారుఁడు! పరిహాసమునకు నమస్కరించుచున్నాఁ డని తెలియ వలదా?

(మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—ఓహో! ఓహో! భాగవతోత్తములు కాఁబోలు! ఈవైన్ధనము లేమి? పణ్యవీథీసంచారము లేమి? వక్షమునఁ దట్టెఁడు తులసిపూసల పేరు లేమి? వారకాంతాదర్శనాభిలాష లేమి? కాషాయధారణ మేమి? కాంతానురాగ మేమి; ఆచార్యపురుషులు దిగ్విజయార్థమై వేంచేసితిరి కాఁబోలు! హేహేహే! ఈవాడసానులలో మీ కెవ్వరైన శిష్యురాండ్రున్నారా?

విప్ర—ఒక్కతెయే! దేవదేవియనునది మాత్రము.

శ్రీ—(అపవారించి) అయ్యయ్యో! ఆమాట యేల చెప్పవలయునయ్యా?

మాధ—దేవదేవియే! అప్సరసవంటిశిష్యురాలిని సంపాదించితిరే? దానికిసమాశ్రయణము చేయుటకు వచ్చినారు కాఁబోలు!

విప్ర—అది యిదివఱకే యైనది. తిరుమంత్రార్థోపదేశ మైనది. దానిబుద్ధి మంచిది. కాని, నావలెనే దానికిఁగూడ ననన్యాశ్రయమూలమున రంగభక్తి తగ్గినది. ఇప్పుడు దానిపై ననురాగమున నే నిటకువచ్చితిని.

శ్రీ—(అపవారించి) బట్టబయలు సేయు టేల? ఈకర్మ మెప్పుడైన నా కుఁగుదురా? అయ్యయ్యో! ఎంత ప్రారబ్ధము!

విప్ర—(అపవారించి) శ్రీనివాసా! నీ కిది యేమి వెఱ్ఱి! నాదోషమున నేను గాంతానురాగుఁడను గావలసివచ్చెను గాని యసత్యవాది నగుటకు నా కేమి కర్మము!

మాధ—మీకును దానికిని సంబంధము జరిగినదికాఁబోలు నేమి?

విప్ర—శారీరసంబంధ మింతవఱకు జరుగ లేదు.

శ్రీ—(అపవారించి) స్వామీ! ఇప్పుడేల యసత్యమాడితిరి?

విప్ర—(అపవారించి) అసత్యమేమున్నది?

శ్రీ—(అపవారించి) మీరు దేవతార్చనపుగదిలోనికిఁ బోయితిమని చెప్పితిరి కాదా?

విప్ర—(అపవారించి) ఔను. శీతబాధానివారణమునకై యదిరమ్మనెను.

శ్రీ—(అపవారించి)అదియుఁగాని మీరుగాని యచ్చటఁ దొందర యేమియుఁ బడ లేదా?

విప్ర—(అపవారించి) ఏమియుఁ దొందర లేదు. తనయింటికి నన్నుఁ దీసికొనిపోవుదునన్నది. సరే యంటిని. ఇదివఱకు రాలేదు. అంపుకొఱకు నేనే బయలుదేరితిని.

శ్రీ—(తనలో) ఇది యేమి? వింతగ నున్నది. అసత్యమాడువాఁడుకాఁడు. హా! దైవమా! ఈతనియీపరిశుద్ధత నింకఁ గాపాడుము.

మాధ—స్వామీ! అటులైన నిదివఱకు మీకు దానికిఁ జరుగనేలేదు. దానికి మీపై ననురాగ మున్నదా?

విప్ర—దానికిఁ బూర్ణముగ నున్నది యదేకాదా?

శ్రీ—(అపవారించి) నరునిదేహమును జంపువాఁడు పరమక్రూరకిరాతుఁడై యుండ నాతనియాత్మను శరీరమును గూడఁ జంపునది యనురాగ ప్రపూర్ణురా లనెద రేమి?

మాధ—(తనలో) ఈపంగనామాలబాపనయ్య యకాలపువెఱ్ఱిముండ కొడుకు. దారి తప్పి నూతనశృంగారమునఁ బడినాఁడు. ఈతని యొద్దవిశేషధన ముంటచేఁ గాఁబోలు టక్కులాఁడియైన దేవదేవి యీతనియజ్ఞపశువుగఁ బట్టినది. ఈతనివలన నాకుఁగూడ నేమైన లాభింపవచ్చును. (ప్రకాశముగా) నే నీవేశ్యావీథిని రెండు పుష్కరములనుండి కనిపెట్టుకొని యుంటిని. మీవంటివారి పుణ్యమునఁ బొట్టపోసికొను చుంటిని. వేశ్యలలోఁ బ్రకృతులు బహువిధములు. ప్రపంచమే యట్లున్నది లెండు. పడుచుఁ దనము గలిగినదానివలెఁ బైకిఁ గనఁబడి నంతమాత్రమున నది యౌవనవతి యని మన మనుకొనఁ గూడదు. చిత్రకాలము! ఊడిపోయిన పండ్లకుఁ గట్టుడు పండ్లు కద! నెఱసిన వెండ్రుకలకు రంగు కద! ముడుతల మొగమును సాఁగఁదీయుటకు జిగుఱులు గద! పాలిపోయినదౌడలకుఁ బూఁతలు కద! ఆశ్చర్యము! మొక్కజొన్నపొత్తివలె నున్న మొగమున కైన మెఱుఁగులు కద! ఇది గాక, అత్తుపువ్వు లని—అగరునూనె లని—దూదిమెత్త లని—కొబ్బరిచిప్ప లని—గోరంటాకు లని—ఇంక నేమో యని పెద్ద పెట్టె పట్టినంతసామగ్రి కద! మేళములో నాడుచున్నంతసేపు కన్నులు మొగముమీఁదఁ గద! ఇంటికి వచ్చినతరువాతఁ జిలుక కొయ్యలను గద!

శ్రీ—అది యేమి?

మాధ—అయ్యో! ఎఱుఁగవా? నూటికిఁ బదుగుఱుసానులకుఁ జేత కన్నులు! ఇది కాక, కొందఱు కొబ్బరికాయవలెఁ గొఱుకరాని కొయ్యలుగఁ బైకిఁ గనఁబడి లోన రసపూర్ణహృదయమును గలిగి యుందురు. ఇట్టివారిని నెత్తి వాయఁగొట్టి యనుభవింప వలయును. కొందఱు పనస తొనవలెఁ బైకి మధురముగను

మృదులముగ నుండి యనుభవింపఁ బోవుసరికిఁ గటుక్కునఁ గఠి
న మగుమనస్సు నద్దు పెట్టుదురు. ఇట్టివారల దేహాత్మవిచ్ఛేద
ము చేసి యనుభవింప వలయును. మఱికొందఱు పైకిఁ గఠిన
ముగనే లోనఁ గఠినముగనే యుందురు. ఇట్టివారిని బటిక బెల్ల
మును జప్పళించినట్లు మెల్లమెల్లగఁ గరఁగింపఁజేసి యనుభవింప
వలయును. కొందఱు యెండి చచ్చిన ట్లుందురు గాని సీమమిరి
యపుఁగాయవలెఁ గారమునఁ గ్రిందిగుప్లు మీఁదికి రాఁ జేయు
దురు. కొందఱు బుట్టమిరియపుఁగాయలవలె బుంగలై యుండు
టయే కాని వీరి నూరబెట్టి యెండబెట్టి కాల్చినఁగాని యనుభ
వింపఁ దగదు. కొందఱు సున్నితముగ శలాకవలె నున్నను దేశ
వాళిచెఱకువలె మిక్కిలి మధురముగ నుందురు. మఱికొందఱు
బొంతచెఱకువలెఁ బూర్ణలై యున్నను గానుగ నాడి యే
దో యింతతుక్కుతోఁ ద్రొక్కి బుట్టలు కట్టి పాటకపుజాతి
యనుభవమునకుఁ బాఱవైచి సొమ్ము చేసికొనుటకు మాత్ర
మక్కఱకు వత్తురు. కొందఱు పందుక్రోఁతులవలె నెఱ్ఱమొగ
ములతోఁ—గొందఱు కొండముచ్చులవలె నల్లమొగములతోఁ—
గొందఱుచిరుతపులులవలెనొడలినిండమచ్చలతోఁ—గొందఱుదు
ప్పివలెస్వేతపుడాగులతోఁ—గొందఱుతిర్యఙ్ముఖములతోఁ—గొం
దఱు పార్శ్వముఖములతోఁ—గొంద ఱధోముఖములతో—

విప్ర—అయ్యో! మాకీగొడవ యంత నెందులకు?

మాధ—దేవదేవికి మీయెడలఁ బూర్ణానురాగము కల దని మీరు చెప్పుటచేత నింతగొడవ చెప్పవలసి వచ్చెను. దాని యనురాగ మెట్లున్న నది మిక్కిలిజాణ. మీరుశృంగారవిద్యలో నింక నోన మాలో నేయున్నారు. కావున మీకు నావంటివానిసాహాయ్య మావశ్యకము.

శ్రీ—మీరింతకాల మిటనుండి చేయుపని యేమి?

మాధ—పుసుగుడు.

విప్ర—నాకుఁ దెలియ లేదు.

శ్రీ—పుసుగు డనఁగ భక్తిపరిభాషలోఁ గొంచెము హెచ్చుతగ్గు పురుషకారము.

మాధ—పురుషకారమే కాదు. స్త్రీపురుషకారము.

శ్రీ—అయ్యా! పక్షి పశువులసంతలోనే కాక పణ్యస్త్రీవ్యాపారమునఁగూడ నున్నదా?

మాధ—పెద్దల నధిక్షేపింపఁగూడదు కాని, యిదిమాత్రము పశువుల సంతకంటె భిన్న మెట్లగును?

శ్రీ—రంగరంగరంగా! అయ్యా! వింటిరా?

విప్ర—నీయిచ్చటివ్యాపారమురీతి యెట్టిదో చెప్పుము.

మాధ—నావ్యాపారమర్మములు తమ కేల? నేను మీకు దేవదేవి ననుకూలముగ సంధానపఱచి, తద్వేశ్యామాతవలనఁ దమకు బాధ లేకుండఁ జేసి—

శ్రీ—అది నీ వెట్లు చేయఁగలవు?

మాధ—నే నట్టిమాతలక్రింది దూతను. వచ్చినసొమ్ము వారు నేను వ యన్నునుబట్టి పంచుకొందుము.

విప్ర—మీరు నాకు రాయబారము సేయ నక్కఱ లేదు.

మాధ—అ ట్లనకుఁడు. మనువులను స్థిరపఱుచుటలో దూతలు. మహీనాథులకార్యములందు దూతలు. మనుజులవ్యాపారములందు దూతలు. మదనతంత్రములందు దూతలు. మరణములందు దూతలు. పుట్టినదిమొదలు గిట్టుటపర్యంతము పని యంత దూతలతోడనే యున్నది కాదా?

విప్ర—అయినను మాకు నీతో నేమియు లేదు. క్షమింపుము.

మాధ—పురోహితుఁడు లేని వివాహమా? అధ్వర్యుఁడు లేని యజ్ఞమా? చారుఁడు లేని రాజనీతియా? మంత్రసాని లేని ప్రసవమా? వైద్యుఁడు లేని చావా? సంధానకర్త లేని సరసమా? చాలు!

శ్రీ—నీవు పోవయ్యా! మాతో నీ కెందులకు?

మాధ—నాసాహాయ్యము లేనిదే మీకు శృంగభంగ మగుట నిశ్చయము. నేను బోయెదను. కాని నా కేమైన నొసఁగుఁడు.

విప్ర—ఇచ్చుటకు మాయొద్ద నేమి యున్నది?

మాధ—దర్భాసనపుఁగట్టలో నేమో యున్నదే?

శ్రీ—ఏమి యున్న నీకేమి? పోవయ్యా!

మాధ—(తనలో) వీరియొద్ద ధన మున్నది. ముండిముండకొడుకులు నాకీయకున్నారు. నేను ముందు దేవదేవితల్లియొద్దకుఁ బోయి యామెతోఁ జెప్పెదను. (పోవును.)

(నేపథ్యమున) సూ్కా! సూ్కా! (కుక్కలు మొఱుఁగును.)

శ్రీ—చూచితిరా! కుక్కలను మనపై నీతఁ డుసికొల్పుచున్నాఁడు!

(నేపథ్యమున) స్వామీ! కుక్కలు మీదర్భాసనపుఁగట్ట నెత్తుకొని పోవును. జాగ్రత్త!

(మఱియొకధ్వనితో) ఓహో! అయ్యవారులవారు కాఁబోలు! ప్రతివాదిభయంకరులు కాఁబోలు! హేహేహే! రావణసన్యాస మోయి! (చప్పటలు జరచుచున్నారు.)

(మఱియొకధ్వనితో) రంగదాసు లనంగదాసు లైనారు! ఓహో! ఆచార్యపురుషులు వ్యభిచారిపురుషు లైనారు! వేదమార్గప్రతిష్ఠాపకులు విటమార్గప్రతిష్ఠాపకు లైనారు! తిరుప్పావు కాలక్షేపప్రియులు దేవదేవికొఱకుఁ దిరువీథులు వెంచేసినారు. లేవిడీ! కొట్టు! కొట్టు!

శ్రీ—మనల వీరు కొట్టుదు రేమో?

విప్ర—వారికి మన మేమియపకార మొనర్చితిమి? భయము లేదు. కా
ని, వీరు విటులే—నేను విటుఁడనే. వీరును స్త్రీవాంఛచే నిట
కు వచ్చినవారే—నేను నట్లే వచ్చినవాఁడనే. వారిచర్యయుఁ ద
ప్పే—నాచర్యయుఁ దప్పే. వారు నన్ను దూర నేల? నన్నుఁ
గొట్టఁ దన నేల? వారినిలోకు లేల యిట్లు నిందింపఁ గూడదు?
కుక్కలు సహితము నన్నుఁగాంచి 'యేల మొఱుఁగ వలయును?

శ్రీ—గీ. విటతతిప్రవృత్తిగతు లంత ♦ వెగటుకావు;
గృహిణి గర్భధారిణి యోకి ♦ లింతవలెను
సంగదూరభాగవతుని ♦ జారచర్య
విశ్వనింద్యంబు విధవవే ♦ విల్లఁబోతె.

గీ. సంగియుతుల దుర్గతులు హా ♦ స్యంబు లగునె?
యమసునోసఁ బందుల పొం ♦ లాటలట్లు.
విగతసంగులరక్తిన ♦ వ్వించు నెగురఁ
బోయి పంట్లూడఁ బను నెత్తి ♦ మొగములాగు.

గీ. ఎంగిలాకుస సొమరి, ♦ రంగనిగుడి
భక్ష్యుఁ డుంటయె యుచితత ♦ వాఁడు గుడి, ని
తండు పెంటపై నుండ నిం ♦ ద్యంబు గాదె?
యనుచితగతి యొక్కైనదూ ♦ ష్యంబు సుమ్ము.

(నేపథ్యమున) సాధనపుస్తకస్థాపకాచార్యోత్తమా? దాసోస్మి
దాసోస్మి!

విప్ర—అదేమి? అదేమి?

శ్రీ—ఏ మున్నది? దేవరవారిమహిమము నెవఁడో వర్ణించుచున్నాఁడు.
అందఱికిమోక్షోపాయములుగ కర్మ, భక్తిజ్ఞానము లుండ మన
వారు ప్రపత్తి యని నాలుగవదానిని జేర్చుకొనిరి. వారితరువా
తివారది చాలక యాచార్యాభిమాన మని యైదవదానిని జేర్చు

కొనిరి. దేవరవారు వ్యభిచారాభిమాన మను నాఱవదానినిగూడ స్థాపించినమహాచార్యపురుషు లనియెవఁడో యనుచున్నాఁడు.
(నేపథ్యమున) ఓహో! సామాన్యాచార్యపురుషునివలెఁ గానఁబడుచున్న నీతఁడు నూతనవైష్ణవావతార మోయి! "వందేవిష్ణుంసదానందం వాసుదేవంనిరంజనం," (లెంపలు వైచుకొనుచు) అపరాధుఁడ నపరాధుఁడను.

విప్ర—నేను శ్రీమహావిష్ణువవతారము నని కూడ హేళన మొనర్చుచున్నారా?

శ్రీ—శ్రీమహావిష్ణువు కృష్ణావతారమున గోపికలయిండ్లఁ జేరి వారినుద్ధరించినట్లు మహావిష్ణుఁడు తిరిగి దేవరవారియవతారమును ధరించి సానియిండ్లఁ జేరి వారల నుద్ధరించు నని—

(నేపథ్యమున) ఇదే యిల్లు! ఇదే యిల్లు! లోనికి రండు!

విప్ర—అదిగో! కర్ణామృతముగ దేవదేవిమాట వినఁబడినది.

శ్రీ—అంతటిదో నైనదా? శ్రీరంగమూర్తివలె నది మీకు దివ్యదర్శనసేవకూడ నిఁక సాయించును.

(వెనుకఁ దెరయొత్తఁగా నింటిలో దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—దాసురాలు నమస్కరించుచున్నది.

విప్ర—దాసోహం.

దేవ—తుదకు మాకుటీరమును పావనముసేయ దయచేసితిరా?

శ్రీ—(తనలో) పావనమును శ్మశానమును జేసి—

విప్ర—కుటీర మనెద వేమి? ఓ! దివ్యభవనము!

శ్రీ—వైష్ణవమర్యాదచే న ట్లనుచున్నది లెండు.

దేవ—తా మీయాసనమున దయచేయుఁడు. శ్రీనివాసా! నీవుకూడఁ గూరుచుండుము. (ఇద్దఱు అట్లు సేయుదురు.)
అక్కా! నీమఱఁదిగారు వేంచేసినారు. ఇటు రమ్ము.

(మధురవాణిప్రవేశించును.)

దేవ—(అపవారించి) అక్కా! మనయమ్మ రాకుండ నీతనితో నీమెను టఁజెప్పవలసినమాటలు కొన్ని యున్నవి.

మధు—(అపవారించి) సరే! (ప్రకాశముగ) దాసురాలినమస్కార మంగీకరింపవలయును.

విప్ర—ఓహో! ఈమెయేనా నీయక్క!

శ్రీ—(అపవారించి) నా నీయక్క! యనెద వేమి? వేశ్య భార్యయగుటయే విరుద్ధమైయుండ వేశ్యయక్క నీయక్క గూడ నగుటెట్లు?

మధు—అమ్మ యిప్పుడే వచ్చు నేమో!

వేశ్యమాత—(ప్రవేశించి) రావోయి! మాదిగయ్యా!

(మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—(అపవారించి) అత్తా! క్రొత్తవారియెదుటఁగూడ వెనుకటివలె నే తిట్టకుము. చూడు! నీకడుపునఁ బుట్టెదను.

వేశ్యమా—నాకడుపున మగ లంజకొడుకు లేల? నోరు మూయుము.

మధు—అమ్మా! ఇదుగో! నీచిన్నయల్లుఁడు.

వేశ్యమా—ఏఁడమ్మా! ఏఁడమ్మా! నానాయనే! నాతండ్రే!

శ్రీ—నేను గాదు. నేను నీయల్లునిశిష్యుఁడను. (తనలో) ఎంతనిర్భాగ్యముగ స్వస్వరూపనిర్ణయమును జేసికొనవలసి వచ్చెను!

వేశ్యమా—తోడుపెండ్లికొడుకవా? నాయనా! దగ్గిరచూపు బొత్తుగా నానదు! ఇదిగో! నాకన్నతండ్రీ! ఇదుగో! నావరాలనాయన! నాయన బుల్లిబొజ్జనిండఁ బెద్దకాసులు!

శ్రీ—(తనలో) ఒకగడియక్రిందవఱకు నాయనపెద్దబొజ్జనిండఁ జిట్టిగారెలు!

మాధ—(అపవారించి) అత్తా! గురువుగారినిర్భాగ్యపుఁబొట్టలో కాదు. శిష్యునిదర్భాగ్యపుఁగట్టలో—

వేశ్యమా—అమ్మాయీ! నీవు లోనికిఁ బొమ్ము ఒసే మద్దీ! నీవుపో యిచెల్లెలిని ముద్దులమఱఁదిగారిప్రక్కలోనికి సింగారింపవలదా?

శ్రీ—మాధవా! మధురవాణి ధ్వంసమైకాఁబోలు మద్దిక్రింద దిగినది!

మాధ—సేతుమాధవుఁడ నైననేను జచ్చుమాదిగను గాలేదా!

వేశ్యమా—ఒసే లోనికిఁ బోక యదేపనిగ నేమి చూపే! ఇఁకేఁ జెల్లెవారినదాఁక వలపులమగనిని జూచుకొనక చేసికొనున దేమున్నది? అబ్బఅబ్బ! బెంగపెట్టుకొనిపోయితివే! నాల్గుజాములు నాలుగేం డ్లయిపోయెనే? వచ్చునో రాఁడో! ఏమి పలవరింతలు! పో పో! లోనికిఁబో! కూడైనఁ దిన్నఁగఁ దినక నకనక లాడుచున్నావు. నీమగని గనిపెట్టుకొని నేనిక్కడ నుందు నమ్మా! ఈ బంగారపుఁబిచ్చుక నెవతైనఁ జెంగున మూటఁగట్టుకొని పాఱిపోకుండ నేఁ గాపుండెదను లే. నడు నడు!

దేవ—నేను సెలవు దీసికొని తిరిగి దర్శింతును.

విప్ర—శీఘ్రముగ రావలయును సుమా?

వేశ్యమా—అయ్యో! నాయనా! వలచి వలచి, మురిసిమురిసి, శ్రీరంగమునుండి తెచ్చుకొనిన శల్యాప్పిళ్లరాయఁడవుకాదా? శీఘ్రముగ రమ్మని చెప్పనేల? మాకాలమునాఁడు మాకుఁగూడ మగ లని ముద్దుమగ లని, బెదరింపుమగ లని, తేరమగ లని, వెచ్చపుమగ లని, సంతమగ లని, మంచముక్రిందిమగ లని, మారింటిమగ లని ముద్దినుసుముక్కాలువారు సంక్రమణపుజంగాల వలెఁదిరుగుచునే యుండువారు కాని మాకుమంచము లేకుండ సానితనము చేసిన చచ్చుపెద్దమ్మలము గాముకదా! అయిననేమి? మాకాలములో నీమమకారములుమాత్రము మేమెఱుఁగ మమ్మా! మీలాగున మమకారముచేతనే మడఁగిపోవుమాట యుండునెడల నింతకొంప నెక్కతొక్కమీఁద నెల్లు నిలువఁబెట్టఁగలుగుదును?

మాధ—(తనలో) ఉన్న దొక్క టెక్క యన్నమాట సత్యము. రెండ
వది కొయ్యచేయి.

దేవ—అమ్మా! ఒక్క టేపోదీ చదువకు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) నే నెఱుగుదు నమ్మా! నీ కిది పోదిలాగు
నసేయుండు నమ్మా! కడుపునిండినమగండు కంటఁబడినప్పుడు కడు
పుఁగన్నతల్లి మంటఁ బడవలసిన దని నే నెఱుఁగ నమ్మా! కా
నంతయున్నఁ గన్నునెదవు కాని ఒసే! నేనుదెచ్చినదేదో దిగ
మీఁకుట యే కాదా మీ ప్రయోజకత్వములు! పట్టు మని యొక్క
సంసారమును మాపఁ గలిగితివా? ఒక్కకొంప దిబ్బచేసితివా?
మందుఁ బెట్టి యొక్కముండకొడుకునకు వెఱ్ఱి లెత్తించితివా?
ఎంతసేపు సరసులవెంట నీవు తిరుగుటే సరిపోయెను. ఇఁక సాని
తన మేమిటి? నాశ్రాద్ధమా? మనకారంములతో నొడలు నిండు
నా? ఇల్లునిండునా? నూఱుముద్దులు పంటిక్రింది యొక్క పోఁక
బద్దవిలువ చేయవు. గంపెఁడు కౌఁగిలింత లొక్క కంబళిపాత
విలువ చేయవు. ప్రేమంటఁట! పొలయుల్క లఁట! విరహవేదన
లఁట! నాపిండకూడఁట! నల్లమందు గఁట!

మాధ—అమ్మా! వేశ్యామాతగారూ!

శ్రీ—(తనలో) శాస్త్రిలగారు, రాజుగారు, పంతులుగారు, అని బిరుద
ములను బఠించి సంబోధించినట్లు వేశ్యమాతగారూ! యని పిలు
చుచున్నాఁ డేమి?

వేశ్యమా—ఎందుల కోయి! మాదిగసందగారూ!

మాధ—నీవు దేవదేవిని గూకలుపెట్టకుము చిన్నతనము.

వేశ్యమా—చిన్నతనముకావుననే యేడ్చుచున్నాను. అది గాక సాని
దానిసౌఖ్యపుబ్రదుకనఁగ నెన్నో నాళ్లా? వేసవియమితముగఁగా
చి యుసుకువాన లారంభించువెంటనే కలుగువినూచిరోగవుఁద

హాతేహావలె నది నాలుగుమాసము లుండుసరికి మహాకష్టము. ఆసమయములో సేయుంకినంతవట్టున కందరితలలు గొట్టవలయును! ఆపుణ్యకాలము దాటిపోయినతరువాత సానియమ్మవారియింటిలోను, జామలమ్మవారిగుళ్లోను, నిక ధూపదీపనైవేద్యము లిద్దఱకు నున్నయే.

మాధ—దేవదేవిమాత్ర మూరకున్న దేదీ? నిశ్శేషవిత్తాచార్యులవారిని దెచ్చికొన్నదికదా! ఇంతటినుండి దానిప్రతిభ! దానిసంపాదన!

వేశ్యమా—అలాగున నంటివి. బాగుగ నున్నది. మానాయన! మాతండ్రి! మా మోహరీలరాయుడు! ఇదిగో! ఇక్కడనుండి దేవదేవి తేలవలయును. ఇక్కడనుండి యేదో—పూసయని, పుట్ర యని, గుళ్లని, గుట్ర యని, కాసని, కట్ర యని, నగయని, నట్ర యని, గుడ్డని, గుట్ర యని, ఆవిక యని, అట్ర యని, మేడ యని, మెట్ర యని, భూమి యని, బుట్ర యని,—

మాధ—(తనలో) మా కుపయోగించెడుప్రతివస్తువుతో నొకనిరుపయోగమైనయవస్తువునుగూడ సంధించినది. విటుడైనగురువుతో శుద్ధనిరుపయోగనిర్భాగ్యుడైనయీశిష్యు డున్నట్లు—

శ్రీ—(తనలో) ఓసి! నీయిల్లు వల్లకాడుగాను. చావునకు సిద్ధమైనముండవు సంయుక్తాక్షరము లెంతస్పష్టముగ బలికితివే. వస్తువునకొక్కొక్క వట్రువొప్పున బెట్టుకొని వచ్చితివి. నీగొంతుక గోయ! మీ కిచ్చుటకు మాయొద్ద నేమున్నది? మా కున్నసర్వస్వము దర్భాసనము—దట్ర—పైత్రాడు—తట్ర—లోవమడివంచ—మట్ర.

దేవ—అయ్యా! పోయెదను. అక్కా! రమ్ము. (ఇద్దఱు పోవుదురు.)

వేశ్యమా—నాబాబునొద్ద నేను గూరుచుండెదను. మాధన్నా! నీవచ్చట గూరుచుండుము.

శ్రీ—(తనలో) అగ్ని ప్రశాంతినొందుటవలనఁ గదా మొలకబంటి యీకట్టె నిట్టె సమీపించినది.

వేశ్యమా—అల్లుఁడని యడఁగి యత్తగారికి నమస్కరించుటకు, నత్తగా రనియూహ్యాయనముగ నల్లు నాశీర్వదించుటకు—నంటి ముట్టరాని—అగ్రకులములోఁ బుట్టితివిక దా! మన కింక ముద్దుముచ్చట లెట్లు తీరును?

మాధ—(తనలో) ముదుపులతో—

శ్రీ—(తనలో) నాకు మరణము సిద్ధించునెడల నీసమయమున మహాధన్యాత్ముఁడ నగుదును. ఈమాటలు వినలేకుండ నున్నాను. శ్రీరంగదేవునికిఁ దప్ప దేవతాంతరమునకే చేయి మోడ్పనియీ మహానుభావుఁ డీముదిముండకు మ్రొక్కఁ దగునఁట! ఆహా! కాలవిపర్యయము! (లెంపలు వైచుకొనును.)

వేశ్యమా—నాయనా! నీస్వేచ్ఛావృత్తి కభ్యంతరము సేయఁగల తల్లిదండ్రులు నీకున్నారా?

విప్ర—లేరు.

వేశ్యమా—సంతోషమే. అదృష్టవంతుఁడవు. నాయనా!

శ్రీ—(తనలో) తనకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియు నైనశ్రీరంగమూర్తినే లేఁడనుచున్నాఁడు.

వేశ్యమా—పాలిపంపులకు భ్రాతలుకూడ—ఊఁ?

విప్ర—లేరు.

వేశ్యమా—చెప్పినమాట విని, మఱియొకచోటికిఁ బోక—నిక్షేపము వంటిసొత్తును—గాడిదగత్తర కానీక—చూడు!—తోఁట, దొడ్డి కున్నపాయలేమో పత్రాలేమో! ఇప్పటి కున్నపిల్లికూన లేమో! అవి యన్నియుఁ దెచ్చికొని—అమ్మాయిగదిలో—ఊఁ నీపెట్టెలోనే—మా కొక్కపైస యక్కఱలేదు. నాయనా!

ఆదీపములోఁడు! మాసంపాదితములే మాకుసమృద్ధి! కుట్టిది! వట్టివెఱ్ఱిది! రసపూర్ణతలో —నాయనోయి! చూడు!—లేఁత ముంజెకాయవంటిది. మావస్తువు మంచిదైనప్పుడు మాకెన్నఁటికిఁ గొదువ లేదు. కాని, ఈమణిపూసకు నీవు మగఁ డగుటకంటె మహాదృష్టము లేదు. చక్రవర్తులకుఁ దగినది. మనకుఁ బెద్దపరుగు లేల? నాయనా! మీ కేయేగ్రామములలో నెంత లెంతవసతు లున్నవి?

విప్ర—ఎక్కడను లేవు.

మాధ—(అపవారించి) అసత్యము—నమ్మకుము.

వేశ్యమా—మాదిగా! అల్లుఁడుగారి కొక్కటేసిగ్గు—

శ్రీ—(తనలో) అది లేకపోవుటచేతనే యిచ్చట నున్నాఁడు.

మాధ—సిగ్గుకాదమ్మా!

వేశ్యమా—కాకపోయినయెడల భూము లెక్కడ నున్నవో తెలిసినంతమాత్రమున నంతసొత్తు నెత్తుకొని పాఱిపోవుదు మని భయమా!

విప్ర—అట్టిసంకోచము లేవియు లేవు.

శ్రీ—(తనలో) ఉన్నసొత్తెల్ల రంగభక్తి. అది దేవదేవి హరించుకొని పాఱిపోయినది.

వేశ్యమా—శ్రీరంగములో గొప్పతోఁట మీకున్నట్లు నేను వింటిని గదా! ఏల చెప్పకపోయితివి? అల్లుఁ డత్తగారియొద్ద నసత్యము లాడవచ్చును గాఁబోలు! అందులకొఱకె కత్తగా రల్లునిబుగ్గపై హాస్యమున కట్టె పొడువవచ్చును గాఁబోలు!

(పొడువఁబోవును.)

శ్రీ—ఆఁగు! ఆఁగు! అది యేమిపని?

వేశ్యమా—ఓసీ! ఇదేమి వింత? చాలు చాలు! ఎవఁడైన నవ్వుకొని పోవును. అబ్బ! దైవముఖమును జూచి తగినవానికిఁ జేతులార సాలంకారకన్యాదానము చేసికొనినయత్తగారికి కూడ మూట మోసికొనివచ్చినసీ కున్నమాత్రపుస్వాతంత్ర్యము లేదా? (వగ్గ అగఁబడిశీలించి, అపవారించి) మాఁదా! ఇదేమో! సుద్దతోను జేగురుతోను బరజాలు వేసినగోడవలె సీతఁ దున్నాఁడేమోయి!

మాధ—(అపవారించి) భాగవతోత్తముఁ డని చెప్పలేదా?

వేశ్యమా—(అపవారించి) భాగవతోత్తముఁ డని సీవనఁగ భామాకలాపమో, బలక్రీడలో యాడఁదగిన వేషధారి యనుకొంటిని. ఉన్న బండార మీసకట్టువర్ధనము లేనా యేమి? ఒడలినిండ నట్లుకజ్జలవలె నీబొ ట్లేమి?

మాధ—(అపవారించి) అసాంప్రదాయముగ బొట్లనఁగూడదు. తిరుమణి కాపమ్మా!

వేశ్యమా—(అపవారించి) సీతిరుమణికాపు తీర్థముబోను. చెమ్మకాయలవలె, లాంతరుచత్రములవలె, మూఁడుకొయ్యల యోడలవలె నిట్టిభయంకరము లగుపంగనామా లేమిటోయిబాబూ! ఈత నికియథార్థముగ నెంతసొమ్మున్నదో కనుఁగొనవలయును.

మాధ—అయ్యా! శ్రీరంగములో నున్నతోఁట మీదగునో కాదో యత్తగారితో మనవి చేయక పోయితిరి.

విప్ర—అది నాదే.

వేశ్యమా—నాయన! నాతోఁటలరాయఁడు! నాబంగారుతండ్రి! అందు లోనిఫలవృక్షములవలన నెంతరాఁబడి?

విప్ర—ఫలవృక్షము లేమియు లేవు.

వేశ్యమా—ఆఁ! ఆఁ! అదేమి?

విప్ర—పూలచెట్లు కొన్ని యున్నవి.

వేశ్యమా—పూలచెట్లేల? స్వాలంకారమునకా?

మాధ—(అపవారించి) శవాలంకారమునకు.

వేశ్యమా—ఆభూమిని విక్రయించినమొదల నేమి వచ్చును?

విప్ర—అది నాసొంతము కాదు. దేవస్థానపువారియొద్ద బాడిగకుఁ దీసి కొంటిని.

వేశ్యమా—ఛీ! ఛీ! పాసి! చరరూపకమైనసా త్తేమైన నున్న దా?

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—నాతోఁ జే?

శ్రీ—(తనలో) రంగపాదాలు పోయి వేశ్యపాదాలతో డసవలసివచ్చినది. మహాదుర్గతి!

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—చేతిలో చిన్న కాసైన నున్నప్పుడుగదా ప్రక్కలోనికి సాని?

మాధ—నిజమే! అక్షరమునకు నెత్తిపై నెత్వమున్నప్పుడుకదా క్రిందదె త్వము?

వేశ్యమా—ఔనయ్యా! దాసరయ్యా! ఏమున్న దని నీ విచ్చుటకు వచ్చితివి?

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగా!

విప్ర—దేవ దేవికి నాపై మహానురాగ మున్న దని వచ్చితిని.

వేశ్యమా—ఇదియా నీకున్న సొమ్ము. ఇన్నిపంగనామాలమంగలికత్తులతో మాబుఱ్ఱలుగొఱుగుటకు వేంచేసినతిరుమంగలియాళ్వారనా? సాయనా? నడు! నడు!

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరంగా! ఎంతమాట వినవలసివచ్చెను! (అపవారించి) స్వామీ! పోవుదము రండు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) మాధవా! నేను బోయెదను. ఈదర్భాసన పుఁగట్టను నీవు తస్కరించుకొని రావలయును.

మాధ—సందేహమా? ఎంతదోఁకిన నంతయే యగును.

వేశ్యమా—మాధా! ఈముష్టిపెద్దమ్మలను గుమ్మములోనికి రాకుండఁ గుక్కలనుగొట్టినట్లు కొట్టుము. నేను పోయెదను.

(వేశ్యమాతనిష్క్రమించును.)

మాధ—అయ్యా! గురువుగారూ! నామాట విని యీముసలిముండ కేమైన నిచ్చినయెడల మీకు సర్వకార్యదిగ్విజయము కరతలామలకము. మీరు విద్వాంసులు. వేశ్యాస్థితిమర్యాద లెఱుఁగనివారా? ఏల మీ రుపేక్షించిరో తెలియకున్నది.

విప్ర—ఉపేక్ష కాదు. ధనాభావము.

మాధ—నిజముగ?

విప్ర—ఆ!

మాధ—అట్లైన మీ రీవీథికి రాఁదగదు. దానములకు, దక్షిణలకు సంభావనలకు, సంతర్పణలకు నిది యేమి యజ్ఞవాటియా? అయ్యయ్యో! మాసవేతనములకు, వార్షికములకు, వస్త్రబహూకృతులకు, ధనసత్కారముల కిది యేమి రాజసభ యనుకొంటిరా? అయ్యయ్యో! బందిపోటుదొంగలమఠమున కేల వచ్చితిరి?

విప్ర—వారిభయము మా కేమి? వారు హరించునది మా యొద్ద నేమున్నది?

మాధ—సరి సరి! అట్లైన ధనాగమమునకుఁ గొంతఁ బ్రయత్నించుటమీకిష్టమా?

విప్ర—ఏమందువు? శ్రీనివాసా!

శ్రీ—మీయిష్టమెట్లో యట్లాచరింపుఁడు. అయినను—

విప్ర—ఏప్రయత్నము చేయు మని నీయభిప్రాయ మయ్యా!

మాధ—అయ్యా! శ్రీనివాసుఁడు దుష్టివలె నున్నాఁడు. నేను గసిగవ లెనున్నాను. మీకు దేహబలము, దైవబలము కూడ నున్నది. ఊరుమాటుమడఁగినది. చీఁకటిరాత్రి—

విప్ర—ఇఁకఁ జెప్పకుము.

మాధ—వల దనుచున్నారు కాని యింతకంటె సద్యఃఫలద మైనప్రయత్నము మఱియొకటి లేదు. దీనితరువాతిప్రయత్నము చెప్పనా?

విప్ర—వలదు.

శ్రీ—వల దందు రేల? చెప్పనిండు.

మాధ—మీరు సంపూర్ణపండితులు. స్వరూపగ్రంథములలో నిధులు. మంచి వైదికజ్ఞానసంపన్నులు. అది గాక, కాసీయకుండ వెలయాలిని వశపఱుచుకొనుటకుఁ దగినంతలౌకికజ్ఞానమున నసమానులు. మీ రొక్కగ్రంథమును రచియించినయెడల గాగరా కట్టినబోగముముండ చేతఁ దలకొక్కగ్రంథమును గొనిపించి మీకుఁ గావలసినంతధనముఁ జేర్తును. స్వతంత్రజీవనోపాధులలోఁ గన్నము వేయుటతరువాత గ్రంథకర్తృత్వమే యూరివారిధనమును హరించుట కుత్తమమైనది.

విప్ర—ఏగ్రంథ మొనర్చు మని మీయభిప్రాయము?

మాధ—అటు లడుగుఁడు. చెప్పెదను. లౌకికవైదికసాంప్రదాయజ్ఞానవిశేషు లగుమీరు కళాశాస్త్రమునకు విశిష్టాద్వైతభాష్యగ్రంథమును రచించినయెడల—

విప్ర—అయ్యా! దానినిఁ గటాక్షించి వదలిపెట్టుఁడు.

మాధ—మీ రిక్కడ వీథియరుఁగుమీఁదఁ జీఁకటిలో నుండఁదగునా? మాయింటికి రండు.

విప్ర—క్షమింపుఁడు. మే మిచ్చటనే యుందుము.

మాధ—దేవదేవి తిరిగి యిచ్చటకు వచ్చు ననునాస మీ కేమైన నున్నదా?

విప్ర—ఏమైనఁ గాదు. కావలసినంత—

శ్రీ—(అపవారించి) ఉండినయెడల నతనిసంగతి యెఱిఁగియుండియు నతనితోఁ జెప్పుమరఁటయ్యా?

మాధ—ఏమి మీ కీవెఱ్ఱి?

విప్ర—నావెఱ్ఱికంటె దానివెఱ్ఱి హెచ్చు—దానిహృద్వైఖరి నే నెఱుఁగుదును. ఈముసలియామెకుఁ గొంత భయపడినను రాక మానదు. ఆమె నన్నే విడుచునా? ఆమెవలన నాభక్తి చెడెను. నావలన నామెభక్తి చెడెను. ఇద్దఱ మన్యోన్యకారణమున భ్రష్టతను బొందితిమి. మా కిద్దఱ కొక్కటే యంతఃకరణవృత్తి. ఒక్కటే గతి. శ్రీనివాసా! నీయభిప్రాయ మేమి?

శ్రీ—నాకు మతి లేదు. న న్నేమియు నడుగకుఁడు.

మాధ—అది రసయుక్తహృదయ యనుమాట నిశ్చయము.

విప్ర—రసయుక్తహృదయ యని సామాన్యముగ ననెద వేమి? సంపూర్ణరససంయుక్తహృదయ. దానిహృదయ మట్టిదే కానియెడల నేనిట్టులై యుందునా? రాకపోవుటయే! ఎంతమాట—శ్రీనివాసా! కాలిచప్పుడగు చున్నదిచూడు!

శ్రీ—కాలిచప్పుడు కాదయ్యా! గాలిచప్పుడు. అదిగాక నేను జూచున దెక్కడ? తలుపు వేసియే యున్నది.

మాధ—ఆమె వచ్చునెడల నీద్వారముగుండ రాదు. ఈప్రక్క తెరువులో దొడ్డిగుమ్మ మున్నది. అది నీకుఁ జూపించెదను. నాతో వచ్చెదవా?

శ్రీ—అంతయావశ్యకత యిప్పుడు లేదు.

విప్ర—శ్రీనివాసా! లేదందు వేల?

శ్రీ—ఆమె యిప్పుడే రానై యున్న దని మీ నమ్మక మైయుండ నగత్య మేల?

విప్ర—ఈసారి గొళ్లెమును దీయుగళుకు వినఁబడినది. వేగ బొమ్ము.

శ్రీ—ఇది మనసులోని యులుకు.

మాధ—అట్లు లనఁగూడదు. నేనుఁగూడ వింటిని.

విప్ర—చూచితివా?

శ్రీ—సరే! మంచిదే. రానే వచ్చును. ఇఁకఁ బోవ నేల?

విప్ర—నాయనా! పొమ్ము. నామనసు మహాందోళన మొందుచున్నది.

శ్రీ—(పోవును)

మాధ—(సంచి తీసికొని) నామనసు మహానంద మొందుచున్నది.

(పాఱిపోవును.)

విప్ర—శ్రీనివాసా! త్వరగ రమ్ము (లేచును.)

శ్రీ—(వచ్చి) వచ్చినదా?

విప్ర—పోయినది.

శ్రీ—సాని వచ్చి యప్పుడే పోయినదా?

విప్ర—సాని కాదోయి! సంచి—అందులో సాలగ్రామము లున్నవి.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! నేను బోయెదను.

విప్ర—నేనిప్పు డిక్కడ చేయున దేమి? రేపు సాయంకాలమునఁ దిరిగి వత్తము. అంతవఱ కెచ్చటనైన నుందము. తలుపు మూసియే యున్నది కద.

శ్రీ—ధనహీనునియెడల సానిదానిహృదయమువలె—

విప్ర—హా! దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

(దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—అక్కా! ఇటు రమ్ము.

మధు—(ప్రవేశించి) నాకు నిద్ర వచ్చుచున్న దని చెప్పిన వినక తిరిగి యిప్పు డిక్కడ కేందులకుఁ బిలిచితివి? అది గాక నీభర్తతో నా యెదుటఁ జెప్పవలసినమాట లేమి యున్నవి?

దేవ—రమ్మా. ఎట్టిమాటలఁ జెప్పెదనో.

మధు—నా కాతని జూడ సిగ్గమ్మా!

దేవ—నేనుగూడ నుందును గాదా రమ్మా (గుమ్మమునొద్దకుఁ బోయి) హా! ఇది యేమి? ఆమహానుభావుఁ డేఁడీ? ఏఁడీ! ఎటకుఁ బోయెనో?

మధు—అమ్మా భర్తరా లంటివి కాదా? అమ్మ చేసినపనియే యిదియై యుండును. ధనశూన్యముగ రానేల యని యేమిదుర్భాష లాడ సహింపలేక యాతఁ డెట్లకైనఁ బోయెనేమో? పాపము! నీకు మిక్కిలి సంతాపకరముగ నున్నది కాఁబోలు!

దేవ—నాకు సంతాపము లేదు. సంతోషము లేదు. అతని జూడవలసిన యావశ్యకత స్వల్పముగఁ గలిగి వచ్చితిని.

మధు—నాయెదుట నీ వాతనితో నాడవలసినమాట లున్న వని చెప్పితివి. అవి యేమి? అది గాక, మనసమయము ననుసరించి నా దాస్యమునకు నీ వేల యంగీకరింప కున్నావు?

దేవ—నాకు నీదాస్య మక్కఱ లేదు. నీ వక్కఱ లేదు. మాయమ్మ యక్కఱ లేదు. ధన మక్కఱ లేదు. ఏమియు నక్కఱ లేదు. ఈయంశములు నీతోఁ జెప్ప రమ్మంటిని.

మధు—అమ్మా తెలివితక్కువచేత నట్లు జరిగినది. ఆమహానుభావుఁడే తిరిగి వచ్చును.

దేవ—నా కాతఁ డక్కఱ లేదు. ఈవేశ్యావృత్తితోడనే పని లేదు. (నగలూడిచి) ఈనిర్భాగ్యపుసొమ్ముతో నాకుఁ బని లేదు. (పాఱవైచును.)

మధు—అయ్యయ్యో! ఇది యేమి? విప్రనారాయణునితోఁ గొంత యావశ్యకత గలిగి వచ్చితి నంటివే?

దేవ—ఔను. ఇక్కడ నున్న యెడల మాట లాడ్డఁ దలఁచినాను. మాట లనఁగ నేమున్నవి! అతనితో నాతప్పు నొప్పుకొని క్షమించుమని కోరఁ దలఁచితిని. లేఁడు. అతనిదారి యతనిది. నాదారి నాది.

మధు—చెల్లెలా! అ ట్లుందు వేల? ఏమో గోజుచున్నా వేమి?

దేవ—ప్రపంచమున నిదివఱకుఁ బుట్టిన వేశ్య లందఱు తమయావజ్జీవములలో సంపాదించుకొనినమహాపాపముకంటె సహస్రాంశము లధికమైనపాపమును నే నొక్కతె నొక్కయాఱుమాసములలో సంపాదించుకొంటిని. అందులకు నాకుఁ జింత లేదు. జరిగి పోయినది. చింత పడిన వినియోగము లేదు.

మధు—కాని యిప్పుడు నీ వేమందువు?

దేవ—చెప్ప లేదా? నాకుఁ బ్రాపంచికసంబంధ మేమియు నక్కఱ లేదు.

మధు—మహాభక్తుఁ డైనవానిని సంపూర్ణభ్రష్టుని జేసి యాతని నిప్పుడు విడిచిపెట్ట న్యాయమా?

దేవ—అతఁడు సంపూర్ణభ్రష్టుఁడు కాలేదు. చేయుటకు నాతరము కాలేదు.

మధు—నాకుఁ దెలియనిమాటలఁ జెప్పుచున్నావు.

దేవ—విప్పి చెప్పెదను వినుము. ఎన్నరానిలంజెవేసములు వేసి యాతనిని మడిగదిలోనికిఁ దీసికొని పోయితిని.

మధు—తరువాత—

దేవ—ఆయనబ్రహ్మచర్యవ్రతమునకు భంగము కలుగఁజేయవలయు ననుదుద్దేశముతోఁ గౌఁగిలించుకొనుసరికి నాయొడ లాపాదమస్తకము భగ్గుభగ్గున నిప్పులతోఁ గాల్చినట్లు మండిపోయెను. నిలు

వున నట్లు కాలిపోవుచుంటి ననుమహాభయముచే నేనుఁ జేతులు తనుంత తామె పట్టు వదలి పోయెను. వెంటనే యొక్క లిమంట చల్లారెను.

మధు—ఏమి వింతగ నున్నది?

దేవ—మన కిది వింత గాని, దుస్సహతేజస్సంపన్ను లైనభక్తుల కది వింత కాదు. అంతకుముం దనేకపర్యాయములాతని స్పృశించి తిని గాని యట్టియవస్థనాకుఁ గలుగలేదు. అతఁ డప్పటికిఁ గొంత భక్తిచ్యుతిగలవాఁ డయ్యును రంగఁ డాతనిని—నీవు చెప్పిన ట్లు—సంపూర్ణభ్రష్టుఁడు కాకుండ రక్షించినాఁడు. అంతట నా కేమియుఁ దోఁచక బాత్తుగఁ జెదరిపోయినమతితో నిల్లు సేరితిని.

మధు—అందుచేతనా వచ్చినప్పటినుండియు నేమో వెఱ్ఱిదానివలె నుంటివి? విప్రనారాయణవిరహముచే నట్లుంటి వని యనుకొంటిమి!

దేవ—అది మీవెఱ్ఱి—శ్రీరంగము వోయి యాతనిని నాయింటికిఁ దోడి తెత్తు నని యాతనిమహావాంఛపై మాటవరుస కంటిని. అట్లు నేను బోక పోవుటఁ జూచి యాతఁడే యిచ్చటకు వచ్చి నాఁడు.

మధు—బ్రహ్మహత్యఁ దెచ్చుకొంటిమి కదా? మనపంచలఁ బడి దేవు లాడుచున్నబ్రాహ్మణు నిప్పు డేమిచేయవలసినది?

దేవ—మనమా చేయవలసినది! అజ్ఞానము—వేశ్యాకులమునఁ బుట్టి తరతరములనుండి వచ్చుచున్న పాపగంధవిషసంపర్కమును రక్తము నఁబూర్ణముగఁ గలిగి పెద్దదాన నైనదిమొదలు నిరంకుశముగ వ్యభిచారమొనర్చిననేనే భక్తుని సంపూర్ణసంస్పర్శచే—అది యొక్కమిష—కాని యథార్థముగ నీవు చెప్పినట్లు దైవేచ్ఛచే—ప్రాపంచికసుఖవిరాగిని నై—భక్త్యంకురసహితహృదయ నై

యున్నప్పుడు—మహాత్ముఁడు, పరమభక్తుఁడు, లింగభేదమే యెఱుఁగనిరంగదాసుఁడు, ఆహా, దైవసముఁడు—అట్టి లోకోత్తరుఁ డొక్కసారి—పురాకృతపాపలేశమున వేశ్యావీథికి రాఁగ- ఇఁక నంగయేనా? తిరిగి భక్తుఁడు కాఁడా? అందులకు మన మేమి చేయవలసియున్న దనుచుంటివా? ఎంతమాట! తల గిఱ్ఱునఁ దిరిగి, దేహ మవశమై, పడిపోవుచుఁ గ్రుంగినప్పుడైన, నేలఁ బడకుండ నాతనిని రంగఁ డుద్ధరించినాఁడే? ఇప్పు డారంగఁ డెక్కడకుఁ బోవును? ఆతనినిగూర్చి నీకు విచార మక్కఱ లేదు. నన్నుఁ గూర్చి యంతకంటె నక్కఱ లేదు. నేనుఁ బోయెదను. నమస్కారము.

మధు—ఎక్కడకు? తిరుగ విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోయెదవా?

దేవ—అయ్యయ్యో! ఒకనితో నాకు లేశమైన నిమిత్తము లేదని చెప్పఁ దిరిగియట్లడుగుదు వేల? విప్రనారాయణునితో నా కేమి? నాతో నాతని కేమి? నా కొక్క శ్రీమహావిష్ణువుతోఁ దప్ప నితరవస్తువుతోఁ బని లేదు.

మధు—నీ విట్లు పోయితి వని తెలిసినయెడల నమ్మ బెంగపెట్టుకొని చచ్చిపోవు నేమో?

దేవ—అమ్మ పోయినయెడల జగత్తంత మగు ననియా నీయభిప్రాయము? అట్లయినమాత్ర మేమి?

మధు—అయినను దొందర పడక యాలోచించుకొనుము.

దేవ—ఆలోచించినయాఁడుదాని కధోగతియే. పోవుచున్నాను. (తనలో) దక్షిణమున సారనారాయణ మనుదివ్యక్షేత్ర మున్నది. అచ్చటఁ జేరి విష్ణుదాస్య మొనర్చుకొందును.

(దేవదేవి పోవును.)

మధు—అయ్యయ్యో! పోవు చున్నది. ఇఁక నాఁగదు. ఆహా! భక్తి యం దున్న విశేష మెంత! దొంగభక్తి నాఱుమాసములు దెచ్చుకొనువరికి సత్య మైనభక్తి కుదిరినది. ఆహా! ఆహా! ఇంటికొక్కతెనై పోయితిని. దేవదేవి యెక్కడకో భక్త్యావేశమున నిల్లు విడిచి పోయిన దని నేను మాయమ్మతోఁ జెప్పను. విప్రనారాయణుఁడు దన కేమితొందర యిచ్చునో యనుభయమున సమీపమున నున్న పినతల్లిగారిగ్రామమునకుఁ బోయె నని చెప్పెదను. హా! విప్రనారాయణా! ఎంతపనిఁ జేసితివయ్యా! ఎక్కడనుంటి వయ్యా!

(నిష్క్రమించును.)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

షష్ఠాంకము.

[ప్రదేశము—వేశ్యావీథి]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు, శ్రీనివాసుఁడు.)

విప్ర—ఈసారి యాకారణముచేత లోనికిఁ బోవచ్చు నంటివా?

శ్రీ—అది కారణ మంటిని గాని పోవచ్చు నని చెప్పలేదు. వేశ్యామాతకు దూత నని యాతఁడు చెప్పలేదా? అతఁడే మనసంచి హరించినాఁడు. అందువలన నిర్భీతిగా లోనికిఁ బోయి యాముండను బెదరింపవచ్చు నని యుంటిని. సంచికొఱకు నే నేడ్చుచుండఁగ సానికొఱకు మీరు వాంఛించుచున్నారు.

విప్ర—సరే. „దేవదేవి„ యని పిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) ఒసే! పెద్దీ! జంగమునూకాలయ్యగారు కాఁబోలు! తలుపు తీయుము.

(మఱియొకధ్వనితో) ఎవఁడైన సరియే నే నిప్పుడు తీయుటకు వీలు లేదు.

వేశ్యమా—(తలుపు తీసి) నాయనా! నాకు దగ్గునకు భూతపిల్లిగడ్డ తెచ్చిపెట్టెద నంటివి. తెచ్చితివా?

శ్రీ—నేను శ్రీనివాసుఁడను.

వేశ్యమా—నాతండ్రే! శిష్టుకరణం శ్రీనివాసంగారా? చూడు! మీఅమ్మమెడలోఁ బట్టెడ నంకించుకొనయే వచ్చితివి గదా! నాయనే! ఏదీ?

శ్రీ—(అపవారించి) అయ్యో! ఇక్కడకు దేవదేవి సిద్ధమైనారు. ఏంటివా? అడిగినకొలఁది నింక నొందఱు బయలుదేరుదురో! బ్రహ్మచారిణి యని మీయభిప్రాయము. (ప్రకాశముగ) నేను శిష్టుకరణమును గాను. విప్రనారాయణునిశిష్యుఁడను. వీరేమాగురువుగారు.

వేశ్యమా—ఏఁడీ? మీగురువు. జుట్టు పాయఁదీసి తన్నెదను. నిన్నను బొమ్మని చెప్పినను సిగ్గులేక తిరిగి యేల వచ్చినాఁడు?

విప్ర—మాసంచిని నీదూత మాధవుఁడు హరించుటచేత నీతోఁ జెప్ప వచ్చితిమి! (మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—దొంగముండకొడుక! నీసంచిని నేను హరించితి నంటరా? నీ బ్రదుకునకు సంచికూడనా? సంచి యున్నయెడల సందెబిచ్చమైన నెత్తుకొందువు కాని తేరసరసమునకు వత్తువా?

వేశ్యమా—దాసరిముండకొడుక! త్రిశూలములవలె, నురికంబములవలె పట్టెనామములుపెట్టి సిద్ధమైతివా? నీనుద్దబద్దెలు చూచి నిన్ను వాడసాను లిట్టె యిట్టె ముద్దుపెట్టుకొందు రనుకొంటివి కాఁబోలు! మొద్దుముండకొడుక! నీజేగురుడాగులు చూచి భోగముముండ లందఱురాగ మొందెద రనుకొంటివి కాఁబోలు! బైరాగిముండకొడుక!

శ్రీ—రంగరంగరంగా! (చెవులు మూసికొనును.)

మాధ—అతిస్థైర్య మది కాదమ్మా! అచ్చువిడిచినయాఁబోతు లావుల మందపై నిరంకుశముగఁ బడినట్లు శంఖచక్రచిహ్నితుఁడైన

యీతఁడు సానిపడుచులపైఁ దేరతేరఁగఁ బడుట కధికారమున్నదని యనుకొనుచున్నాఁడు.

వేశ్యమా—ఊరివారికొంపలు మేముదీయుచుండ మాకొంపలుగూల్పవచ్చితివా? ఊరివారిరక్తమాంసములు మేమనుభవించుచుండ మారక్తమాంసములు నీపొట్టఁబెట్టుకో వచ్చితివా? ఛీఛీ! అట్టక్రోసుతాయిలాగున మొగము నీవు! నడు! నడు!

మాధ—వట్టియట్టక్రోసుతాయి కాదమ్మా! నాలుగవయంకె వేసినయట్టక్రోసుతాయి యనునెడల కేవలము పాడుమొగము కాకుండఁ బంగనామముకూడఁ గొంత పడును.

వేశ్యమా—పోకపోయిన యెడల ఈకలితోఁ బొడుతును.

శ్రీ—మాటలతోఁ బని లేదు. మాసంచి మాకిమ్ము. పోయెదము.

వేశ్యమా—మీసంచి యెక్కడ?

విప్ర—మాధవా! ఇదివఱకు నీతలక్రిందఁ బెట్టుకొనినది మాసంచి కాదా?

వేశ్యమా—నూఁదిగా! నీకాలి జోడడి? (తీసికొని) నీసంచి నామగనితలక్రింద, నామగనిపాదరక్ష నీతలపైని—(నెత్తిపైఁగొట్టుచున్నది)

విప్ర—రంగరంగరంగా! కావేరిరంగా! కస్తూరిరంగా! దయచేసితివా? తిరిగి నాకంటఁ బడితివా? నీ కిప్పటికి నాయందుఁ గరుణ కలిగినదా? నాకష్టము లింకఁ దొలఁగినవా? నాయనా! తండ్రీ! రంగయ్యా! రంగయ్యా! ఓహో! ఎంతకాలమునకు నీదివ్యదర్శనమిచ్చితివి! అపరాధుఁడను; దుర్మార్గుఁడను; భక్తవత్సలా! పరమపురుషా! దీనదయాళూ! సంసారోత్తారకా! నీలమేఘాంగా! రంగా! రంగా!

(క్రిందఁ బడును.)

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! ఏమి యిది!

వేశ్యమా—రంగరంగా యనుచు గావుకేకల నైచి యట్లియ్యవారిగాఁడు కొయ్యవారినాఁ డేమి?

మాధ—నీచెప్పుదెబ్బలోఁ గపాలమోక్షమై, విటజన్మము వదలి భక్తజన్మము వచ్చినది.

వేశ్యమా—(అపవారించి) చచ్చు నేమో? నక్షత్రము మంచి దగునో కాదో! అరఁగుక్రిందనుండి యీడ్చివేయుము.

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! లేవరా?

మాధ—(అపవారించి) మన యిక్కడ నుండక లోనికిఁ బోవుదము రమ్ము. శఠేఁడు చచ్చినయెడల మన కేమిప్రమాదమో? ఈసంచిలోనిసొత్తున కపేక్షించియీతని జాపితి మందు రేమో? ఈ సంచి నాకిమ్మాఁ బాఱవేయుదమా?

వేశ్యమా—(అపవారించి) వాఁడు చచ్చిన సరే. నీవు చచ్చిన సరే. నే నందులకొప్పుకొనను. రా! లోనికి రా!

మాధ—(అప) చచ్చినయెడల శ్రీమూర్ణపరిపాలనమునకైనఁ బనికివచ్చును. తిరుమణిపెట్టియైనఁ బాఱవేయుము.

వేశ్యమా—(అపవారించి) ఇది చుట్టలు పెట్టుకొనుట కెంతసొగసుగ నున్నదనుకొన్నావు. రా! లేకున్న నిన్నుఁ దన్నెదను.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

విప్ర—అయ్యయ్యో! అయ్యో! మృదుల మైనపాదమే. శిరీషపల్లవసల్లలిత మైన పాదమే—పరమమంగళరేఖాసంపూర్ణాతికోమల మైనపాదమే. అరుణారుణలలితలలిత మైనపాదమే—శ్రీదేవీకరపల్లవపరామర్శనార్హ మైనపాదమే! శంఖచక్రచిహ్నిత మైనపాదమే. ముద్దులు మూటగట్టుపాదమే—ప్రబలసంసారసముద్రోత్తారకసాధన మైనపాదమే—గంగామకరందస్యందనసుందరారవింద మైనపాదమే—అట్టిపాదమే—నాకుఁ బ్రాణపద మైనపా

దమే. నాతండ్రీ! రంగయ్యా! లలితలలిత — సుకుమార — కోమల — మృదుల — పేశల — మంజులారుణ మైనయట్టిపాదము — ఈనిర్భాగ్యుని — ఈపరమపాపాత్ముని — ఈచలితేంద్రియుని — డైన — మహాకఠిన మైనయీతలపై మోప — ఆహా! నొచ్చిన దేమో కదా! నాయనా! నాతండ్రీ! లోకనాథా! దాసరక్షా! దీనబంధూ! సహజారుణ మైనపాదము కందిపోయిన దేమో? అయ్యయ్యో! ఈమహాపరాధమును నే నెట్లు భరింతునోయి రంగా! రంగా! రంగా! (బిగ్గరగ నఱచుచు లేవఁబోయి గుండెలు కొట్టుకొని నేలఁ బడును.)

శ్రీ — ఆహా! ఈతనిభక్తి యాకస్మికముగా నుద్బోధ మైనది. మహాదృష్టము సంభవించెను.

గీ. ఐహికాపేక్ష దిగలాగి ♦ నప్పు డితని
భక్తి మెల్లనఁ గ్రుంకి యాఁ ♦ పట్టు డైన
కృపను వీడ హతాత్ముగా ♦ నెగసెఁ బైకిఁ
గ్రుంగలాగి విడుచు చెట్టు ♦ కొమ్మఁబోలె.

విప్ర — గీ. బలిశిరంబునఁ దనపాద ♦ పద్మ ముంచి
యతని నిజభక్తుగాఁ జేసె ♦ నంబుజాక్షుఁ
డట్టిరంగయ్య కమ్మ! నా ♦ యందు నెంత
కృపయొ? నన్గూడ నట్లాద ♦ రించినాఁడు.

(శిరముపైఁ జేతు లుంచుకొని) ఇదిగో! నీపాదపద్మము. మెత్త మెత్త నొత్తెదను. ఆహా! నాతండ్రీ! రంగా! రంగ! (తల నెత్తుకొనుచున్నాఁడు.) నాయనా! నీపాదమును గన్నుల కద్దుకొందును. (అట్లుచేయును.) బంగరుగజ్జలతో గలగలలాడి యొప్పులకుప్పలగునీపాదము లోకజ్ఞా! రాధ, పూర్వమున ముద్దుఁగొనినట్లు మదీయశిరోవతంస మైననీపాదమును ముద్దుఁగొందును. (తల

యెత్తి) అయ్యయ్యో! అంద కున్నది. (తలత్రిగి పైకెత్తును.) అంద దేమి? హా! రంగరంగా! (గుండెలు కొట్టుకొనును.)

శ్రీ—స్వామీ? మెడ నెప్పులుపెట్టును. మొగము వంచుఁడు. (తనచెయ్యి నతనిమోముపై వైచును.)

విప్ర—సెబాస్! అందినది! అందినది! (లెక్కలేకుండ శ్రీనివాసునిచేతిని ముద్దు పెట్టుకొనును) రంగరంగరంగా! ఇదిగో! శ్రీపాదము. నా చేతులఁ బెట్టితివి! దీనిని స్పృశించుటకే నాత్వక్కు! దీనిని బూజించుటకే నాకోటుకోఁ బూలు! ఈతీర్థమును ద్రావుటకే నానోరు. దీనిని గాంచుటకే నాకుఁ గనులు! దీని నాఘ్రాణించుటకే నాకు వాస! దీనిని వదలకుండఁ గట్టిగఁ బట్టుకొనుటకే నా కీచేతులు! ఈశక్తి! రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా! (మొగిరి గంతులు వైచును.)

శ్రీ—స్వామీ! నేను శిష్యుఁడ నగు శ్రీనివాసుఁడను.

విప్ర—అదుగో! రాయి! అదుగో! రమణి! అదుగో! రంగఁడు!

శ్రీ—పిలిచిన వినఁ బడకుండ నున్నది. దేహస్మృతి లేక యున్నది. ఆహా! భక్తిపారవశ్యము!

విప్ర—గీ. చపలచిత్తత భక్తిన ♦ స్టతనుబొందు
నన్నుఁ దన్ని ప్రోచితివి రం ♦ గన్న తండ్రి:
చలితశీలత లాయియూ ♦ నలయహల్య
నోమి భక్తఁ జేసినరఘు ♦ రామునట్లు.

అదుగో! విభీషణాళ్వారులు. అదిగో! కావేరి. అవిగో! గోపురములు. అవిగో! పసిడికుండలు. అవిగో! ధ్వజస్తంభములు. అవిగో! ముఖమండపములు. అదిగో! సువర్ణబలిపీఠము. అదిగో! ఆలయము. అదిగో! ఘంటారవము. అదుగో! ద్వారపాలకులు. అదుగో! విష్వక్సేనాదులు. అదిగో! శేషతల్పము. అదిగో!

శ్రీదేవీపిరాట్టి.— అదుగో! భూనీళాదేవులు. అవిగో! అవిగో! అవిగో! దివ్యాళులు. అదిగో! రంగనితిరుమొముగము. హాహాహా! (లెంపలు వైచుకొనును.) అవిగో! మంగళపుటారతులకాంతులు! అదిగో! మఱల నాతండ్రితిరుమొగము! ఆహా! ఏమిప్రసన్నముగ నున్నది! (లెంపలు వైచుకొనును.) అదిగో! మఱల నాయొయ్యారిరంగని ముద్దులొలుకువదనపుండరీకము. అదుగో! నారంగడు! నాభర్త! నానాథుఁడు! నాగురుఁడు! నాతల్లి! నాతండ్రి! నాతోడు! నాప్రభుఁడు! నాదైవము! నారంగనాథుఁడు! నారంగయ్యతండ్రీ! నారంగమూర్తి! ఓఓఓ (పెద్దకేకలు వైచును) దాసోస్మి! దాసానుదాసోస్మి! దాసానుదాసదాసోస్మి! రంగ రంగరంగా, (సాష్టాంగపడును.)

శ్రీ.—ఆహాహా! తిరిగి యొంతభక్తిపారవశ్యమునఁ బ్రకాశించుచున్నారు. గురూత్తమా! దాసోహం! దాసోహం! (ప్రదక్షిణము చేసి నమస్కరించును.)

గీ. ఇతఁ డితనిశిష్యుఁ డని వీఁడు ♦ లెత్తిపొడుతు
రేమొ యని మది జంకితి ♦ నింతకును ను
పితనిశిష్యుఁడ నని యిప్పు ♦ డెంచుటకు నె
తగను హా! నే నెచటను? భ ♦ క్తవరుఁ డెచట?

గీ. ఇతనిభక్తి కాంతాబలా ♦ త్కృతిని మొల్ల
సడలి, యూపట్టు వీడఁ ద ♦ త్క్షణమునందు
నట్టెబింకమై దాకొనెఁ ♦ బట్టి లాగి
విడుచునినుపబింకపుఁజుట్ట ♦ విధముగాఁగ

గీ. జ్ఞానిముక్కుమూఁతలు సాని ♦ దానికంటె
కెడుటఁ గన్నుగీటులుగ భే ♦ దించిపోవు

భక్తుచేతితాళంపుఁజి ♦ ప్పలను వేశ్య
యెదుట గబ్బిగుబ్బ లయి హే ♦ మించిపోవు.

గీ. పొగవలెను దుష్టపవనము ♦ పోల్కి తెలియ
రాకయుండఁగ సానిదు ♦ ర్మహిమము మన
మనములను దూరి పరిశుద్ధి ♦ మన్నుఁ జేసి
నాశ మెఱుఁగనియాత్మకు ♦ నాశ మిచ్చు.

గీ. దానితోఁ బల్కఁ బనిలేదు; ♦ దానిఁ గనఁగ
నక్కఱయె లేదు; మొద్దయి ♦ యద్ది యొద్ద
నున్నఁ జెడుట నిక్కము నల్లు ♦ లున్నమంచ
ములవలనను మంచిదియుఁ జెడి ♦ పోవుఁ గాదె?

విప్ర—సాష్టాంగస్థితినుండియు, నీతిరుముఖమండలదర్శన మవిచ్ఛిన్నముగాఁ జేయుటకుఁ గన్ను లిక్కడ నుంచలేకపోయితివా? (తలను జూపుచు) రంగా! రంగ! తిరిగి లేవనక్కఱ లేకుండును గాదా? మహాప్రభూ! (లేచును) ఆహా! మహాత్మా! నీదివ్యవైభవదర్శన మపేక్షించి యిచటికి వేంచేయుభక్తులపాదపరాగము నాకుఁ బాదాదిశిరఃపర్యంత మంటి యెట్లు ప్రకాశించుచున్నదో భక్తపాదరేణువులచే నీసన్నిధానమున నిట్లు పవిత్రుఁడనుగఁ జేయఁబడిననే నింతటినుండి "భక్తాంఘ్రిరేణు" వనునామమును ధరింతును.

శ్రీ—గ్రామపౌరుషవ్యాపారాదిజన్యనామములఁ ద్రోసి తత్తదీయసంబంధసూచకాభిధానముల ధరించువాఁడే నిజముగ భక్తుఁడు కదా! భక్తాంఘ్రిరేణు వనఁగ ద్రావిడమున "తొండరడిప్పొడి" యగును. అధోగతినుండి రంగకటాక్షమున హఠాత్తుగ మహోన్నతస్థితిగలిగినయాతనిలోనిమార్పు నూతనజన్మమువంటిదే కాన నూతననామముగూడ నర్హమే. ఆహా! భక్తిమహిమము!

ఆ. వె. వేశ్యవీథి తేరు ♦ వీథి యయ్యెను; విటుల్
పరమభక్తులైరి; ♦ వారిపాద
రజము పూతమయ్యె ♦ రంగఁడాలయముతో
నిటు గుడిసెలననుము ♦ నిజకనాఁడు.

విప్ర—(చేతులెత్తుచు) అందవా? అందవా? తండ్రీ! తండ్రీ! (ఎగురును) అంద వేమి? రంగా! రంగా! రంగా! తండ్రీ! తండ్రీ!

ఆ. వె. దానుఁ డెగుర లేక ♦ గాసిల రంగయ్య!
యీావు వంగి నన్ను ♦ నెత్తవలదె?
ఎగిరి కరము లెత్తి ♦ యొగఁబ్రాఁకుపుత్త్రకు
నిట్టె తండ్రి వంగి ♦ యెత్తుకొనఁడె?

(ఎగిరి, ఎగిరి) రంగరంగరంగా! (పడిపొరలుచున్నాఁడు.)

శ్రీ—ఈతనిభక్తి మునుపటిదానికంటె ద్విగుణముగ నున్నది. ఎందుచేతనో?

గీ. ఆకు మెచ్చినఁగాని పు ♦ ష్పాంచితంబు
కాదు మల్లె; తలంగోయఁ ♦ గాని మొవ్వ
వేయ దరఁటి; చెప్పున రాచి ♦ విసువఁ గాని
దనియ మెఱుగదు; భక్తి యీా ♦ దారి యేమొ?

గీ. అనిలదేవుఁడు రైఁరయ్య ♦ మనకముందుఁ
బలచఁబడి చప్పఁబడు నిర ♦ భ్యంతరముగఁ
బొంగఁదలఁచు నబ్ధి; వెనుకఁ ♦ బోవుభక్తి
యగ్గలయుటకు ముందు వె ♦ న్కాడు నేమొ?

అహా! భక్తపాదపరాగము దేహమునకు నెంత యంటుకొనిన నంతమంచి దని యీామహాత్ముఁడు నేల దొరలుచున్నాఁడు.

గీ. గంధగజ మెక్కు భూపతి ♦ ఘనుఁడు గాఁడు
ప్రాణవాయువులను బిగ్గఁ ♦ బట్టి మింట

నుండువాఁడు ఘనుండు కాఁ డొడలు తెలియ
కిలను బొరలుచుండెడు భక్తుఁడే ఘనుండు.

ఆహా! ఎంతవిస్మృతిగ నున్నాఁడు. మహాత్మా! లేచెదరా? (లేవఁదీయుచున్నాఁడు.)

విప్ర—ఓహో! నాతండ్రీ! నాతండ్రీ! నిన్నుఁ జేరుటకు నాకుఁ జేయూఁత యిచ్చితివా? ఎగర లేక పడిపోయిననన్ను నీయొద్ద కెత్తితివా? రంగా! రంగా! రంగా! దేవరదాసుఁడను. (శ్రీనివాసునకుఁ బ్రదక్షిణము సేయును.)

శ్రీ—ఆహా నన్ను రంగనిగ భావించుచున్నాఁడు. నేనీతనివెనుకకుఁబోవ నేమిచేయునో చూతును. (అట్లుపోవును.)

విప్ర—భక్తుఁడగునాంజనేయునిఁ గౌఁగిలించిన యాసీతిరుహస్తముల తోనన్నొకసారి స్పృశింపవా? ఏదీ ఏదీ! (కౌఁగిలింపఁ బోయి పడును. తిరిగి లేచి) అడుగో! రంగఁడు! ఇడుగో! రంగఁడు! అడుగో రంగఁడు! అడుగో! రంగఁడు! ఎక్కడఁ జూచిన రంగఁడే! ఎక్కడ జూచిన రంగఁడే! నాయుభచేతులలో రంగఁడు! నావక్షస్స్థలమున రంగఁడు! (కన్నులు మూసికొని) అడుగో! నాలోఁగూడ రంగఁడు! వెలుపల నంత రంగఁడు! రంగనిలో నేను; నాలో రంగఁడున్నాఁడు. నేనికఁ గన్నులు తెఱవను. నాలోనున్న రంగదేవు నాంతరదృష్టిచేఁ జూచుకొందును. (పడును.)

శ్రీ—ఇది భక్తికవధి కాఁబోలు! ఈతనిభక్తిక్రమము నేను నాకుఁదోఁచినట్లు కనిపెట్టితిని. మొట్టమొదట నల్పజ్ఞానేంద్రియ మగు స్పర్శయందు భగవదనుభవ మారంభమై పులకాంకురాదులు కలిగినవి. అటుతరువాత జ్ఞానసంపత్తిచే నగ్రగణ్య మగునేత్రేంద్రియమునకుఁగూడఁ దదనుభవము వ్యాపించి శ్రీరంగదేవాలయ మెదుటఁ గానఁబడ దానిలో రంగనిఁ గాంచెను. తరువాత

నాలయాది బహిస్సంబంధశూన్యముగనే నన్నే రంగనిగ భావించెను. అటుపైన లోక మంతయు రంగమయమై కంటికిఁ గానఁబడెను. తరువాత బాహ్యేంద్రియవ్యాపార మక్కఱలేక యే యాంతరదృష్టిచే రంగని దనలోను వెలుపలను గాంచెను. అహా! వెఱ్ఱిలోఁగూడ నెంతక్రమమున్నది!

గీ. ప్రకృతిక్రమ మెన్నడు తప్పదు ♦ క్రమము తప్ప
వెఱ్ఱి యందు రసత్యంబు ♦ వెఱ్ఱిలోన
ననుభవించువానికిఁ జూచు ♦ నతనికైనఁ
దత్క్రమ మతివేగమున బో ♦ ధంబు కాదు.

గీ. మనను చెడుట వెఱ్ఱి యటంచు ♦ మనుజు లందు
రది యమితవృద్ధి నందుట ♦ యగును వెఱ్ఱి
జ్ఞానరాగంబులం దేది ♦ యైనఁ బొంగ
కుండ వెఱ్ఱిలే దావెఱ్ఱి ♦ యుండ మేలు.

గీ. నమ్మకమునను మెత్తఁద ♦ నమునను పర
కష్టజాతునో యాపినో ♦ కరుణలోను
కొలఁదియో గొప్ప దేనినో ♦ కొంతవెఱ్ఱి
గలుగువానికిఁ గాక స ♦ ద్గతియె లేదు.

గీ. మనసుభాగము లన్ని తూ ♦ చినవదున్న
గలిగి కొలబుఱ్ఱతోఁ దిని ♦ కొలిచి పరుని
కిచ్చి వేడి చల్లాయను గా ♦ కొసఁగునరుని
కచట నిచటను సద్గతి ♦ యరుదు సుమ్ము.

గీ. పరమపద మొందఁదలచిన ♦ ప్రతినరుండు
నిష్ఠస్థితిని బొందక తీఱ ♦ దట్టు గాక
మెత్త లున్నకుర్చీకి నాని ♦ యుంటినండ్రి!
యని మొఱపెట్ట గళశోష ♦ మగు ఫలము.

గీ. ఇట్టిభక్తుఁడు దేవు నీ ♦ కిచ్చుఁ గనులు
మూసికొనియైనఁ; గడుపాఱ ♦ మేసి కనులు
మూసి ధ్యానించునరునికిఁ ♦ బోడుముకుండో?
గరిటెయో? కుక్కతోఁకయో? ♦ కానిపించు.

గీ. విగ్రహారాధనము, వర్ణ ♦ విభజనంబు,
లింగభేదంబు, నిట్టిశ్రీ ♦ రంగభక్త
వరు నకక్కఱలే వన్ని ♦ యట్లదేవు
బోడఁగనెడునాతనికి భేద ♦ బుద్ధియెట్లు?

గీ. ఇట్టిసగమ్ప్రపన్నున ♦ కెట్టికర్మ
ములు పనియె లేవు స్నానసం ♦ ధ్యలను మాని
విస్మృతికొఱకు చెడఁద్రాగి ♦ విగతవైష్ణ
వప్రపన్నుల మనుకొంట ♦ వట్టితప్పు.

గీ. కర్మశూన్యత్వము ప్రపత్తిఁ ♦ గలుగవచ్చు
గర్మశూన్యతను బ్రపత్తి ♦ కలుగఁబోదు
కలితభక్తి భాగ్యంబు ♦ గలుగవచ్చు
గాని సంపదచే బుద్ధి ♦ గలుగఁగలదె?

గీ. భక్తి యాత్మలో నిండెను ♦ పలుకు స్మరణ
కృత్యములు తప్ప వటుస్సైన ♦ నేమి లేవు
నీటిలో ముంచఁబడు కూజ ♦ నిండువఱకు
గుడుగుడనుఁగాని పిదప కి ♦ క్కురనునెక్కా?

ఆహా! ఈమహాత్ముఁ డింక స్మృతిలేక యున్నాఁడు. స్వామీ! దేవా! తొండరడిప్పొడియాచార్యోత్తమా! ఆహా! ఇంకఁ బలుక కున్నాఁడు. ఈవిస్మృతి యెప్పటికి వదలునో? ఇంత యొడలు తెలియక యుండువానిని నేనెట్లు శ్రీరంగక్షేత్రమునకుఁ దీసికొని పోవుదును? హా! ఏమిదిక్కు! దేవదేవి యేమైనదో తెలియదు.

ఆహా! ఎంతదుర్మార్గురాలు! ఈతని నది యిట్లు భంగపఱచి యిట్లుపేక్షించుటకుఁ గారణ మేమో యత్యాగ్రాహ్యమై యున్నది. ఆహా! రంగరంగరంగా! రంగ!

(నేపథ్యమున) ఎవరచ్చట! రంగనామస్మరణమును జేయుచున్నారు?

శ్రీ—నేను విప్రనారాయణభాగవతోత్తమునిశిష్యుఁడను—

(నేపథ్యమున) ఆమహాత్ముఁ డచ్చట నున్నాఁడా?

శ్రీ—ఉన్నాఁడు. నీవెవఁడ వయ్యా?

(నేపథ్యమున) నిచుళాపురభూపాలుఁ డాతనిని దర్శించుటకు వచ్చుచున్నాఁడు.

శ్రీని—అహా! రాజుగారే! దయచేయుఁడు.

(రాజు ప్రవేశించును.)

రాజు—(ప్రదక్షిణము చేసి) విప్రనారాయణాచార్యోత్తమా! దాసోహం దాసోహం. భక్తిపారవశ్యమున నిట్లుంటివా? అయ్యా! నేనీమహాత్ముని శ్రీరంగమునకుఁ దీసికొనిపోవ వచ్చితిని.

శ్రీ—ఈతఁ డిచ్చట నున్నట్లు ప్రభువుల కెట్లు తెలిసినది.

రాజు—నా కీదినమున జాముప్రొద్దెక్కుసరి కీలేఖ చేరినది ఇది దేవదేవి యనునొకవేశ్య వ్రాసినది. చదివెదను. వినుము.

(చదువుచున్నాఁడు.)

"అయ్యా!

విప్రనారాయణుఁడు నిశ్చలభక్తుఁడని మాయక్కయు చలితేంద్రియుఁడని నేనును వాదులాడుకొని తుద కాతని భ్రష్టుని జేసెద నని నే నామెతోఁ బందెము వైచితిని. అట్లు భక్తిభంగుని గావించి యాతని మావీథికి రప్పించితిని. కాని యాతనికి బ్రహ్మచర్యవ్రతభంగము కాలేదు. అతని కిట్టిదురవస్థ నామూలమునఁ గలిగినప్పటినుండియు నా శ్రే

మీ యమిత మగు నాందోళనము మనమునఁ గలిగి, ప్రపంచము
ను రోసి, విరాగిణినై, దైవేచ్ఛచే భక్తిలేశావృతనై యిచ్చటి
కీ యీయుదయముననే పోవుచుంటిని. మీరు నన్ను వెదుక
వలదు. మీకు నేను గనఁబడను. కాని శ్రీరంగభక్తుఁ డగుమ
హాత్ముఁడు మావీథి నున్నాఁడు. అతనిని మీరు శ్రీరంగమునకు
గౌరవపూర్వకముగఁ దీసికొనిపోయి యాతనివసమునఁ బ్రవేశ
పెట్టుఁడు. అతనిని రంగఁడే సర్వవిధములఁ గాపాడు ననునిశ్చ
యవిశ్వాసము కలిగినదాననయ్యును మీకీమహాత్ముని సేవవల
నఁ బుణ్యము రాఁగల దని వ్రాసితిని.,,

తిరుక్కరంబనూరు. } చిత్తగించవలెను.
దేవదేవి.

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పటికి నాసందేహము తీఱినది. ఇంతకాలమునుండియు
రుసేవఁ జేసిననాకుఁ బూర్ణభక్తి కలుగలేదు కాని, కుహనాభ
క్తియొసర్చిన దేవదేవి యిట్టి భక్తురా లయ్యెనుగదా! అదృ
ష్టము!

రాజు—ఈదేవదేవి యెవ్వతెయో? ఈలేఖ యెంతసత్యమో యని నేను
పరీక్షించి రేపు చూడవచ్చు నని యెంచి యీరాత్రి నిదురింప
నొకనాల్గుగడియలక్రిందట శ్రీరంగేశ్వరుఁడు స్వప్నమున నిట్లు
సాయించెను.

శ్రీ—ఎట్లు? మహాత్మా!

రాజు—,, మదీయభక్తాగ్రగణ్యుఁ డగువిప్రనారాయణుఁడు తిరుక్కరంబ
నూర వేశ్యావీథి నున్నాఁడు. నీ విప్పుడపోయి యాతనిని మా
పల్లకిలో నుంచి సమస్తవైభవములతోఁ దెల్లవాఱకుండ మాస
న్నిధికిఁ దీసికొని రావలయును,, అని.

శ్రీ—ఆహా! రంగనికటాక్షము.

రాజు—పల్లకి యట నున్నది. ఈతని నిమ్మళముగ లేవఁదీయుము.

శ్రీ—ఈతని కింక స్మృతి రాలేదు.

రాజు—శ్రీరంగేశ్వరుని నిర్మాల్య మగుచందన మీతని దేహమునకుఁ బూసి శ్రీపాదతీర్థము లోని కిచ్చినఁగాని స్మృతి రాదు. ఆలసింపకుము.

శ్రీ—చిత్తము. (లేవఁదీయును.)

రాజు—ఇప్పు డింక నిచ్చుటఁ గావలసిన దేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు ఐననిట్లు కావలయును.

గీ. ధరణి యీతిబాధలు లేక ♦ తనరుఁగాక
ప్రజలయన్యోన్యవైరముల్ ♦ పాయుఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ ♦ గ్రాలుఁగాక
నీతిపాలనమున రాజు ♦ నెగడుఁగాక.

రాజు—తథాస్తు. తథాస్తు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది షష్ఠాంకము.

సర్వమును సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ